Η ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΗ ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ: ΜΙΑ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

ΥΠΟ

ΓΚΑΒΡΕΣΗ ΛΑΜΠΡΙΝΗΣ

Μεταπτυχιακή Εργασία
υποβληθείσα για την εκπλήρωση των προϋποθέσεων απονομής μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης στην Προσχολική Εκπαίδευση και στην κατεύθυνση Ψυχολογία στην Εκπαίδευση και Ειδική Αγωγή του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Επιβλέπων Καθηγητής: Σαρρής Δημήτριος

Συνεπιβλέπουσες καθηγήτριες: Γιώτσα Άρτεμις

Σακελλαρίου Μαρία

---------- ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2018----------

© (ΓΚΑΒΡΕΣΗ ΛΑΜΠΡΙΝΗ)

«Πίσω από κάθε παιδί που πιστεύει στον εαυτό του υπάρχει ένας ενήλικας που πίστεψε πρώτα σε αυτό…»

Mathew Jacobson

«Αν το παιδί δεν μπορεί να μάθει με τον τρόπο που το διδάσκουμε,

τότε πρέπει να το διδάξουμε με τον τρόπο που μπορεί να μάθει…»

Maria Montessori

Συντομογραφίες

Ε.Α.Ε. : Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση

Ε.Β.Π.: Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό

Ε.Ε.Π.: Ειδικό Επιστημονικό Προσωπικό

Ι.Ε.Π.: Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κ.Ε.Δ.Δ.Υ.: Κέντρα Διαφοροδιάγνωσης Διάγνωσης και Υποστήριξης.

Σ.Μ.Ε.Α.Ε.: Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης

Ο.Ο.Σ.Α.: Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

Ο.Ε.C.D. : Organization for Economic Cooperation and Development

P. I.S.A.: Program for International Student Assessment

Ευχαριστίες

Η παρούσα εργασία αποτελεί διπλωματική εργασία στα πλαίσια του μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης στην *Προσχολική Εκπαίδευση* του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Πριν την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της παρούσας διπλωματικής εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή, κύριο Σαρρή Δημήτριο, Επίκουρο Καθηγητή Ειδικής Αγωγής του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε για το θέμα που του πρότεινα.

Τις ευχαριστίες μου εκφράζω και στις καθηγήτριες κυρία Γιώτσα Άρτεμις, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και πρόεδρο της ειδίκευσης και την κυρία Σακελλαρίου Μαρία, Καθηγήτρια του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και πρόεδρο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών, οι οποίες δέχτηκαν να είναι μέλη της τριμελούς επιτροπής αξιολόγησης της μεταπτυχιακής εργασίας και για τα εποικοδομητικά σχόλιά τους.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον σύζυγό μου Αθανάσιο και τους γονείς μου για την πολύτιμη συμπαράστασή τους και κατανόηση όλο αυτόν τον καιρό.

ΑΦΙΕΡΩΣΗ

Στο Θάνο……..
&…
Στην κόρη μου…

Πίνακας Περιεχομένων

Περίληψη 7
Abstract 8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ 9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^{ο}: Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση: Η περίπτωση της Ελλάδας 16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^{ο}: Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση: Η περίπτωση της Φινλανδίας . 41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^{ο}: Αποτελέσματα Έρευνας-Συμπεράσματα-Προτάσεις 77
ΕΠΙΛΟΓΟΣ 98
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 98
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 106

Περίληψη

Θεματικό πεδίο της παρούσας διπλωματικής εργασίας αποτελεί η Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση (ΕΑΕ). Πιο συγκεκριμένα, η παρούσα εργασία αποτελεί μια συγκριτική μελέτη της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΕΑΕ) όπως αυτή παρέχεται σε δύο χώρες: στην Ελλάδα και στη Φιλανδία. Η επιλογή της Φινλανδίας στηρίζεται στο γεγονός ότι η συγκεκριμένη χώρα θεωρείται πρότυπο στο χώρο της παγκόσμιας εκπαιδευτικής πραγματικότητας και διαθέτει ένα επιτυχημένο εκπαιδευτικό σύστημα.

Αρχικά, γίνεται μια σύντομη επισκόπηση της ιστορίας της Ειδικής Αγωγής και. Εκπαίδευσης. Στη συνέχεια, αναλύεται η έννοια της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης και οι σκοποί της σύμφωνα με την Ελληνική και Φινλανδική Νομοθεσία αντίστοιχα. Επίσης, εξετάζεται η ιστορική εξέλιξη της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης στις δύο προαναφερθείσες χώρες. Επιπλέον, μελετώνται το νομοθετικό πλαίσιο που ισχύει για την Ειδική Αγωγή στην Ελλάδα και στη Φινλανδία, ο τρόπος εκπαίδευσης των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, οι θεσμοί της ΕΑΕ στις δυο χώρες, οι παρεχόμενες υπηρεσίες, καθώς επίσης και η εκπαίδευση και η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σχετικά με την ΕΑΕ.

Τέλος, προσεγγίζονται συγκριτικά οι δυο χώρες και ακολουθούν συμπεράσματα και προτάσεις σχετικά με τις ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στο σύστημα της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης στην Ελλάδα και στη Φινλανδία αντίστοιχα και ειδικότερα στα θέματα που προαναφέρθηκαν, με σκοπό τη βελτίωση του εκπαιδευτικού έργου και την αναβάθμιση της ποιότητας της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα.

Λέξεις Κλειδιά: *Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση, Ελλάδα, Φιλανδία, Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες*

Abstract

The theme of this thesis is Special Education. More specifically, this paper is a comparative study of Special Education as provided in two countries: Greece and Finland. The choice of Finland is based on the fact that Finland is considered as a model in the global educational reality space and has a successful education system.

Initially, the first chapter is a brief overview of the history of Special Education.Then, the concept and the objectives of Special Education are analyzed according to the Greek and Finnish legislation respectively. The historical development of Special Education of the two countries is also investigated. In addition, the following are studied: the legal framework of Special Education in Greece and Finland, the way of educating children with special educational needs, the institutions of Special Education of the two countries, the services provided to the children with special educational needs as well as the education and training of special education teachers.

Finally, there is a comparative approach of the three countries and conclusions and proposals are made on the similarities and differences between the special education system in Greece and Finland respectively, and in particular on the issues mentioned above, in order to improve the educational process and the quality of Special Education in the Greek educational reality.

Keywords: *Special Education, Greece, Finland, Special Educational Needs*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Θεματικό πεδίο της παρούσας διπλωματικής εργασίας αποτελεί η Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση. Πιο συγκεκριμένα, η παρούσα εργασία αποτελεί μια συγκριτική προσέγγιση της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης όπως αυτή παρέχεται σε δυο χώρες: στην Ελλάδα και στη Φινλανδία. Πριν τη μελέτη της Ειδικής Αγωγής στην Ελλάδα και στη Φινλανδία αξίζει να επισημανθεί ότι η στάση της κοινωνίας μιας χώρας απέναντι στην εκπαίδευση και απέναντι σε όλους τους μαθητές με και χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και αναπηρία αποτελούν ένδειξη του επιπέδου ανάπτυξής της.

Η επιλογή της χώρας της Φινλανδίας βασίζεται στο γεγονός ότι θεωρείται μια χώρα πρότυπο στο χώρο της παγκόσμιας εκπαιδευτικής πραγματικότητας. Ειδικότερα, η Φινλανδία διαθέτει ένα επιτυχημένο εκπαιδευτικό σύστημα σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης με τα Φινλανδικά σχολεία να κατέχουν πολύ υψηλές θέσεις στην παγκόσμια κατάταξη του Διεθνούς Προγράμματος για την Αξιολόγηση των Μαθητών **PISA** *(Programme for International Student Assessment).1* Επιπροσθέτως, βασίζεται στο γεγονός ότι η Φινλανδία έχει επιλεγεί

[1] Το **Διεθνές Πρόγραμμα για την Αξιολόγηση των Μαθητών PISA** ***(P****rogramme for* ***I****nternational* ***S****tudent* ***A****ssessment)* του ΟΟΣΑ αποτελεί μια διεθνής έρευνα η οποία πραγματοποιείται στο χώρο της εκπαίδευσης ανά τακτά χρονικά διαστήματα από το 2000 μέχρι σήμερα. Αξίζει να σημειωθεί ότι το συγκεκριμένο πρόγραμμα:

- συλλέγει πληροφορίες για τα εκπαιδευτικά συστήματα των χωρών οι οποίες συμμετέχουν στο πρόγραμμα
- αποτελεί μέσο αξιολόγησης των γνωστικών ικανοτήτων και των δεξιοτήτων των συμμετεχόντων μαθητών.
- μελετά σε ποιο βαθμό τα αποτελέσματα αυτής της αξιολόγησης σχετίζονται με δημογραφικές, κοινωνικές, οικονομικές και εκπαιδευτικές μεταβλητές
- ερευνά σε ποιο βαθμό οι μαθητές είναι προετοιμασμένοι να αντιμετωπίζουν ζητήματα της καθημερινής τους ζωής. (OECD,2014).

διότι διαθέτει ένα εκπαιδευτικό σύστημα των ανεπτυγμένων βιομηχανικά σκανδιναβικών χωρών με ισχυρό κράτος πρόνοιας.

Η εργασία αποτελείται από τρία κεφάλαια. Αρχικά, παρουσιάζονται η μεθοδολογία έρευνας και τα ερευνητικά ερωτήματα και έπειτα επιχειρείται μια σύντομη επισκόπηση της ιστορίας της Ειδικής Αγωγής και. Εκπαίδευσης σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία. Στο πρώτο κεφάλαιο μελετάται η Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση (ΕΑΕ) στην Ελλάδα. Αρχικά, αναλύονται, η έννοια της Ειδικής Αγωγής και οι σκοποί της σύμφωνα με την Ελληνική Νομοθεσία. Στη συνέχεια, μελετώνται τα παρακάτω: το ιστορικό και το νομικό πλαίσιο της ΕΑΕ στην Ελλάδα, οι θεσμοί της, οι παρεχόμενες υπηρεσίες και η εκπαίδευση και η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σχετικά με την ΕΑΕ.

Στο δεύτερο κεφάλαιο επιχειρείται μια σύντομη επισκόπηση του Φινλανδικού Εκπαιδευτικού Συστήματος γενικότερα και ειδικότερα, μελετάται η Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση στη Φινλανδία. Αρχικά, αναλύονται, η έννοια της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης σύμφωνα με τη Φινλανδική Νομοθεσία. Πιο συγκεκριμένα, μελετώνται το ιστορικό και το νομικό πλαίσιο της ΕΑΕ στη Φινλανδία, οι θεσμοί της, οι παρεχόμενες υπηρεσίες αλλά και η εκπαίδευση και η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σχετικά με την ΕΑΕ

Στο τρίτο κεφάλαιο προσεγγίζονται συγκριτικά οι δύο χώρες και ακολουθούν τα αποτελέσματα της συγκριτικής μελέτης της ΕΑΕ στις δύο χώρες και διατυπώνονται συμπεράσματα και προτάσεις με σκοπό τη βελτίωση του εκπαιδευτικού έργου και την αναβάθμιση της ποιότητας της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης στη χώρα μας. Αξίζει να σημειωθεί ότι μεγαλύτερη έμφαση δίνεται στην ΕΑΕ στην υποχρεωτική εκπαίδευση των δυο χωρών.

Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση

Πριν τη μελέτη της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης στην Ελλάδα και στη Φινλανδία είναι αξιοσημείωτο να αναφερθούν μερικοί σημαντικοί σταθμοί της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία.

Σύμφωνα με την Ελληνική Νομοθεσία και ειδικότερα με το άρθρο 1 του νόμου υπ' ΑΡΙΘ. 3699/2008 περί «Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες», *«..Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση (ΕΑΕ) είναι το σύνολο των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών στους μαθητές με αναπηρία και διαπιστωμένες ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή στους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες…»* (ΦΕΚ Α΄, 199/ 2-10-2008)
Η Ειδική Παιδαγωγική αρχίζει να αναπτύσσεται ως επιστημονικό πεδίο τον 20ο αιώνα. Αξίζει να αναφερθεί ότι σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, η ιστορία της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης αποτελείται από τρία διακριτά στάδια (Λαμπροπούλου & Παντελιάδου, 2000):

- *το πρώτο στάδιο της απόρριψης και της κακομεταχείρισης των ατόμων με ειδικές ανάγκες*
- *το επόμενο στάδιο του οίκτου, της περίθαλψης, της προστασίας και της ξεχωριστής εκπαίδευσης των ατόμων με ειδικές ανάγκες*
- *το σημερινό στάδιο της διεκδίκησης ίσων ευκαιριών εκπαίδευσης και της συνεκπαίδευσης των ατόμων με ειδικές ανάγκες*

Η δεκαετία του 1960 αποτελεί μια περίοδο αμφισβήτησης και κριτικής για τον αποκλεισμό των ατόμων με ειδικές ανάγκες από τις δομές του κανονικού εκπαιδευτικού συστήματος. Η περίοδος της αρχής των μεγάλων αλλαγών του εκπαιδευτικού συστήματος για τους μαθητές με ειδικές ανάγκες είναι οι δεκαετίες του 1970 και του 1980. Η νομοθετική κατοχύρωση της ένταξης των μαθητών με ειδικές ανάγκες στα κανονικά σχολεία στις Η.Π.Α. και σε πολλές χώρες της Ευρώπης είναι πλέον γεγονός. Επίσης, αυτήν την περίοδο, η εκπαίδευση των μαθητών των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες γίνεται υποχρεωτική από

τη νηπιακή ηλικία. (Λαμπροπούλου & Παντελιάδου, 2000) Ακόμη, το 1980 το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης υιοθετεί το πρόγραμμα HELIOS (Handicapped people in Europe Living Independently in an Open Society).

Από το 1990 ο όρος *«ειδικές ανάγκες»* μετονομάζεται σε «*ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες»* και η Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση εισέρχεται σε μια νέα εποχή ισότιμων ευκαιριών για όλους τους μαθητές: την εποχή της συνεκπαίδευσης και της δημιουργίας ενός «σχολείου για όλους», όπου θα εκπαιδεύονται όλα τα παιδιά με και χωρίς ειδικές ανάγκες και κάθε παιδί θα έχει το δικαίωμα να φοιτά στο ίδιο σχολείο με τα παιδιά της γειτονιάς του με ίσες ευκαιρίες σε όλους τους τομείς της ζωής τους όπως στον τομέα της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης. (Ζώνιου-Σιδέρη, 2004 ; Λαμπροπούλου & Παντελιάδου, 2000) Η συνεκπαίδευση αποτελεί τις τελευταίες δεκαετίες ένα από τα πλέον σημαντικά θέματα στον εκπαιδευτικό προγραμματισμό στις χώρες της Ευρώπης μεταξύ των οποίων η Ελλάδα και Φινλανδία.

Ο όρος *συνεκπαίδευση* και η *δημιουργία ενός σχολείου για όλους* έχει ως βάση την αποδοχή και το σεβασμό όλων των παιδιών και στηρίζεται:

- στη Διακήρυξη της Σαλαμάνγκα περί «Πολιτικής και Πρακτικών στις Ειδικές Ανάγκες στην Εκπαίδευση» τον Ιούνιο του 1994
- στη Χάρτα του Λουξεμβούργου από το 1996 όπου η συνεκπαίδευση ονομάζεται *ένα Σχολείο για Όλους*
- Στη Διακήρυξη του «Ντακάρ-Έκθεση για δράση (2000)» όπου στόχος της συγκεκριμένης έκθεσης είναι η επίτευξη *«της εκπαίδευσης για όλους»* μέχρι το 2015

Ερευνητικά Ερωτήματα

Η συγκεκριμένη μελέτη θα προσπαθήσει να απαντήσει στα εξής ερευνητικά ερωτήματα:

- *Ποιες είναι οι κύριες ομοιότητες της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης στην Ελλάδα και στη Φινλανδία;*

- *Ποιες είναι οι κύριες διαφορές της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης στην Ελλάδα και στη Φινλανδία;*

- *Τι μπορεί να μάθει η Ελλάδα από το παράδειγμα του Φινλανδικού Συστήματος Εκπαίδευσης ως προς τη σχέση σχολείου-οικογένειας;*

- *Τι μπορεί να μάθει η Ελλάδα από το παράδειγμα του Φινλανδικού Συστήματος Εκπαίδευσης ως προς τα σχολικά κτίρια και τις υποδομές;*

- *Τι μπορεί να μάθει η Ελλάδα από το παράδειγμα του Φινλανδικού Συστήματος Εκπαίδευσης ως προς το εκπαιδευτικό δυναμικό της ΕΑΕ όπως την εκπαίδευση και την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών ΕΑΕ και ως προς τον τρόπο επιλογής τους;*

Μεθοδολογία Έρευνας

Η μεθοδολογία έρευνας η οποία χρησιμοποιείται είναι η ιστορική-συγκριτική μέθοδος έρευνας. Η συγκριτική ερευνητική διαδικασία αρχίζει με τη συλλογή και την καταγραφή του πρωτογενούς και δευτερογενούς υλικού, συνεχίζεται με την ερμηνεία των δεδομένων και ολοκληρώνεται με την αντιπαραβολή των δεδομένων και τη σύγκρισή τους. (Μπουζάκης,1993). Πρόκειται για σύγκριση δύο εκπαιδευτικών συστημάτων ενός του Νότου και ενός του Βορρά με απομόνωση ενός σημαντικού στοιχείου-τομέα των εκπαιδευτικών συστημάτων: την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση.

Εκπαιδευτικό Υλικό Έρευνας

Το πρωτογενές εκπαιδευτικό υλικό της έρευνας περιλαμβάνει επίσημα κείμενα της Φινλανδικής και Ελληνικής Νομοθεσίας, επίσημες διεθνείς εκθέσεις, όπως από τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.) και εκθέσεις σχετικά με τα αποτελέσματα του προγράμματος Pisa, υπουργικές αποφάσεις, διοικητικές πράξεις, εγκυκλίους και τους επίσημους διαδικτυακούς τόπους των Υπουργείων Παιδείας των δύο χωρών. Η έρευνα στρέφεται επίσης και σε δευτερογενές υλικό όπως βιβλία και άρθρα και δημοσιεύσεις σε έγκριτα επιστημονικά περιοδικά τα οποία σχετίζονται με την ΕΑΕ στις δύο χώρες. Ακόμη, η έρευνα στρέφεται και σε οπτικοακουστικό εκπαιδευτικό υλικό το οποίο περιλαμβάνει συνεντεύξεις εκπαιδευτικών τόσο γενικής εκπαίδευσης όσο και ειδικής εκπαίδευσης στα Φινλανδικά σχολεία.

Πρωτοτυπία Έρευνας

Η πρωτοτυπία της έρευνας έγκειται στο γεγονός ότι υπάρχει έλλειψη βιβλιογραφικής αναζήτησης σχετικά με το θέμα της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Για παράδειγμα, στο αρχείο διδακτορικών διατριβών (Εθνικό Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών, 2017) παρατηρείται η απουσία διδακτορικής διατριβής με κριτήριο αναζήτησης τη Φινλανδία. Στα πλαίσια μεταπτυχιακής διπλωματικής, υπάρχει μια διπλωματική με θέμα γενικότερα τη συγκριτική προσέγγιση των εκπαιδευτικών συστημάτων Γερμανίας και Φινλανδίας χωρίς να δίνεται έμφαση στην ΕΑΕ από τον κύριο Χαράλαμπο Στεργιόπουλο το 2008, μεταπτυχιακό φοιτητή του Πανεπιστημίου Πατρών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^{ο}: Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση: Η περίπτωση της Ελλάδας

1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Σύμφωνα με την Ελληνική Νομοθεσία και ειδικότερα με το άρθρο 1 του νόμου υπ' ΑΡΙΘ. 3699/2008 περί «Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες», *«..Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση (ΕΑΕ) είναι το σύνολο των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών στους μαθητές με αναπηρία και διαπιστωμένες ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή στους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες…»* (ΦΕΚ Α΄, 199/ 2-10-2008)

1.2 ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Σύμφωνα με το άρθρο 2 του νόμου υπ' ΑΡΙΘ. 3699/2008 *Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες* σκοποί της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης είναι: «….

α) η ολόπλευρη και αρμονική ανάπτυξη της προσωπικότητας των μαθητών με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες,

β) η βελτίωση και αξιοποίηση των δυνατοτήτων και δεξιοτήτων τους, ώστε να καταστεί δυνατή η ένταξη ή η επανένταξή τους στο γενικό σχολείο, όπου και όταν αυτό είναι δυνατόν,

γ) η αντίστοιχη προς τις δυνατότητές τους ένταξη στο εκπαιδευτικό σύστημα, στην κοινωνική ζωή και στην επαγγελματική δραστηριότητα και

δ) η αλληλοαποδοχή, η αρμονική συμβίωσή τους με το κοινωνικό σύνολο και η ισότιμη κοινωνική τους εξέλιξη, με στόχο τη διασφάλιση της πλήρους προσβασιμότητας των μαθητών με αναπηρία και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, καθώς και των εκπαιδευτικών ή/και γονέων και κηδεμόνων με αναπηρία, σε όλες τις υποδομές (κτιριακές, υλικοτεχνικές συμπεριλαμβανομένων των ηλεκτρονικών), τις υπηρεσίες και τα αγαθά που αυτά διαθέτουν….» (ΦΕΚ Α΄, 199/ 2-10-2008)

1.2.1 Μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι κατηγορίες των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών και των αναπηριών, που περιλαμβάνονται στο εκπαιδευτικό πλαίσιο της ειδικής αγωγής, σύμφωνα με το άρθρο 3 του ελληνικού νόμου Ν.3699/2008, είναι :

- Κινητικές αναπηρίες
- Νοητική καθυστέρηση
- Αισθητηριακές αναπηρίες όρασης (τυφλοί αμβλύωπες με χαμηλή όραση), ή ακοής (κωφοί, βαρήκοοι)
- Πολλαπλές αναπηρίες
- Φάσμα αυτισμού
- Διαταραχές ομιλίας/λόγου
- Ειδικές μαθησιακές δυσκολίες:
    - ✓ δυσλεξία, δυσγραφία, δυσαριθμησία, δυσαναγνωσία, δυσορθογραφία
    - ✓ Σύνδρομο ελλειμματικής προσοχής με ή χωρίς υπερκινητικότητα (ΔΕΠΥ)
- Χρόνια μη ιάσιμα νοσήματα
- Ψυχικές διαταραχές
- Σύνθετες γνωστικές, συναισθηματικές και κοινωνικές δυσκολίες
- Παραβατική συμπεριφορά λόγω κακοποίησης, γονεϊκής παραμέλησης και εγκατάλειψης ή λόγω ενδοοικογενειακής βίας

- Νοητικές ικανότητες και ταλέντα, που υπερβαίνουν κατά πολύ τα προσδοκώμενα για την ηλιακή ομάδα (ΦΕΚ Α΄, 199/ 2-10-2008)

1.3 Ιστορική εξέλιξη της Ειδικής Αγωγής στην Ελλάδα

Αξίζει αρχικά να επισημανθεί ότι βιβλιογραφικές αναφορές για άτομα με αναπηρία και ειδικές ανάγκες υπάρχουν από τα αρχαία χρόνια. Ο Όμηρος στα Ομηρικά του Έπη, τόσο στην Οδύσσεια όσο και στην Ιλιάδα αναφέρεται σε άτομα με ειδικές ανάγκες. Χαρακτηριστικά αναφέρονται οι παρακάτω λέξεις: *«κουφός»* η οποία σημαίνει ανίκανος και η αρχαία λέξη *«νηπύτιος»* που σημαίνει τρελός.

Για παράδειγμα, ο Όμηρος στην Οδύσσεια αναφέρει τον τυφλό ποιητή, ο οποίος συχνά είναι προσκεκλημένος στο παλάτι και έχει την εύνοια του Βασιλιά καθώς επίσης στην Ιλιάδα παρουσιάζει το Θεό Ήφαιστο ως άσχημο, κουτσό και παραμορφωμένο, τόσο πολύ που η ίδια η μητέρα του, η Ήρα, τον πέταξε από τον Όλυμπο από τη ντροπή της.

Η Ειδική Αγωγή στην Ελλάδα ξεκίνησε να εφαρμόζεται με πιο αργούς ρυθμούς και με σχετική καθυστέρηση σε σύγκριση με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Το 1913, με την κυβέρνηση του Ελευθέριου Βενιζέλου για πρώτη φορά, το επίσημο ελληνικό κράτος με την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση αναφέρεται στα άτομα τα οποία χρειάζονται ειδική αγωγή και εκπαίδευση. Κατά την διάρκεια του 20ου αιώνα πραγματοποιούνται δραστηριότητες για τα άτομα με αναπηρία και ειδικές ανάγκες, κυρίως με ιδιωτική πρωτοβουλία καθώς κυριαρχούσε το αίσθημα του «οίκτου» απέναντί τους. Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά τη διάρκεια του 20ου αιώνα, ιδρύονται στην Ελλάδα ειδικά ιδρύματα και ειδικά σχολεία χάρη στην ιδιωτική πρωτοβουλία και στις φιλανθρωπίες, με σκοπό την αγωγή, την περίθαλψη, την προστασία και την εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές ανάγκες. (Στασινός, 1991).

Ειδικότερα, το 1906 ιδρύεται ο Οίκος Τυφλών τη διεύθυνση του οποίου, αναλαμβάνει η παιδαγωγός Ειρήνη Λασκαρίδου η οποία κατασκευάζει το ελληνικό αλφάβητο Braille για τυφλούς. Το 1923 το πρώτο ειδικό σχολείο για

δέκα κωφάλαλα παιδιά ιδρύεται από το Αμερικάνικο Ίδρυμα Περίθαλψης της «Εγγύς Ανατολής». Το συγκεκριμένο ειδικό σχολείο μετονομάστηκε σε «Εθνικός Οίκος Κωφάλαλων» και λειτουργεί μέχρι και σήμερα. (Ζώνιου- Σιδέρη, 2011)

Το 1936 λειτουργεί ειδικό σχολείο στην Καισαριανή, το «Πρότυπο Σχολείο Ανωμάλων και Καθυστερημένων Παιδιών». Η ίδρυση και λειτουργία του οφείλεται στη Ρόζα Ιμβριώτη η οποία εφάρμοσε πρωτοποριακές για την εποχή εκπαιδευτικές μεθόδους όπως της Montessori.[2] Το 1939, η Ρόζα Ιμβριώτη διατυπώνει τον πρώτο ορισμό για την Ειδική Αγωγή στην Ελλάδα, εισάγοντας τον όρο «Θεραπευτική Αγωγή». Το σχολείο εξακολουθεί να προσφέρει εκπαίδευση στα άτομα με ειδικές ανάγκες και στη σύγχρονη εποχή και έχει μετονομαστεί σε «Πειραματικό Σχολείο». (Κρουσταλάκης, 2000)

Το 1946 ιδρύεται ο Φάρος Τυφλών της για όλους τους ενηλίκους που αντιμετωπίζουν πρόβλημα όρασης. Ο Φάρος αποτελεί σήμερα σωματείο ειδικά αναγνωρισμένο ως Φιλανθρωπικό, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, εποπτευόμενο ως προς το αντικείμενο από το Υπουργείο Εργασίας και επιχορηγούμενο από το Κράτος μέσω της Περιφέρειας Αττικής. Το 1948 ιδρύεται η «Σχολή Τυφλών Βορείου Ελλάδος» στη Θεσσαλονίκη και ένα χρόνο αργότερα, ιδρύεται η «Αγροτική και Τεχνική Σχολή Τυφλών».

Η Ειδική Αγωγή στην Ελλάδα αναπτύχθηκε, ως κλάδος της Παιδαγωγικής Επιστήμης, μετά τον Β’ Παγκόσμιο Πόλεμο, με την ίδρυση ειδικών σχολείων για όλες σχεδόν τις κατηγορίες παιδιών με αναπηρία. (Ζώνιου-Σιδέρη, 2011, σελ. 101-102). Η δεκαετία του 1950 και η δεκαετία του 1960 χαρακτηρίζεται από την ιδιωτική πρωτοβουλία ιδιωτών και γονέων παιδιών με αναπηρίες να ιδρύσουν 30 ιδρύματα-σχολεία για παιδιά με ειδικές ανάγκες διαφόρων κατηγοριών. Το

[2] Συνεργάτες της σε αυτό το εγχείρημα είναι ο Κώστας Καλαντζής, πρωτοπόρος παιδαγωγός στα θέματα δυσλεξίας, ο Σωκράτης Καραντινός στην ψυχολογία και ο Γιώργος Ζαβιτσιάνος, από τους πρώτους ψυχαναλυτές στην Ελλάδα.

Κράτος δεν αναλαμβάνει παρά μόνο την εποπτεία λειτουργίας αυτών των ιδρυμάτων μέσω του Υπουργείου Κοινωνικής Πρόνοιας.

Το 1962 ιδρύεται το *«Στουπάθειο»* με διευθυντή τον Κώστα Καλατζή (Κρουσταλάκης, 2000). Η αρχική του ονομασία είναι *Ειδικό Σχολείο για ασκήσιμα παιδιά.* Σκοπός του ιδρύματος είναι η εκπαίδευση των παιδιών με νοητική αναπηρία.

Το 1969 το Υπουργείο Παιδείας ιδρύει το «Γραφείο Ειδικής Εκπαίδευσης» το οποίο στη συνέχεια μετονομάζεται σε Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής. Το 1969 ξεκινά στο Μαράσλειο Διδασκαλείο η μονοετής μετεκπαίδευση των δασκάλων στην ειδική αγωγή η οποία το 1975 γίνεται διετής. Την ίδια χρονιά, το Γραφείο Ειδικής Εκπαιδεύσεως, αναβαθμίζεται σε Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής, και τέλος, εγκαινιάζεται ο θεσμός του ειδικού επιθεωρητή στο χώρο της ειδικής αγωγής (Ζώνιου- Σιδέρη, 1996).

Η δεκαετία του 1980 σηματοδοτείται από τη σημαντική ανάπτυξη της Ειδικής Αγωγής στην Ελλάδα και με το νόμο του 1981 η ΕΑΕ κατοχυρώνεται από το Σύνταγμα. Επιπροσθέτως, την ίδια δεκαετία ιδρύονται Παιδαγωγικά Τμήματα στα Πανεπιστήμια και η Ειδική Αγωγή αρχίζει να αναπτύσσεται συστηματικά ως γνωστικό αντικείμενο των Επιστημών Αγωγής στην Ελλάδα. Μετά το 1981 νέα σχολεία ιδρύονται και από το 1984 εφαρμόζεται ο θεσμός της ειδικής τάξης στα κανονικά σχολεία. Ειδικότερα, την περίοδο 1984-1989 αυξάνεται σημαντικά ο αριθμός των ειδικών τάξεων με μη οργανωμένο και συστηματικό τρόπο. Αυτό έχει ως συνέπεια στις ειδικές τάξεις να φοιτούν και μαθητές οι οποίοι έχουν μαθησιακές δυσκολίες και όχι κάποια αναπηρία. Αξίζει να σημειωθεί επίσης ότι παράλληλα ιδρύονται παράλληλες τάξεις πλήρους φοίτησης σε κανονικά σχολεία καθώς επίσης και τάξεις ενισχυτικής διδασκαλίας.

Τέλος, αξίζει να επισημανθεί ότι τη δεκαετία του 2000 με τη θέσπιση νόμων οι οποίοι αναλύονται στην επόμενη ενότητα, ιδρύονται τα ΚΕΔΔΥ, ο θεσμός της παράλληλης στήριξης των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και ο θεσμός

της κατ' οίκον διδασκαλία αρχίζουν να εφαρμόζονται. Παράλληλα, υιοθετείται το μοντέλο της συνεκπαίδευσης, η κατάργηση των τάξεων πλήρους φοίτησης είναι γεγονός και οι τάξεις μερικής φοίτησης μετονομάζονται σε τμήματα ένταξης.

Το σχολικό έτος 2016-17, μετά από 8 ολόκληρα χρόνια, ιδρύονται 531 Τμήματα Ένταξης, 3 Ειδικά Νηπιαγωγεία, 9 Δημοτικά, 5 Ε.Ε.Ε.ΕΚ. και 9 Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια. Το σχολικό έτος 2017-18 η ίδρυση 1 Ειδικού Νηπιαγωγείου, 1 Ειδικού Δημοτικού Σχολείου, 2 ΕΕΕΕΚ και 9 Ειδικών Επαγγελματικών Γυμνασίων και Λυκείων είναι γεγονός. Το 2015-16 προσλαμβάνονται 8.623 αναπληρωτές και το 2016-17 10.700 αναπληρωτές, ενώ το 2014-15 προσλήφθηκαν 6.308 αναπληρωτές. (ΥΠΕΠΘ, 2017)

1.4 Νομοθετικό Πλαίσιο

Νόμος υπ. αριθ. 4397 (1929).- Περί Στοιχειώδους εκπαιδεύσε**ως.**

ΦΕΚ 309/Α/24-08-1929

Ο πρώτος νόμος ο οποίος θεσπίζει την ειδική αγωγή στην Ελλάδα. Το κεφάλαιο Ε΄ και το άρθρο 11 αναφέρεται στο «*Δημοτικό σχολείο δια τους πνευματικώς ανωμάλους παίδας.»* Αναφέρεται στα παιδιά με αναπηρίες με τον όρο πνευματικά ανώμαλα παιδιά και με τον όρο ασθενή παιδιά και η Ελλάδα βρίσκεται στο στάδιο του «οίκτου» και της περιθωριοποίσηης αυτών των παιδιών. Ειδικότερα, αναφέρεται το εξής: «*Μετά γνωμοδότησιν του Εποπτικού Συμβουλίου και προτάσει του Εκπαιδευτικού δύναται το Υπουργείον να κανονίση ιδίαν διδασκαλίαν δια τους πνευματικώς ανωμάλους παίδας δημοτικού τινος σχολείου ή να καταρτίση χάριν αυτών ιδίαν τάξιν ή και ίδιον σχολείον, εάν υπάρχη αριθμός τοιούτων επαρκής. Κατά τον αυτόν τρόπον δύναται το Υπουργείον να ιδρύση και υπαίθρια σχολεία χάριν των ασθενών παίδων. Τα καθέκαστα της λειτουργίας των σχολείων τούτων, ων το πρόγραμμα δύναται να διαφέρη του κανονικού, κανονισθήσονται δια Π.Διατάγματος….»*

Ο νόμος 1143/81 *«νόμος περί Ειδικής Αγωγής, επαγγελματικής εκπαιδεύσεως, απασχολήσεως και κοινωνικής μερίμνης των αποκλινόντων εκ του φυσιολογικού ατόμων».*

Ο συγκεκριμένος νόμος οριοθετεί τον όρο αποκλίνοντα άτομα σύμφωνα με τα άρθρα 1 και 2. *«Σκοπός του παρόντος νόμου είναι η παροχή ειδικής αγωγής και ειδικής επαγγελματικής εκπαιδεύσεως εις αποκλίνοντα εκ του φυσιολογικού άτομα..»* Επίσης, ορίζει την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση σε 3 επίπεδα (προσχολική- δημοτική- μέση) καθώς επίσης και ότι η Ειδική Αγωγή παρέχεται μόνον σε ειδικά σχολεία, ειδικές τάξεις και ιδρύματα. Η Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση είναι αποκομμένη από τη γενική εκπαίδευση. Επιπλέον, ορίζεται η

εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία ορίζεται από την ηλικία των 6 έως 17 ετών, προβλέπεται η σύσταση «Συντονιστικού και Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Ειδικής Αγωγής» λαμβάνεται μέριμνα για την εκπαίδευση και επιμόρφωση του διδακτικού προσωπικού και εισάγονται τέσσερις επιθεωρητές στον τομέα της ειδικής αγωγής. (Λαμπροπούλου & Παντελιάδου, 2000)

Νόμος 1566/84 (Άρθρα 32-35)

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 1566

Δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις.

Κάποιοι από τους βασικούς στόχους του νόμου αυτού, για την Ειδική Αγωγή και την Ειδική Επαγγελματική Εκπαίδευση, ήταν η ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην παραγωγική διαδικασία και η αποδοχή τους από την κοινωνία (Σούλης, 2008, p. 18-22). Τα ειδικά σχολεία προβλέπονται από τον ν. 1566/85, άρθρα 32-36, σύμφωνα με τον οποίον αποβλέπεται η ανάπτυξη και αξιοποίηση των δυνατοτήτων των ατόμων με ειδικές ανάγκες, η επαγγελματική τους εκπαίδευση, η θετική ανταπόκριση της κοινωνίας και η προσαρμογή των ατόμων σε αυτήν. Ο χρόνος υποχρεωτικής φοίτησης των μαθητών με ειδικές ανάγκες επιμηκύνεται σε ειδικά σχολεία και λοιπές ειδικές μονάδες. (ΦΕΚ Α΄, 167/ 30-09-1985)

Σημαντικά σημεία του είναι ακόμη τα εξής: αποκλειστικός φορέας για κάθε θέμα που αφορά την ειδική αγωγή και ειδική επαγγελματική εκπαίδευση είναι το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων. Ακόμη, για την στελέχωση των σχολικών μονάδων ειδικής αγωγής και ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης προβλέπεται και ειδικό επιστημονικό πρόσωπο όπως φαίνεται στην παρακάτω εικόνα από το άρθρο 35 του νόμου. (ΦΕΚ Α΄, 167/ 30-09-1985)

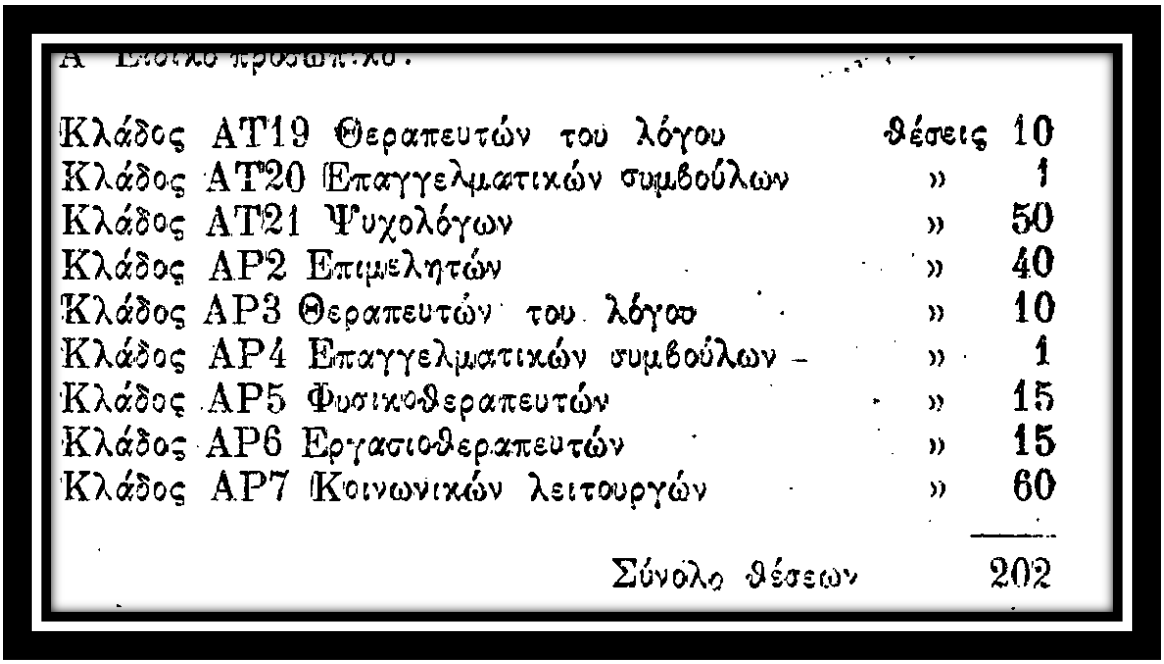

Α' Ειδικό προσωπικό:

Κλάδος ΑΤ19 Θεραπευτών του λόγου	θέσεις	10
Κλάδος ΑΤ20 Επαγγελματικών συμβούλων	»	1
Κλάδος ΑΤ21 Ψυχολόγων	»	50
Κλάδος ΑΡ2 Επιμελητών	»	40
Κλάδος ΑΡ3 Θεραπευτών του λόγου	»	10
Κλάδος ΑΡ4 Επαγγελματικών συμβούλων	»	1
Κλάδος ΑΡ5 Φυσικοθεραπευτών	»	15
Κλάδος ΑΡ6 Εργασιοθεραπευτών	»	15
Κλάδος ΑΡ7 Κοινωνικών λειτουργών	»	60
Σύνολο θέσεων		202

Εικόνα 1. Απόσπασμα από το άρθρο 35 του νόμου για την στελέχωση των δομών Ειδικής Αγωγής με ειδικό προσωπικό και η κατανομή αυτού. (ΦΕΚ Α΄, 167/ 30-09-1985)

Επιπροσθέτως, σύμφωνα με τον νόμο υιοθετείται η αρχή της ενσωμάτωσης των παιδιών με ειδικές ανάγκες στα κανονικά σχολεία και εφαρμόζεται η δωρεάν παροχή διδακτικών μέσων σε τυφλούς και βαρήκοους όπως η παροχή δωρεάν διδακτικών βιβλίων για τυφλούς στο σύστημα Braille και η παροχή ατομικών ακουστικών βαρηκοΐας. (ΦΕΚ Α΄, 167/ 30-09-1985)

Ν.2817/2000

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 2817

Εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και άλλες διατάξεις.

Ο νόμος Ν.2817/2000 *«Εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και άλλες διατάξεις»* συμπλήρωσε, εκσυγχρόνισε και αναβάθμισε το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο της Ειδικής Αγωγής στην Ελλάδα.

Είναι ο νόμος που κατοχύρωσε το θεσμό της «ένταξης» των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στα σχολεία γενικής αγωγής.

Σύμφωνα με το άρθρο 1 ορίζεται ποια θεωρούνται άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Παρατηρείται ότι και ο όρος «Άτομα με Ειδικές ανάγκες» αντικαταστάθηκε από το σύγχρονο όρο «Άτομα με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες» , μετατοπίζοντας το κέντρο βάρος της Ε.Α. από την παθολογία του παιδιού στην παθολογία της εκπαίδευσης, δίνοντας έμφαση στις κοινές εκπαιδευτικές ανάγκες των ατόμων με ειδικές ανάγκες και όχι στις αιτίες των προβλημάτων τους. Καθιερώθηκε η λειτουργία του νηπιαγωγείου και του δημοτικού σχολείου ειδικής αγωγής ως ενιαίας σχολικής μονάδα καθώς επίσης και η μετονομασία των Ειδικών Τάξεων σε Τμήματα Ένταξης μέσα στα σχολεία γενικής αγωγής. Επιπροσθέτως, ιδρύεται ο Θεσμός των Κέντρων Διάγνωσης, Αξιολόγησης και Υποστήριξης Επίσης, Προβλέπεται για πρώτη φορά η ίδρυση Τμήματος Ειδικής Αγωγής στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Η θέσπιση του παραπάνω νόμου δεν καθιστά υποχρεωτική ακόμη την εκπαίδευση για τα άτομα με αναπηρίες και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Ακόμη, η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης δεν προβλέπεται. (Σούλης, 2008)

Νόμος 3699/2008

Σημαντικός σταθμός για την ΕΑΕ στη χώρα μας αποτελεί ο νόμος 3699/2008. Αλλαγές ορολογίας, κατάργηση ΚΔΑΥ, ίδρυση ΚΕΔΔΥ, έμφαση στη ξεχωριστή εκπαίδευση-ιατρικό μοντέλο Ο νόμος *«περί Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες»* αντικατέστησε τον ν. 2817/2000. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 1 του παραπάνω νόμου ο όρος «Ειδική Αγωγή» αντικαθίσταται με τον όρο «Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση» στη νομοθεσία. Επίσης, η Ελληνική Πολιτεία δεσμεύεται για την αναβάθμιση της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης. Επιπλέον, ορίζεται ποιοι μαθητές θεωρούνται μαθητές με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 2 του παρόντος νόμου ορίζονται ο τρόπος οργάνωσης της ΕΑΕ και οι στόχοι της. Σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 2, *«…στις εκπαιδευτικές υπηρεσίες της ΕΑΕ περιλαμβάνονται Στις εκπαιδευτικές υπηρεσίες της ΕΑΕ περιλαμβάνονται η διαφοροδιάγνωση, η διάγνωση, η αξιολόγηση και αποτύπωση των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών, η συστηματική παιδαγωγική παρέμβαση με εξειδικευμένα και κατάλληλα προσαρμοσμένα εκπαιδευτικά εργαλεία και προγράμματα, τα οποία υλοποιούνται από τα κατά τόπους Κέντρα Διαφοροδιάγνωσης, Διάγνωσης και Υποστήριξης Ειδικών Εκπαιδευτικών Αναγκών (ΚΕΔΔΥ) που προβλέπονται στα άρθρα 4 και 12 του παρόντος νόμου και από τις δημόσιες ιατροπαιδαγωγικές υπηρεσίες. Η ΕΑΕ περιλαμβάνει σχολικές μονάδες ειδικής εκ- παίδευσης με κατάλληλες κτιριολογικές υποδομές, προγράμματα συνεκπαίδευσης, προγράμματα διδασκαλίας στο σπίτι, καθώς και τις αναγκαίες διαγνωστικές, αξιολογικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες…»* (ΦΕΚ Α΄, 199/ 2-10-2008, σ.2) Επιπροσθέτως, ο νόμος εντάσσει στην ΕΑΕ σχολικές μονάδες με κατάλληλη οργάνωση και υποδομές καθώς επίσης και διαγνωστικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες.

Παρατηρείται ότι σύμφωνα με τον νόμο 3699/2008 δεν ιδρύονται κέντρα έγκαιρης παρέμβασης για παιδιά βρεφικής ηλικίας και κέντρα αυτόνομης διαβίωσης και δια-βίου εκπαίδευσης.

Νόμος 2017 (ΦΕΚ Β΄, 2103/19-06-2017) *Ωρολόγιο πρόγραμμα υποχρεωτικού και ολοήμερου προγράμματος Ειδικού Νηπιαγωγείου και Ειδικού Δημοτικού Σχολείου.*

Με το παραπάνω ΦΕΚ νέα ωρολόγια προγράμματα των Ειδικών Νηπιαγωγείων και των Ειδικών Δημοτικών Σχολείων καθορίζονται με σκοπό την προσαρμογή τους με τα αντίστοιχα προγράμματα της γενικής εκπαίδευσης. Ειδικότερα, από το σχολικό έτος 2017-18 στα Ειδικά Δημοτικά Σχολεία εφαρμόζεται 6ωρο υποχρεωτικό πρόγραμμα διδασκαλίας και οι μαθητές σχολάνε στις 13:15 αντί 12:25. Επίσης, σε όλα τα Ειδικά Νηπιαγωγεία και Ειδικά Δημοτικά Σχολεία προσφέρεται η δυνατότητα λειτουργίας ολοήμερου προγράμματος, το οποίο διαρκεί έως τις 16:00. (ΦΕΚ Β΄, 2103/19-06-2017)

Επίσης, γενικεύεται η λειτουργία του νέου τύπου σχολείου στη Δευτεροβάθμια Ειδική Επαγγελματική Εκπαίδευση και μετατρέπονται σε Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια-Λύκεια όλα τα σχολεία που λειτουργούσαν επί σειρά ετών υπό διαφορετικά θεσμικά πλαίσια και καθορίζονται οι Τομείς και οι Ειδικότητες που δύναται να λειτουργήσουν σε κάθε σχολική μονάδα. Για παράδειγμα, το ειδικό επαγγελματικό Γυμνάσιο Ιωαννίνων μετονομάζεται σε Ενιαίο Ειδικό Επαγγελματικό Γυμνάσιο. Η φοίτηση στα σχολεία αυτά διαρκεί 4 χρόνια στο Γυμνάσιο και 4 χρόνια στο Λύκειο και εφαρμόζονται τα προγράμματα του γενικού Γυμνασίου και του εσπερινού ΕΠΑΛ, προσαρμοσμένα στις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών και οι απόφοιτοι αποκτούν τα αντίστοιχα επαγγελματικά δικαιώματα. (ΦΕΚ Β΄, 2103/19-06-2017; ΥΠΕΠΘ, 2017)

1.5 Θεσμοί Ειδικής Αγωγής

1.5.1 Η ΕΑΕ στην Ελλάδα

Οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μπορούν να φοιτήσουν

- ✓ σε σχολική τάξη του γενικού σχολείου υποστηριζόμενη από τον εκπαιδευτικό της τάξης. Το παιδί εντάσσεται στην τάξη του κανονικού σχολείου και μετέχει σε όλες ή στις περισσότερες δραστηριότητες των άλλων παιδιών.
- ✓ σε σχολική τάξη του γενικού σχολείου: Η συνδιδασκαλία (co-teaching) με τη μορφή της παράλληλης στήριξης (parallel support) στην Ελλάδα αποτελεί ένα σχετικά πρόσφατο μοντέλο ειδικών εκπαιδευτικών υπηρεσιών για μαθητές με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Στους μαθητές Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης παρέχεται βοήθεια μέσα στην κανονική τάξη από ειδικό εκπαιδευτικό ή εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής
- ✓ κατ΄ οίκον διδασκαλία. Μαθητές με χρόνια νοσήματα ή νοσήματα που δεν επιτρέπουν τη φοίτηση στο σχολείο διδάσκονται
- ✓ σε τμήματα ένταξης τα οποία είναι ενταγμένα στα κανονικά σχολεία
- ✓ σε αυτοτελείς μονάδες ειδικής αγωγής ειδικά σχολεία

Ως μονάδες Ειδικής Αγωγής θεωρούνται τα αυτοτελή ειδικά σχολεία όλων των βαθμίδων, είτε ιδιωτικά είτε δημόσια.

Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (ΦΕΚ Α΄, 199/ 2-10-2008, άρθρο 8)

- ➢ **Ειδικά Νηπιαγωγεία και τμήματα πρώιμης παρέμβασης που λειτουργούν εντός των νηπιαγωγείων ΕΑΕ** όπου φοιτούν νήπια μέχρι το έβδομο έτος της ηλικίας

- **Δημοτικά σχολεία Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης για παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες** από το 4ο μέχρι και το 14ο έτος της ηλικίας τους. Τα δημοτικά σχολεία λειτουργούν με μία προκαταρκτική τάξη και με τις τάξεις Α', Β', Γ', Δ', Ε' και ΣΤ'. Παράταση της φοίτησης μπορεί να γίνει μέχρι το δέκατο πέμπτο (15ο) έτος της ηλικίας των μαθητών, μετά από εισήγηση του οικείου ΚΕΔΔΥ.
- **Οι ειδικές τάξεις ή τα τμήματα ένταξης**[3] τα οποία είναι ενταγμένα στα κανονικά σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (νηπιαγωγεία και δημοτικά σχολεία.)

Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (ΦΕΚ Α΄, 199/ 2-10-2008, άρθρο 8)

- **Γυμνάσια Ειδικής Αγωγής**, όπου φοιτούν μαθητές από το 14ο ως το 19ο έτος τα οποία λειτουργούν με προκαταρκτική τάξη και τρεις επόμενες τάξεις Α', Β' και Γ'. Μαθητές απόφοιτοι δημοτικού σχολείου με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες έχουν τη δυνατότητα να εγγράφονται απευθείας στην Α' τάξη του γυμνασίου Ειδικής Αγωγής, ύστερα από αξιολόγηση που πραγματοποιείται από το οικείο ΚΕΔΔΥ.
- **Λύκεια Ειδικής Αγωγής**, όπου φοιτούν μαθητές από το 18ο ως το 23ο έτος και τα οποία, λειτουργούν με προκαταρκτική τάξη και τρεις επόμενες τάξεις Α', Β' και Γ'. Μαθητές απόφοιτοι γυμνασίου με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, έχουν τη δυνατότητα να εγγράφονται

3

Η εγγραφή των μαθητών για υποστήριξη από το Τμήμα Ένταξης γίνεται μετά από αίτηση στο Διευθυντή του Σχολείου προσκομίζοντας διάγνωση από ΚΕΔΔΥ ή Ιατροπαιδαγωγικό κέντρο Δημόσιου Νοσοκομείου .

Σε ειδικές περιπτώσεις η εγγραφή προτείνεται από τη σχολική σύμβουλο ειδικής αγωγής χωρίς διάγνωση ή ακόμη από τον εκπαιδευτικό του Τμήματος Ένταξης με κριτήριο τη σοβαρότητα της αναπηρίας, την ανάγκη για εξειδικευμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα και τον αριθμό των μαθητών, που έχει τη δυνατότητα να υποστηρίξει αποτελεσματικά το Τμήμα Ένταξης (ΦΕΚ Β449/2007, σελ 9390).

απευθείας στην Α’ τάξη του γυμνασίου ΕΑΕ, ύστερα από αξιολόγηση που πραγματοποιείται από το οικείο ΚΕΔΔΥ.

- **Οι ειδικές τάξεις ή τα τμήματα ένταξης** τα οποία είναι ενταγμένα στα κανονικά σχολεία Γενικής Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (γυμνάσια και λύκεια).

Επαγγελματική Εκπαίδευση (ΦΕΚ Α΄, 199/ 2-10-2008, άρθρο 8)

- **Τα Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια (ΕΕΓ),** στα οποία εγγράφονται απόφοιτοι δημοτικού σχολείου γενικής ή ειδικής εκπαίδευσης και στα οποία η φοίτηση περιλαμβάνει πέντε τάξεις. Η φοίτηση στα ΕΕΓ δίνουν τη δυνατότητα ολοκλήρωσης της εννιάχρονης υποχρεωτικής εκπαίδευσης σε συνδυασμό με την παροχή επαγγελματικής εκπαίδευσης. Στην Ε΄ τάξη θεσμοθετείται η πρακτική άσκηση. Επίσης, τα ΕΕΓ είναι ισότιμα με τα Ειδικά Γυμνάσια, χορηγούν στο πέρας της Δ΄ τάξης τίτλο Απολυτηρίου Γυμνασίου και στην Ε΄ τάξη, πτυχίο με Επαγγελματικά δικαιώματα επιπέδου 2β. (ΦΕΚ Α΄, 199/ 2-10-2008)
- **Τα Ειδικά Επαγγελματικά Λύκεια (ΕΕΛ),** στα οποία εγγράφονται απόφοιτοι του Επαγγελματικού Γυμνασίου και των Ειδικών και Γενικών Γυμνασίων και Λυκείων. Στα λύκεια αυτά η φοίτηση περιλαμβάνει τέσσερις τάξεις κατ’ αντιστοιχία με το Εσπερινό Επαγγελματικό Λύκειο και χορηγείται στους αποφοίτους τίτλος απολυτηρίου Λυκείου και πτυχίο με επαγγελματικά δικαιώματα επιπέδου 3. (ΦΕΚ Α΄, 199/ 2-10-2008)
- **Οι ειδικές τάξεις ή τα τμήματα ένταξης** τα οποία είναι ενταγμένα στα κανονικά σχολεία Επαγγελματικής Εκπαίδευσης.
- **Τα Εργαστήρια Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ε.Ε.Ε.Ε.Κ.),** στα οποία η φοίτηση διαρκεί 6 χρόνια. Σε αυτά εγγράφονται απόφοιτοι δημοτικών σχολείων γενικής ή ειδικής εκπαίδευσης καλύπτοντας την υποχρεωτικότητα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Τα Ε.Ε.Ε.Ε.Κ. είναι σχολικές μονάδες διαβαθμισμένες στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και χορηγούν στους αποφοίτους τους πτυχίο

επιπέδου 2α με επαγγελματικά δικαιώματα και δικαίωμα εγγραφής στις ΣΕΚ ειδικής αγωγής, κατόπιν εισήγησης του ΚΕΔΔΥ. Στην τελευταία τάξη των Ε.Ε.Ε.Ε.Κ. θεσμοθετείται πρακτική άσκηση διάρκειας 2 τουλάχιστον τριμήνων. (ΦΕΚ Α΄, 199/ 2-10-2008)

Ο θεσμός των ΚΕΔΔΥ

- Τα ΚΕΔΔΥ αποτελούν αποκεντρωμένες δημόσιες υπηρεσίες και υπάγονται στον Περιφερειακό Διευθυντή Εκπαίδευσης. Ειδικότερα, τα ΚΕΔΔΥ αποτελούν διαγνωστικά κέντρα του Υπουργείου Παιδείας, που έχουν έδρα την πρωτεύουσα του κάθε νομού, στα οποία συνεργάζονται διάφορες ιατρικές και εκπαιδευτικές ειδικότητες.

  Σύμφωνα με το Νόμο 3699/2008, σκοπός των ΚΕΔΔΥ είναι η προσφορά υπηρεσιών διάγνωσης, αξιολόγησης και υποστήριξης των μαθητών και κυρίως εκείνων που έχουν ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, καθώς και υποστήριξης, πληροφόρησης και ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών, των γονέων και της κοινωνίας. (ΦΕΚ Α΄, 199/ 2-10-2008)

1.5.1 Τμήματα ένταξης

Το τμήμα Ένταξης είναι μια δομή της Ειδικής Αγωγής μέσα στα γενικά σχολεία που στόχο έχει την εκπαιδευτική παρέμβαση με εξατομικευμένα προγράμματα στους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Λειτουργεί μέσα στο γενικό σχολείο ως ξεχωριστό τμήμα και δέχεται παιδιά από όλες τις τάξεις. (Καρατζά, 2013)

Ο κύριος υπεύθυνος για τη σύνταξη των ομάδων των μαθητών που θα παρακολουθήσουν το τμήμα ένταξης είναι ο εκπαιδευτικός του Τμήματος Ένταξης, ο οποίος σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό γενικής εκπαίδευσης της τάξης εντοπίζει τα παιδιά που μπορεί να χρειάζονται ειδική εκπαιδευτική παρέμβαση και με τη σύμφωνη γνώμη του γονέα εντάσσει το παιδί στο Τμήμα και καταρτίζει το κατάλληλο εκπαιδευτικό πρόγραμμα παρέμβασης. (Καρατζά, 2013)

Οι μαθητές οι οποίοι έχουν επιλεγεί για να συμμετέχουν στο τμήμα ένταξης οργανώνονται σε μικρές ομάδες σύμφωνα με τις εκπαιδευτικές τους ανάγκες. Για παράδειγμα:

- ✓ *Ομάδες με ήπιες εκπαιδευτικές ανάγκες 2-3 ώρες την εβδομάδα*
- ✓ *Ομάδες με σοβαρότερες εκπαιδευτικές ανάγκες 5- 8 ώρες την εβδομάδα*
- ✓ *Εξατομικευμένα προγράμματα για μαθητές μικρών τάξεων που δεν έχουν καταφέρει να κατακτήσουν τον μηχανισμό ανάγνωσης και γραφής 10 ώρες την εβδομάδα*

Το εκπαιδευτικό πλαίσιο διαμορφώνεται ανάλογα με τις ανάγκες του κάθε μαθητή σε ομαδική ή ατομική βάση εντός της συνήθους τάξης που φοιτά ο μαθητής (συνδιδασκαλία) ή σε διαφορετικό χώρο (αυτό του Τ.Ε.), όταν κρίνεται παιδαγωγικά απαραίτητο, με βάση το ωρολόγιο πρόγραμμα και το Εξειδικευμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα (ΕΕΠ) του νηπίου ή του μαθητή του δημοτικού σχολείου. Στόχος παραμένει η πλήρης ένταξη του μαθητή στο σχολικό περιβάλλον (Υ.Α.27922/Γ6, ΦΕΚ 449/2007).

Στα τμήματα ένταξης ασκείται ειδική αγωγή και εκπαίδευση σε μαθητές που, ενώ είναι εγγεγραμμένοι σε κανονικά σχολεία γενικής αγωγής και εκπαίδευσης οι οποίοι χρειάζονται μια ειδικά προσαρμοσμένη διδασκαλία και επιπλέον υποστήριξη. Τα παιδιά αυτά μπορεί να είναι μαθητές με διαταραχές λόγου και ομιλίας όπως δυσλεξία, προβλήματα γραπτών ικανοτήτων όπως δυσορθογραφία, προβλήματα μαθηματικών ικανοτήτων όπως δυσαριθμησία, προβλήματα προσαρμογής, παιδιά με ΔΕΠ-Υ αλλά και μαθητές με οριακή νοημοσύνη (Κρουσταλάκης, 2000). Επίσης, το τμήμα ένταξης μπορεί να το παρακολουθήσουν και μαθητές *με ήπιες αισθητηριακές μειονεξίες, ακόμα και παιδιά με κάποιο ψυχικό ή ψυχολογικό πρόβλημα (με ταυτόχρονη στήριξη από ψυχίατρο ή ψυχολόγο.* (Καρατζά,2013)

Η επιλογή φοίτησης του παιδιού με αυτισμό πραγματοποιείται είτε σε Ειδικό Νηπιαγωγείο είτε σε Γενικό Νηπιαγωγείο. Στο Νηπιαγωγείο Γενικής Αγωγής πραγματοποιείται είτε σε Τμήμα ένταξης με εξατομικευμένη παρέμβαση σε χώρο εκτός τμήματος για κάποιες ώρες είτε με τη μορφή της παράλληλης στήριξης εντός της τάξης με νηπιαγωγό ΠΕ60.50 η οποία βρίσκεται μαζί του όλο το χρονικό διάστημα που είναι στο σχολείο.

Ουσιαστικά πρόκειται για την διάγνωση που θα λάβει το παιδί από τα ΚΕΔΔΥ (Κέντρα Διαφοροδιάγνωσης Διάγνωσης και Υποστήριξης. Τα ΚΕΔΔΥ μετά την αξιολόγηση του μαθητή χορηγούν διάγνωση, στην οποία προσδιορίζεται αν ο μαθητής ανήκει σε κάποια από την κατηγορίες των ατόμων με ειδικές ανάγκες και προτείνεται η πλέον κατάλληλη σχολική μονάδα ένταξης, ο τρόπος φοίτησης, η απαραίτητη ψυχοπαιδαγωγική και διδακτική υποστήριξη. Το ΚΕΔΔΥ έχει αρμοδιότητα να προτείνει στους γονείς του παιδιού το σχολικό πλαίσιο που εξυπηρετεί καλύτερα τις ανάγκες, προτείνοντας επίσης και ειδικό εξειδικευμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τον εκπαιδευτικό. Η πρόταση δεν έχει χαρακτήρα αναγκαστικής διοικητικής πράξης, απλά κατευθύνει τους γονείς. Την τελική απόφαση σχετικά με την φοίτηση του παιδιού σε γενικό ή ειδικό σχολείο την επωμίζονται οι γονείς. (Στεργιούλης, Βάσιος & Σαρρής, 2006).

1.6 Εκπαιδευτικοί Ειδικής Αγωγής & Εκπαίδευσης (ΕΑΕ)

Σύμφωνα με το ΦΕΚ της 10-4-2017 τεύχους 2 και αριθμού φύλλου 1239 περί *«Ρύθμισης θεμάτων πρόσληψης αναπληρωτών και ωρομίσθιων εκπαιδευτικών στις δομές της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης»* και σύμφωνα με τα άρθρα 1 και 2 και 3 για την πρόσληψη αναπληρωτών εκπαιδευτικών στις ΣΜΕΑΕ, στα Τμήματα Ένταξης, στα ΚΕΔΔΥ και στα προγράμματα Παράλληλης Στήριξης καταρτίζονται Κύριοι και Επικουρικοί πίνακες κατάταξης. (Υπουργείο Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων [ΥΠΕΠΘ], 2017)

Οι προσλήψεις των αναπληρωτών εκπαιδευτικών ανά κλάδο πραγματοποιούνται από τους Κύριους Πίνακες και σε περίπτωση εξάντλησης αυτών πραγματοποιούνται από τους αντίστοιχους Επικουρικούς Πίνακες. Σε περίπτωση εξάντλησης και των Επικουρικών Πινάκων πραγματοποιούνται προσλήψεις από τους αντίστοιχους πίνακες κατάταξης αναπληρωτών εκπαιδευτικών γενικής εκπαίδευσης.

Τα κριτήρια ένταξης στους Κύριους πίνακες είναι τα εξής :

α) Διδακτορικό δίπλωμα στην ΕΑΕ ή στη Σχολική Ψυχολογία, με βασικές σπουδές σε Α.Ε.Ι. της ημεδαπής ή με αναγνωρισμένο ως ισότιμο και αντίστοιχο πτυχίο της αλλοδαπής το οποίο μοριοδοτείται με έξι (6) μονάδες.

β) Μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών στην ΕΑΕ[4] *ή στη Σχολική Ψυχολογία, με βασικές σπουδές σε Α.Ε.Ι. της ημεδαπής ή με αναγνωρισμένο ως ισότιμο και αντίστοιχο πτυχίο της αλλοδαπής το οποίο μοριοδοτείται με τέσσερις (4) μονάδες*

[4] Για να κριθεί ένας μεταπτυχιακός τίτλος συναφής με την ΕΑΕ πρέπει πλέον να πληροί ορισμένα κριτήρια. Σύμφωνα με το απόσπασμα πρακτικού 8/10/3/2016 του Διοικητικού Συμβουλίου του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής του Υπουργείου Παιδείας τα νέα και οριστικά κριτήρια συνάφειας των μεταπτυχιακών τίτλων με την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση τα οποία ισχύουν από την ημερομηνία ανάρτησης στην ΔΙΑΥΓΕΙΑ **(11-3-2016)** έχουν ως εξής:

γ) Για τους κλάδους ΠΕ61 και ΠΕ71, πτυχίο Παιδαγωγικού Τμήματος Ειδικής Αγωγής ή Τμήματος Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής με κατεύθυνση την

- ***Ο μεταπτυχιακός τίτλος σπουδών να έχει αποκτηθεί από Παιδαγωγικό Τμήμα ή Τμήμα Ανθρωπιστικών σπουδών*** *ΑΕΙ ή ΑΤΕΙ ή και από άλλα Τμήματα και να έχει εκπαιδευτική ή παιδαγωγική εφαρμογή στην ΕΑΕ.*
- ***Ο χρόνος σπουδών πλήρους φοίτησης να είναι τουλάχιστον 3 εξάμηνα δηλαδή να έχει 90 πιστωτικές μονάδες ECTS.*** *Το πρόγραμμα σπουδών να* ***περιλαμβάνει πρακτική άσκηση*** *τουλάχιστον 20 πιστωτικών μονάδων ECTS.*
  σε δομές Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης. Στο χρόνο σπουδών να περιλαμβάνεται πρακτική άσκηση τουλάχιστον 20 πιστωτικών μονάδων ECTS.
- ***Η πρακτική άσκηση να έχει υλοποιηθεί σε σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης ή/και σχολικές μονάδες γενικής αγωγής όπου φοιτούν μαθητές με αναπηρίες ή και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες****. Η πρακτική άσκηση να είναι βεβαιωμένη από τον επόπτη καθηγητή και τον υπεύθυνο της σχολικής μονάδας και να συνοδεύεται από ημερολόγιο/ παρουσιολόγιο. και να περιλαμβάνει παρατήρηση, σχεδιασμό μαθημάτων ή εκπαιδευτικών παρεμβάσεων, συμμετοχή στη διδασκαλία και απαραιτήτως εποπτευόμενη αυτόνομη διδασκαλία ή εκπαιδευτική παρέμβαση όπως αυτή ορίζεται από την εκάστοτε ισχύουσα νομοθεσία. Δεν γίνονται δεκτές: πρακτικές ασκήσεις εξ αποστάσεως, μελέτες περίπτωσης, ιδιωτικές εκπαιδευτικές παρεμβάσεις. Η προϋπηρεσία να μην θεωρείται πρακτική άσκηση.*
- ***Τα 6/9 των μαθημάτων (συμπεριλαμβανομένης της διπλωματικής εργασίας και της πρακτικής άσκησης) ή οι 60 από τις 90 απαιτούμενες πιστωτικές μονάδες ECTS του Προγράμματος Σπουδών να είναι σχετικά με τις κατηγορίες αναπηριών ή ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών*** *όπως αυτές ορίζονται στο νόμο 3699/2008, Άρθρο 3 ή στην εκάστοτε ισχύουσα νομοθεσία για την ΕΑΕ.*

εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή ειδικές ανάγκες[5] *το οποίο μοριοδοτείται με τέσσερις (4) μονάδες.*

Δ) Πτυχίο διετούς μετεκπαίδευσης στην ΕΑΕ των Διδασκαλείων της ημεδαπής ή αναγνωρισμένο ως ισότιμο και αντίστοιχο πτυχίο της αλλοδαπής, με βασικές σπουδές σε Α.Ε.Ι. της ημεδαπής ή με αναγνωρισμένο ως ισότιμο και αντίστοιχο πτυχίο της αλλοδαπής.

ε) Πτυχίο Α.Ε.Ι. της ημεδαπής ή αναγνωρισμένο ως ισότιμο και αντίστοιχο πτυχίο της αλλοδαπής με τουλάχιστον πενταετή αποδεδειγμένη προϋπηρεσία (50 μήνες) στην ΕΑΕ. Ειδικά για τους υποψήφιους εκπαιδευτικούς με πενταετή προϋπηρεσία (50 μήνες) στην ΕΑΕ, χωρίς την κατοχή κάποιου εκ των αναφερομένων στις ανωτέρω περιπτώσεις α έως ε προσόντων, το πιστοποιητικό παρακολούθησης σεμιναρίων ετήσιας επιμόρφωσης - εξειδίκευσης στην ΕΑΕ από Πανεπιστήμια ή από αναγνωρισμένους κρατικούς φορείς που εποπτεύονται από το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, αποδεδειγμένης διάρκειας τουλάχιστον τετρακοσίων (400) ωρών μοριοδοτείται με πέντε δέκατα (0,5) της μονάδας.

στ) Για τον κλάδο ΠΕ11, πέραν των όσων ορίζονται στις περ. α, β, δ και ε, πτυχίο ΤΕΦΑΑ των Πανεπιστημίων της ημεδαπής ή αναγνωρισμένο ως αντίστοιχο και ισότιμο πτυχίο της αλλοδαπής με κύρια ειδικότητα την «ΕΑΕ» ή την «Ειδική Φυσική Αγωγή» ή την «Ειδική Φυσική Αγωγή-Θεραπευτική Γυμναστική» ή την «Προσαρμοσμένη Φυσική Αγωγή» ή την «Προσαρμοσμένη Κινητική Αγωγή» ή την «Άσκηση σε χρόνιες παθήσεις και Αναπηρία» το οποίο μοριοδοτείται με δύο (2) μονάδες.

[5] Στην Ελλάδα τα μόνα Πανεπιστημιακά Τμήματα των οποίων οι απόφοιτοι μπορούν να ενταχθούν στον κλάδο ΠΕ71 είναι το Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής του Πανεπιστημίου του Βόλου (http://www.sed.uth.gr/index.php/gr/) με κατεύθυνση Ειδικής Αγωγής Δασκάλων καθώς επίσης και το τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας (http://www.uom.gr/index.php?tmima=7&categorymenu=2) με κατεύθυνση Εκπαίδευσης Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες..

Τα κριτήρια ένταξης στους Επικουρικούς πίνακες είναι τα εξής:

α) Πιστοποιητικό παρακολούθησης σεμιναρίων ετήσιας επιμόρφωσης - εξειδίκευσης στην ΕΑΕ από Πανεπιστήμια ή από αναγνωρισμένους κρατικούς φορείς που εποπτεύονται από το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, αποδεδειγμένης διάρκειας τουλάχιστον τετρακοσίων (400) ωρών το οποίο μοριοδοτείται με πέντε δέκατα (0,5) της μονάδας

β) Προϋπηρεσία τουλάχιστον ενός διδακτικού έτους (10 μήνες) σε δομές και προγράμματα ΕΑΕ και ο κάθε μήνα πραγματικής εκπαιδευτικής προϋπηρεσίας στον οικείο κλάδο μοριοδοτείται με 0,25 μόρια το μήνα.

γ) Γονείς παιδιών με ποσοστό αναπηρίας 67% και άνω οι οποίοι μοριοδοτούνται με επτά (7) μονάδες εφόσον η αναπηρία δεν οφείλεται σε κανένα ποσοστό σε ψυχικές διαταραχές ή η πάθηση από ομόζυγη μεσογειακή αναιμία ή σκλήρυνση κατά πλάκας ή δρεπανοκυτταρική - μικροδρεπανοκυτταρική αναιμία.

Αξίζει να σημειωθεί ότι και στους δύο πίνακες μοριοδοτούνται κοινωνικά κριτήρια όπως η πολυτεκνία υπό την έννοια του άρθρου 6 παρ. 1 και 2 του ν. 3454/2006 (ΦΕΚ 75 Α') με επτά (7) μονάδες και η ύπαρξη τριών τέκνων υπό την έννοια του άρθρου 3, παρ. 1 του ν. 3454/2006 με τρεις (3) μονάδες αντίστοιχα.

Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό (ΕΕΠ)

Για τη στελέχωση των ΚΕΔΔΥ και των ΣΜΕΑΕ προβλέπεται **Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό (**ΕΕΠ) όπως επαγγελματικοί σύμβουλοι, σχολικοί ψυχολόγοι, λογοθεραπευτές, κοινωνικοί λειτουργοί, σχολικοί νοσοκόμοι, εργοθεραπευτές και φυσιοθεραπευτές. Η άσκηση των καθηκόντων τους δύναται να επεκτείνεται και στους μαθητές των συστεγαζόμενων ή γειτονικών ΣΜΕΑΕ, όταν δεν υπάρχουν αντίστοιχες ειδικότητες και εφόσον έχουν καλυφθεί οι ανάγκες των σχολείων στα οποία υπηρετούν. Η επέκταση της άσκησης των καθηκόντων τους γίνεται με απόφαση του Περιφερειακού Διευθυντή Εκπαίδευσης. (ΦΕΚ Α΄, 199/ 2-10-2008, άρθρο 8)

Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό (ΕΒΠ)

Για θέματα αυτοεξυπηρέτησης, καθημερινής διαβίωσης και λειτουργικών διευκολύνσεων, καθώς και για θέματα κοινωνικής προσαρμογής, αυτόνομης διαβίωσης και δημιουργικών δραστηριοτήτων των μαθητών με αναπηρία και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού της τάξης που φοιτούν στα γενικά σχολεία προσχολικής, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης χωρίς παράλληλη στήριξη από εκπαιδευτικό ΕΑΕ προσλαμβάνεται Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό. Το ΕΒΠ ασκεί καθήκοντα φροντίδας των μαθητών και βοηθητικά εκπαιδευτικά καθήκοντα με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού της τάξης στις ΣΜΕΑΕ. (ΦΕΚ Α΄, 199/ 2-10-2008, άρθρο 8)

1.7 Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών που εργάζονται σε δομές ΕΑΕ χωρίς εξειδίκευση

Αξίζει να αναφερθεί ότι επιμορφωτικά προγράμματα Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης αρχίζουν σταδιακά να υλοποιούνται από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.). Την ευθύνη και το συντονισμό της επιμόρφωσης έχει το Ι.Ε.Π. και στην υλοποίησή τους συμμετέχουν οι Σχολικοί Σύμβουλοι Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης και στελέχη των ΚΕΔΔΥ. Στα προγράμματα αυτά επιμόρφωσης είναι υποχρεωτική η συμμετοχή αναπληρωτών εκπαιδευτικών οι οποίοι δεν διαθέτουν εξειδίκευση στην ΕΑΕ και οι οποίοι προσλαμβάνονται στο πλαίσιο της Πράξης «Πρόγραμμα εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης για την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» καθώς επίσης και των μόνιμων εκπαιδευτικών που εργάζονται σε δομές ΕΑΕ χωρίς εξειδίκευση στην ΕΑΕ. Η επιμόρφωση διεξάγεται σε επίπεδο νομού, διά ζώσης και εξ αποστάσεως. (ΥΠΕΠΘ, 2017)

1.8 Μισθοί Εκπαιδευτικών Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης

Πριν κάποια χρόνια, υπήρχε το Επίδομα Ειδικής Αγωγής το οποίο ανερχόταν σε 195 ευρώ το οποίο έχει καταργηθεί λόγω των δύσκολων οικονομικών συγκυριών που αντιμετωπίζει η Ελλάδα. Σήμερα, ο μισθός των αναπληρωτών εκπαιδευτικών ΕΑΕ τόσο πρωτοβάθμιας όσο και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και του Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού κυμαίνεται στα 1.092 ευρώ μεικτά. Στο Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό καταβάλλονται οι αποδοχές και οι πάσης φύσεως πρόσθετες αμοιβές και αποζημιώσεις που καταβάλλονται στο εκπαιδευτικό Προσωπικό κατηγορίας ΔΕ της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις. (ΥΠΕΠΘ, 2017)

1.9 Έκθεση Πεπραγμένων του Διοικητικού Συμβουλίου του Πανελλήνιου Επιστημονικού Συλλόγου Ειδικής Αγωγής για το Έτος 2015

Σύμφωνα με την Έκθεση Πεπραγμένων του Διοικητικού Συμβουλίου του Πανελλήνιου Επιστημονικού Συλλόγου Ειδικής Αγωγής για το Έτος 2015 παρατηρείται έλλειψη υποδομών και προσωπικού στους θεσμούς ΕΑΕ. Ειδικότερα, αναφέρονται ότι οι αίθουσες των ειδικών νηπιαγωγείων δεν είναι ευρύχωρες. Ως ενδεικτικό παράδειγμα, αναφέρεται μια αίθουσα νηπιαγωγείου 12 τετραγωνικών μέτρων για 7 νήπια, με έναν εκπαιδευτικό και ένα άτομο ειδικό βοηθητικό προσωπικό με απουσία χώρου όπου μπορούν να αλλάζουν τα μη αυτοεξυπηρετούμενα άτομα και με απουσία τουαλέτας εντός της αίθουσας. Ακόμη, στα Τμήματα Ένταξης των Νηπιαγωγείων χώροι όπως διάδρομοι, γραφεία εκπαιδευτικών, αποθήκες, σκοτεινά υπόγεια, ένα μικρό τμήμα της κανονικής αίθουσας διδασκαλίας του κλασικού τμήματος χρησιμοποιούνται ως αίθουσες για τα νήπια με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Επίσης, Σύμφωνα με την Έκθεση Πεπραγμένων του Διοικητικού Συμβουλίου του Πανελλήνιου Επιστημονικού Συλλόγου Ειδικής Αγωγής για το Έτος 2015 παρατηρείται ότι οι

περισσότερες Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής λειτουργούν απομονωμένες από τα σχολεία γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης σε συνθήκες που δεν επιτρέπουν ανάπτυξη κοινών ενταξιακών προγραμμάτων με τα γενικά σχολεία.

Είναι επίσης αξιοσημείωτο ότι η εφαρμογή της «παράλληλης στήριξης» σε συγκεκριμένο αριθμό παιδιών με ειδικές ανάγκες πραγματοποιείται κυρίως μέσω προγραμμάτων ΕΣΠΑ και έχει παρατηρηθεί ότι εκπαιδευτικοί κυρίως αναπληρωτές χωρίς εξειδίκευση στην ΕΑΕ έχουν προσληφθεί γι αυτό όπως δάσκαλοι, μαθηματικοί, θεατρολόγοι και εικαστικοί. Αίτημα των γονέων και φορέων αποτελεί η εφαρμογή της παράλληλης στήριξης και σε μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που είναι εγγεγραμμένοι σε Ολοήμερο Νηπιαγωγείο ή Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο και από εκπαιδευτικούς με εξειδίκευση στην ΕΑΕ. (Έκθεση Πεπραγμένων του Διοικητικού Συμβουλίου του Πανελλήνιου Επιστημονικού Συλλόγου Ειδικής Αγωγής, 2015)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^{ο}: Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση: Η περίπτωση της Φινλανδίας

Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση: Η περίπτωση της Φινλανδίας

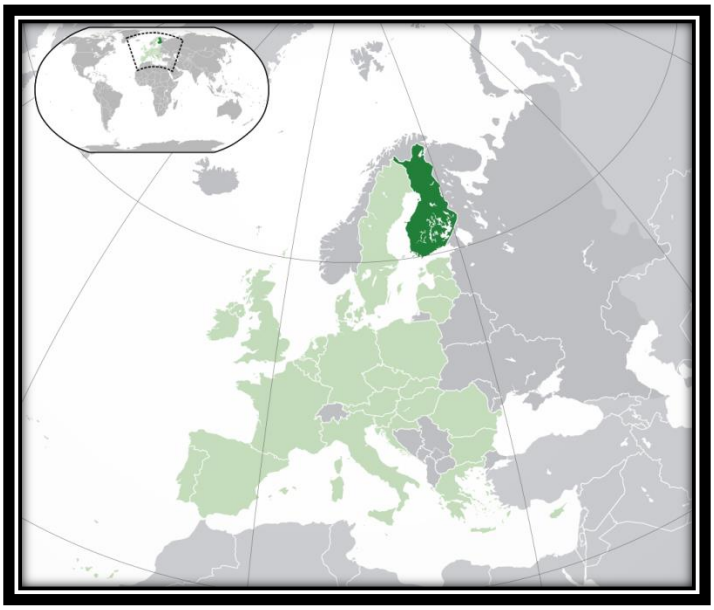

Εικόνα 2. Η Φινλανδία στον χάρτη. (Wikipedia, 2018)

2.1 Η Φινλανδία

Η Φινλανδία αποτελεί μία μικρή Βορειο-Ευρωπαϊκή χώρα και μία από τις τρεις Σκανδιναβικές χώρες με πληθυσμό περίπου 5,5 εκατομμύρια κατοίκους. Οι επίσημες γλώσσες της είναι δύο: η Φινλανδική γλώσσα και η Σουηδική σε μικρό ποσοστό. Είναι αξιοσημείωτο ότι η Φινλανδία αποτελούσε μια φτωχή χώρα με 20% ανεργία. Η οικονομία της στηριζόταν στην αγροτική παραγωγή και χωρίς να διαθέτει άλλους φυσικούς πόρους, προσπαθούσε να ορθοποδήσει μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Το 1990 δίνεται έμφαση στη σημασία της εκπαίδευσης και δρομολογούνται αλλαγές στο εκπαιδευτικό σύστημα της Φινλανδίας με μεγαλύτερη έμφαση στη σχολική αυτονομία και ανταγωνιστικότητα.

Η Φινλανδία αποτελεί μια χώρα πλέον η οποία θεωρείται χώρα με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης. Η εκπαίδευση θεωρείται ως το μέσο για την ανταγωνιστικότητα της χώρας και της ευημερίας της Φινλανδικής κοινωνίας. Εκπαίδευση για τους Φινλανδούς σημαίνει επιτυχία στην εργασία η οποία σημαίνει επιτυχία του έθνους ως σύνολο. Η Φινλανδία δαπανά το 5,7% του εθνικού πλούτου (ΑΕΠ) σε ιδρύματα από την πρωτοβάθμια έως την τριτοβάθμια εκπαίδευση. (Sahlberg,2013) Αξίζει να σημειωθεί ότι το κοινοβούλιο της Φινλανδίας αποτελείται από 200 μέλη και περισσότερα από 20 μέλη του διαθέτουν εκπαιδευτικό υπόβαθρο.

2.2 Το φινλανδικό εκπαιδευτικό σύστημα

Το Φινλανδικό εκπαιδευτικό σύστημα βασίζεται σε εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση και πιο συγκεκριμένα, η εκπαίδευση είναι υποχρεωτική για τους μαθητές των ηλικιών: 7 ετών έως 16 ετών. (Sassi & Moberg,1990 ; Sahlberg,2013) Αξίζει να σημειωθεί ότι η προσχολική εκπαίδευση είναι υποχρεωτική από τον Αύγουστο του 2015. Ένα βασικό σημείο της υποχρεωτικής εκπαίδευσης αποτελεί η συστηματική επικέντρωση στους μαθητές με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες *(Special Education Needs).* (Sassi & Moberg,1990 ; Sahlberg,2013)

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού της Φινλανδίας, το φινλανδικό εκπαιδευτικό σύστημα αποτελείται από τις εξής βαθμίδες:

- Η προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα που παρέχεται στα παιδιά πριν από την έναρξη της υποχρεωτικής εκπαίδευσης
- Η προσχολική εκπαίδευση που παρέχεται στα παιδιά κατά το έτος που προηγείται της έναρξης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης
- Η εννιάχρονη βασική εκπαίδευση η οποία είναι υποχρεωτική
- Η ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, η οποία είναι είτε γενική ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση είτε επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση
- Η τριτοβάθμια εκπαίδευση που παρέχεται από τα πανεπιστήμια και τα πανεπιστήμια εφαρμοσμένων επιστημών
- Η εκπαίδευση ενηλίκων η οποία είναι διαθέσιμη σε όλα τα επίπεδα. (Finnish National Agency for Education [FNAFE] 2017; Ministry of Education and Culture of Finland [OKM], 2017)

Επιπροσθέτως, το φινλανδικό εκπαιδευτικό σύστημα αποτελεί ένα πλήρως αποκεντρωμένο εκπαιδευτικό σύστημα, στο οποίο την ευθύνη για την παροχή της εκπαίδευσης έχουν και οι τοπικές εκπαιδευτικές αρχές και ιδιαίτερα οι δήμοι της χώρας. (Sassi & Moberg,1990) Η προσχολική και η βασική εκπαίδευση καθώς και η ανώτερη δευτεροβάθμια γενική και επαγγελματική εκπαίδευση διέπονται από τους στόχους που ορίζονται από τη νομοθεσία και έχουν ως πυρήνα τα εθνικά προγράμματα σπουδών.

Η ευθύνη για τη χρηματοδότηση της εκπαίδευσης κατανέμεται μεταξύ του κράτους και των τοπικών αρχών. Η γενική εκπαίδευση και η επαγγελματική κατάρτιση συγχρηματοδοτούνται από το κράτος και την αυτοδιοίκηση. Οι τοπικές αρχές πληρώνουν περίπου το 58% του κόστους της βασικής εκπαίδευσης, της γενικής ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης και της πολυτεχνικής εκπαίδευσης. Το 42% της κρατικής χρηματοδότησης αφορά αποκλειστικά την παιδεία και την εκπαίδευση. (European Agency for Special Needs and Inclusive Education [EAFSNAIE], 2012)

Κάθε δήμος υποχρεούται να υποβάλλει ετήσια έκθεση στην Φινλαδική κυβέρνηση σχετικά με τον αριθμό των φοιτητών οι οποίοι λαμβάνουν εντατική και ειδική εκπαιδευτική υποστήριξη.

Κάθε μαθητής είναι σημαντικός στη Φινλανδία. Περίπου 99,9% των μαθητών θα πάρει το πιστοποιητικό της βασικής υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Το ποσοστό εγκατάλειψης του σχολείου είναι σχεδόν μηδαμινό. (Sassi & Moberg,1990) Το εκπαιδευτικό σύστημα της Φινλανδίας θεωρείται επιτυχημένο και αυτό εξαρτάται από πολλούς παράγοντες.

Ένας σημαντικός παράγοντας για το επιτυχημένο Φινλανδικό εκπαιδευτικό σύστημα και για την εξασφάλιση ίσων ευκαιριών για όλους τους μαθητές αποτελεί το ισχυρό σύστημα κοινωνικής πρόνοιας της χώρας. Το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας της Φινλανδίας σημαίνει ότι οι Φινλανδοί μαθητές έχουν τη δυνατότητα να πηγαίνουν στο σχολείο δωρεάν, να έχουν πρόσβαση σε δωρεάν γεύματα στο σχολείο, σε υγειονομική περίθαλψη, σε ψυχολογική υποστήριξη και εξατομικευμένη καθοδήγηση. Από τα παραπάνω προκύπτει ο ζωτικής σημασία ρόλος του ισχυρού κράτους πρόνοιας της Φινλανδίας στην επιτυχία της εκπαίδευσης και του φινλανδικού εκπαιδευτικού συστήματος. (Organization for Economic Cooperation and Development [OECD], 2005)

Στο Φινλανδικό Σύστημα εκπαίδευσης όλα είναι δωρεάν σε όλα τα επίπεδα από την προσχολική εκπαίδευση. Τα βιβλία, τα γεύματα, τα μολύβια, οι στυλοί, τα τετράδια και η μετακίνηση των μαθητών είναι επίσης δωρεάν.

Επιπλέον, το φινλανδικό εκπαιδευτικό σύστημα δεν προωθεί τον ανταγωνισμό μεταξύ των μαθητών και τη βαθμοθηρία. Η έννοια του φροντιστηρίου δεν υπάρχει και είναι υποβαθμισμένη η σημασία του εκπαιδευτικού ανταγωνισμού. Το

εκπαιδευτικό σύστημα προστατεύει τους μαθητές από την αποτυχία. (Sahlberg, 2012,2013)

Ένας ακόμη παράγοντας επιτυχίας του Φινλανδικού εκπαιδευτικού συστήματος αποτελεί η συνεργασία μεταξύ σχολείου και οικογένειας θεωρείται ότι βρίσκεται σε πολύ υψηλό επίπεδο. Υπάρχει εμπιστοσύνη στους εκπαιδευτικούς από τους γονείς, αφού οι εκπαιδευτικοί της Φινλανδίας θεωρούνται από τους καλύτερους του κόσμου και επιλέγονται από το 10% των άριστων μαθητών. (OKM, 2017; Sahlberg,2012) Επίσης, τα σχολικά κτήρια είναι πολύ καλά μονωμένα, καλαίσθητα, έχουν κατά κανόνα κλειστούς αθλητικούς χώρους, βιβλιοθήκες, αναγνωστήρια. Ο αριθμός των μαθητών ανά τάξη (τμήμα) είναι επίσης μικρός.

Η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της φινλανδικής εκπαίδευσης και συνδέεται στενά με την οργάνωση και διοίκησή της σε τοπικό και κεντρικό επίπεδο και περιλαμβάνει τις εξής λειτουργίες:

- Συγκέντρωση και ανάλυση πληροφοριών για τη λήψη εκπαιδευτικών αποφάσεων σε τοπικό και κεντρικό επίπεδο
- Βελτίωση του παρεχόμενου εκπαιδευτικού έργου, των μαθησιακών αποτελεσμάτων, των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και του εκπαιδευτικού συστήματος της χώρας

Σύμφωνα με τον διδάκτωρ Pavi Portaankorva-Koivisto, καθηγητή Μαθηματικών στο Πανεπιστήμιο του Ελσίνκι: *«… Οι Φιλανδοί έχουν ένα καλά οργανωμένο εκπαιδευτικό σύστημα τόσο για την Γενική όσο και για την Ειδική αγωγή, και πάντα προσπαθούν να το βελτιώσουν…»*

Επίσης, σύμφωνα με το Φινλανδικό σύστημα εκπαίδευσης τα παιδιά τόσο με όσο και χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες χρειάζονται περισσότερο χρόνο για να παίξουν μέσα και έξω από το σχολείο, ειδικά τώρα που αφιερώνεται τόσο πολύς χρόνος καθισμένος και κοιτάζοντας σε όλα τα είδη οθονών.

Εικόνα 3. Στο Φινλανδικό σχολείο, προσφέρονται μια ποικιλία από δωρεάν υπηρεσίες όπως ένα ζεστό φαγητό σε καθημερινή βάση καθώς επίσης ψυχολογική υποστήριξη, ιατρική και οδοντιατρική περίθαλψη. Για παράδειγμα, ένα σχολικό μεσημεριανό γεύμα αποτελείται από αναψυκτικό, νερό, ψωμί, σαλάτα και το πιάτο ημέρας.

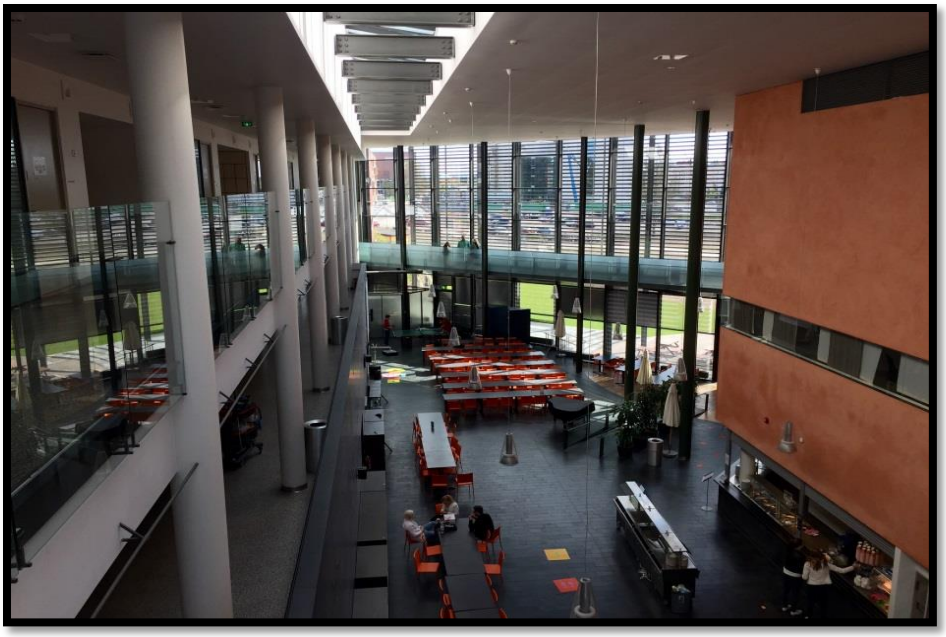

Εικόνα 4. Όπως τα περισσότερα Φινλανδικά σχολεία, στο κέντρο του σχολείου υπάρχει ένα εστιατόριο, μία ηλιόλουστη καφετέρια και ένας χώρος συνάντησης των μαθητών όπου δεν λείπει και ένα τραπέζι πιγκ-πογκ

Εικόνα 5. Φοιτητές στην καφετέρια του κοινοτικού σχολείου του Hiidenkivi στα περίχωρα του Ελσίνκι. (Irish examiner,2017)

2.3 Παράδειγμα συνεκπαίδευσης σε Φινλαδικό σχολείο

Εκπαιδευτικοί από σχολεία από τις χώρες: Ιρλανδία, Βέλγιο, Λετονία και την Κύπρο μέσω του προγράμματος Erasmus+ συγκεντρώθηκαν στη Φινλανδία τον Φεβρουάριο του 2017 για Δραστηριότητα Μάθησης του προγράμματος με θέμα τη μελέτη της συνδιδασκαλίας και της συνεκπαίδευσης σε ένα Φινλανδικό σχολείο στο σχολείο Lukkari σε καθημερινή βάση για μια εβδομάδα.

Η δραστηριότητα λαμβάνει χώρα σε μία κανονική τάξη όπου υπάρχουν 24 μαθητές από τους οποίους 10 μαθητές έχουν ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Στην τάξη πραγματοποιείται η συνδιδασκαλία μεταξύ του εκπαιδευτικού της κανονικής τάξης και του εκπαιδευτικού ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης ενώ παράλληλα υπάρχει και ένας βοηθός σχολικής τάξης. (EiTTT - Marino Institute of Education. , 2017)

Διδασκαλία στο σχολείο Lukkari

Τέσσερις από τους πέντε καθηγητές ειδικής εκπαίδευσης στο σχολείο Lukkari διδάσκουν με πλήρη απασχόληση παράλληλα με τους δασκάλους τάξεων στις τάξεις γενικής εκπαίδευσης. Μια απόφαση για την εισαγωγή αυτού του μοντέλου συν-διδασκαλίας στο σχολείο λήφθηκε πριν από μερικά χρόνια ως συνέπεια της δυσαρέσκειας των εκπαιδευτικών της ειδικής εκπαίδευσης με την απόδοση και τη συμπεριφορά των παιδιών σε ειδικές τάξεις.

Μετά τη συνεργασία των γονέων, δημιουργήθηκαν τέσσερις «νέες» τάξεις γενικής εκπαίδευσης, καθεμία από τις οποίες περιλαμβάνει μέχρι δέκα παιδιά που θα είχαν προηγουμένως τοποθετηθεί σε ειδικές τάξεις με πλήρες ωράριο. Σε κάθε μία από αυτές τις μαθήτριες που διδάσκονται, υπάρχουν τρεις ενήλικες: δύο εκπαιδευτικοί και ένας βοηθός στην τάξη που είναι διαθέσιμος για όλα τα παιδιά. Η συνεκπαίδευση είναι μια μεθοδολογία που συνίσταται ιδιαίτερα στο

αναθεωρημένο εθνικό πρόγραμμα σπουδών της Φινλανδίας. Η ομάδα του έργου πέρασε μεγάλο μέρος της εβδομάδας παρατηρώντας σε αυτές τις τάξεις. (EiTTT - Marino Institute of Education, 2017).

Εικόνες 6,7. Οι σχολικές τάξεις του Lukkari School. (EiTTT - Marino Institute of Education, 2017).

Οι εκπαιδευτικοί από τις άλλες χώρες παρατήρησαν τα εξής:

- Στο σχολείο εφαρμόζεται μια ποικιλία προσεγγίσεων συν-διδασκαλίας που χρησιμοποιούνται από κάθε ομάδα καθηγητών. Κάθε εκπαιδευτικός γνωρίζει υπεύθυνα πότε να πάρει το προβάδισμα με όλη την τάξη ή την ομάδα, πότε να βοηθήσει, πότε να κινηθεί για να προσφέρει ατομική υποστήριξη σε ένα παιδί. Κάθε ζευγάρι εκπαιδευτικών οι οποίοι έκαναν συν-διδασκαλία είχε επιλέξει να συνεργαστεί όταν το μοντέλο εισήχθη για πρώτη φορά και είχε διδάξει μαζί για αρκετά χρόνια. Οι εκπαιδευτικοί ανέφεραν ότι αυτό το επίπεδο συνεργασίας αρχικά συνεπαγόταν σημαντικό προγραμματισμό σε καθημερινή βάση μετά τις σχολικές ώρες. Ωστόσο, με την εμπειρία, ο απαιτούμενος χρόνος για ένα τέτοιο σχεδιασμό έχει μειωθεί σημαντικά.

- Τη σχέση υψηλής ποιότητας μεταξύ των ενηλίκων συν-διδασκαλίας και οι υποδειγματικές σχέσεις ενηλίκων-παιδιών στο πλαίσιο αυτό. Η εξοικείωση και η κοινή εμπειρία είναι σημαντικές για την αποτελεσματική συνεκπαίδευση. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι τα παιδιά στο σχολείο

Lukkari απευθύνονται στους καθηγητές και στους βοηθούς της τάξης με τα πρώτα τους ονόματα.

- Οι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν ο ένας τον άλλον.

- Η μικρή αίθουσα με τις πόρτες να παραμένουν ανοιχτές μεταξύ των δύο δωματίων διευκολύνει τις εξειδικευμένες ομάδες και τις δραστηριότητες συν-διδασκαλίας. Αυτή η υποστήριξη κατά τη διάρκεια των μαθημάτων είναι διαθέσιμη για όλα τα παιδιά ανεξάρτητα από το αν έχουν ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή όχι.

Μια εκπαιδευτικός από την ομάδα έργου του Erasmus+ παρατήρησε το εξής: « Ένα από τα αγόρια είναι ανήσυχο και υπερκινητικό κατά τη διάρκεια μιας άσκησης ορθογραφίας, αλλά το κορίτσι δίπλα του το ενθαρρύνει να συνεχίσει την άσκηση. Το συγκεκριμένο αγόρι κατά τη διάρκεια της προσχολικής του εκπαίδευσης συνήθιζε να κλοτσάει και να δαγκώνει τους συμμαθητές του και αντικείμενα και θεωρούνταν ακατάλληλο για την ένταξη σε σχολική κανονική τάξη. Παρατηρείται ότι το παιδί έχει επηρεαστεί θετικά στη συμπεριφορά του σε αυτήν την τάξη…»

Τα εγχειρίδια τα οποία χρησιμοποιούνται για τα Μαθηματικά, τα Φινλανδικά και τα Αγγλικά είναι διαφοροποιημένα. Το εξώφυλλο του βιβλίου και η πρώτη σελίδα κάθε κεφαλαίου είναι ίδια. Στην έκδοση αυτή, οι ασκήσεις είναι απλοποιημένες και υπάρχουν λιγότερες ασκήσεις που πρέπει να ολοκληρωθούν. Το μέγεθος γραμματοσειράς του κειμένου είναι επίσης λίγο μεγαλύτερο από το σύνηθες. Τα συγκεκριμένα εγχειρίδια διευκολύνουν σε μεγάλο βαθμό την αποτελεσματική συνεκπαίδευση και την πρακτική ένταξη.

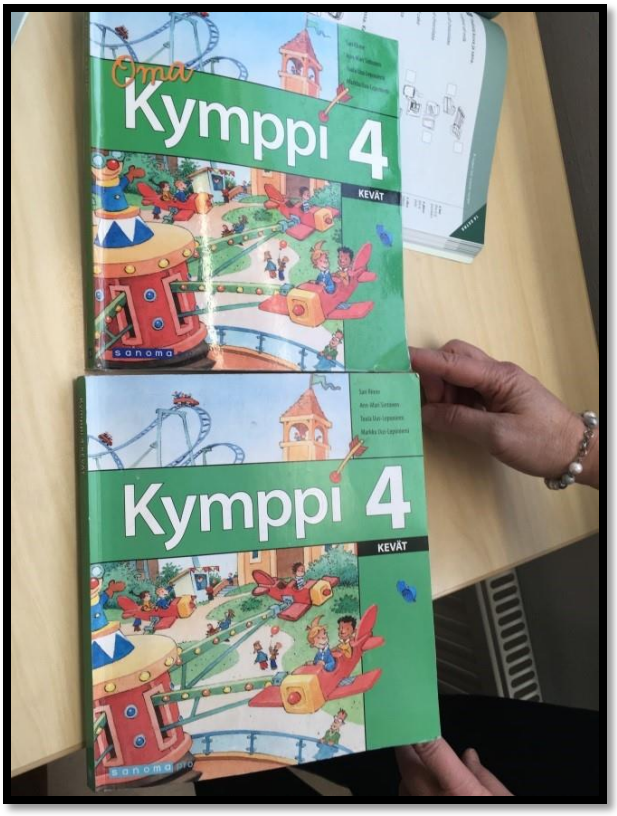

Εικόνα 8,9. Παραδείγματα διαφοροποιημένων εγχειριδίων που χρησιμοποιούνται στη συνεκπαίδευση. (EiTTT - Marino Institute of Education, 2017)

Η συνεργατική διδασκαλία όπως εφαρμόζεται στο σχολείο Lukkari είναι ιδιαίτερα ευεργετική για τους μαθητές και αυτό διότι:

- Παρέχει ευκαιρίες μάθησης για όλα τα παιδιά στην τάξη - δηλαδή πραγματική ένταξη. Κατά τη διάρκεια της παρατήρησης σε αυτές τις αίθουσες διδασκαλίας δεν ήταν δυνατό τα μέλη της ομάδας του έργου να διακρίνουν μεταξύ των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και των παιδιών χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.
- Όλα τα παιδιά σε αυτές τις αίθουσες διδασκαλίας είχαν ίσες ευκαιρίες μάθησης.
- Διευκολύνει τον διαφορετικό τρόπο εκμάθησης των παιδιών.
- Παρέχει ευκαιρίες για υποστηριζόμενη ομαδική εργασία.
- Διαφορετικότητα: Τα παιδιά μπορούν να μάθουν να δέχονται τη «διαφορά» ως τον κανόνα. Αυτό μπορεί να διευκολύνει την ανάπτυξη πιο ετερογενών προτύπων φιλίας και μιας αίσθησης ενσυναίσθησης σε νεαρή ηλικία.
- Ενισχύει τον αυτοσεβασμό, καθώς όλα τα παιδιά και κυρίως όσα έχουν ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες αποκτούν εμπιστοσύνη στις δυνατότητές τους

Συμπερασματικά, ενώ η τοποθέτηση παιδιών με ποικίλες μαθησιακές ανάγκες στις τάξεις της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης μπορεί να εμποδίσει τον κοινωνικό αποκλεισμό, δεν διευκολύνει απαραίτητα την εκπαιδευτική ένταξη. Ωστόσο, η πρακτική της συνεκπαίδευσης σε τέτοιες τάξεις μπορεί να προσφέρει πολλές δυνατότητες για την προώθηση της μάθησης όλων των παιδιών στις τάξεις αυτές. Η κοινή εξειδίκευση και η δέσμευση δύο διαφορετικών εκπαιδευτικών και ενός βοηθού στην τάξη σε ένα πλαίσιο σημαντικής ποικιλομορφίας των μαθητών μπορεί να καταστήσει τη συνεκπαίδευση έναν υλοποιήσιμο στόχο.

2.4 Ιστορική εξέλιξη και το νομοθετικό πλαίσιο της ΕΑΕ στη Φινλανδία

Η ιστορία της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης αρχίζει στη Φινλανδία όταν τα πρώτα ειδικά σχολεία για παιδιά με προβλήματα όρασης ή ακοής, ιδρύονται και οργανώνονται είτε από την Εκκλησία είτε χάρη στη φιλανθρωπική πρωτοβουλία. (FNAFE, 2017; OKM,2017)

Η ανάπτυξη της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης στα φινλανδικά δημοτικά σχολεία πριν από την εισαγωγή του ενιαίου ολοκληρωμένου εκπαιδευτικού συστήματος μπορεί να χωριστεί σε τέσσερις περιόδους:

- **Η πρώτη περίοδος** καλύπτει την καθιέρωση της ειδικής εκπαίδευσης από το 1840 μέχρι την έναρξη της ισχύος του νόμου για την Υποχρεωτική Εκπαίδευση το 1921. Αρχικά, η ειδική εκπαίδευση επικεντρώνεται στην οργάνωση διδασκαλίας για τους μαθητές με αισθητηριακές αναπηρίες. Τα πρώτα σχολεία για άτομα με προβλήματα ακοής, όρασης και κινητικά προβλήματα δημιουργούνται στη δεκαετία του 1840, του 1860 και του 1890 αντίστοιχα. Η Εκπαίδευση για τα άτομα με αναπηρίες παρέχεται με τη μορφή φιλανθρωπικών δραστηριοτήτων από ιδιώτες, από φιλανθρωπικές οργανώσεις και από την Εκκλησία. Πολλά παιδιά με αναπηρίες έχουν αποκλειστεί από το σχολείο κατά τη διάρκεια αυτών των μεταρρυθμίσεων. (EAFSNAIE, 2012)

- **Η δεύτερη περίοδος** αρχίζει το 1921 μέχρι το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου.

  Σύμφωνα με το νόμο του 1921 με το οποίο καθιερώνεται η Υποχρεωτική Εκπαίδευση στη Φινλανδία, όλα τα παιδιά των Φινλανδών πολιτών πρέπει να έχουν υποχρεωτική εκπαίδευση, εκτός από εκείνα τα παιδιά με διανοητική αναπηρία, τα οποία εξαιρούνται από τον νόμο αυτόν. Το ιατρικό μοντέλο επικρατεί αυτήν την περίοδο για την παροχή εκπαίδευσης

για παιδιά με ειδικές ανάγκες. Οι μαθητές με ειδικές ανάγκες θεωρούνται ότι είναι διαφορετικοί από τους άλλους μαθητές σε τέτοιο βαθμό που η εκπαίδευση τους δεν θα μπορούσε να οργανωθεί σε συνδυασμό με τη γενική εκπαίδευση. (EAFSNAIE, 2012)

- **Η τρίτη περίοδος** ξεκινά στο τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι το 1972. Η μεταπολεμική περίοδος σηματοδοτείται από την ανάπτυξη της φροντίδας για τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Εκτός από την ιατρική περίθαλψη και αποκατάσταση, ο τομέας της επαγγελματικής αποκατάστασης των ΑΜΕΑ αναπτύσσεται επίσης.

  Η ποσοτική αύξηση στην ειδική εκπαίδευση και εξειδίκευση σε διάφορους τομείς σημειώνεται μεταξύ του 1940 και του 1960. Νέες μορφές εκπαίδευσης προκύπτουν όπως εγκυκλίους με οδηγίες για την προσαρμογή των μαθητών με δυσκολίες προσαρμογής και η μερική ειδική εκπαίδευση για μαθητές με ήπιες μαθησιακές δυσκολίες. (EAFSNAIE, 2012; Kivirauma & Ruoho, 2007 ; Pirttimaa, 2016)

  Στα τέλη της δεκαετίας του 1960 η εκπαιδευτική αναθεώρηση για την υποχρεωτική εκπαίδευση ξεκινά και το σχολείο απευθύνεται σε όλους τους μαθητές. Η Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση αρχίζει να συνδέεται σταδιακά με τα κανονικά σχολεία. (Kivirauma & Ruoho, 2007 ; Pirttimaa,2016). Το κίνημα για την ενσωμάτωση των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και με αναπηρία σε τάξεις του κανονικού-τυπικού σχολείου αρχίζει να αναπτύσσεται στη Φινλανδία τη δεκαετία του 1960.

  Ειδικότερα, με το Νόμο του 1968 για την Υποχρεωτική Εκπαίδευση (Comprehensive School Act of 1968), τα δημοτικά σχολεία και τα γυμνάσια συνενώνονται. (Kivirauma & Ruoho, 2007). Μια πτυχή αυτής της στρατηγικής προϋποθέτει την ύπαρξη εκπαιδευτικών με υψηλά τυπικά προσόντα και κατάρτιση στην Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση. Οι μεταρρυθμίσεις της δεκαετίας του 1960 έχουν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός νέου, υψηλής ποιότητας ενιαίου συστήματος εκπαίδευσης

και κατάρτισης των εκπαιδευτικών, η οποία περιλαμβάνει και επιμόρφωση στην Ειδική Εκπαίδευση. Ειδικότερα, ως μέρος του πτυχίου του μεταπτυχιακού τους διπλώματος ειδίκευσης, αποτελεί η Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση ως ένα σημαντικό μέρος του προγράμματος σπουδών. Ο αριθμός των εκπαιδευτικών Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης στη βασική εκπαίδευση στη Φινλανδία αυξήθηκε κατά 20 φορές στη δεκαετία (1967-1977).

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1970, η φιλοσοφία της ένταξης έρχεται έντονα στο προσκήνιο στην εκπαίδευση των μαθητών που έχουν ανάγκη ειδικής υποστήριξης. Στόχος είναι οι ζωές των ανθρώπων με ειδικές ανάγκες να είναι όσο το δυνατόν φυσιολογικές. Η ενσωμάτωση θεωρείται το μέσο για την επίτευξη αυτού του στόχου.

- **Η τέταρτη περίοδος** της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης ξεκινά στη δεκαετία του 1990. Το 1995 τα συμπεράσματα της εθνικής αξιολόγησης της κατάστασης της ΕΑΕ αποτελούν τη βάση για τα εθνικά αναπτυξιακά μέτρα που εφαρμόζονται κατά τα επόμενα έτη. Στόχος είναι η οργάνωση της εκπαίδευσης και της κοινής διεύθυνσης με την υποστήριξη των περιφερειακών και δημοτικών συστημάτων παροχής υπηρεσιών. (EAFSNAIE, 2012) Αρχικά, ο αριθμός των μαθητών με ειδικές ανάγκες είναι κάτω από το 3% αλλά σταδιακά αυξάνεται και το 2004 φτάνει το 6,7 % και το 2008 το 8,4%. (Pirttimaa,2016)

  Το 2002, ένα στους δέκα εκπαιδευτικούς είναι εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης. (Kiviraυma & Ruoho, 2007). Αυτό αποτελεί έναν από τους βασικούς παράγοντες που εξηγούν και την επιτυχία του φινλανδικού εκπαιδευτικού συστήματος. (Kiviraυma & Ruoho, 2007).

  Στις 14 Μαρτίου 2006, το Υπουργείο Παιδείας διορίζει διευθύνουσα ομάδα να προετοιμάσει μια πρόταση για μια μακροπρόθεσμη στρατηγική για την ανάπτυξη της ειδικής αγωγής στην προσχολική και τη βασική

εκπαίδευση. Οι αλλαγές στο νόμο περί Βασικής Εκπαίδευσης τίθενται σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2011, αλλά οι διατάξεις για την καλή διαβίωση των μαθητών και την προστασία των δεδομένων εφαρμόστηκαν από την 1η Αυγούστου του 2010. Η διευθύνουσα ομάδα πρότεινε η τρέχουσα πρακτική να επικεντρωθεί στη πρώιμη διάγνωση και παρέμβαση. (EAFSNAIE, 2012)

Η εκπαίδευση για τα παιδιά με ήπια διανοητική αναπηρία ξεκινά στα δημοτικά σχολεία με τη μορφή της ειδικής διδασκαλίας του σχολείου. Το 1985, η ολοκληρωμένη εκπαίδευση για τα παιδιά με μέτρια και σοβαρή νοητική καθυστέρηση μεταφέρεται από την κοινωνική διοίκηση στην εκπαιδευτική διοίκηση. Από την 1η Αυγούστου 1997, τα σχολεία υποχρεωτικής εκπαίδευσης αναλαμβάνουν την ευθύνη για την εκπαίδευση των παιδιών με πιο σοβαρές νοητικές αναπηρίες, η οποία προηγουμένως διοργανωνόταν στο πλαίσιο της ειδικής φροντίδας για τα άτομα με νοητική αναπηρία στο πλαίσιο της κοινωνικής διοίκησης. (EAFSNAIE, 2012) Η παλιά νομοθεσία έχει αντικατασταθεί από μια πιο συγκεντρωτική νομοθεσία με βάση τους στόχους και το περιεχόμενο της εκπαίδευσης, τα επίπεδα και τις μορφές εκπαίδευσης και τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των φοιτητών. (EAFSNAIE, 2012)

2.5 Φινλανδικό εκπαιδευτικό σύστημα και ΕΑΕ

Ο ορισμός της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης σύμφωνα με τη Φιλανδική Νομοθεσία - Μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκε<u></u>ς

Η βασική/υποχρεωτική εκπαίδευση διέπεται από α) το νόμο περί Βασικής Εκπαίδευσης (628/1998), β) το Διάταγμα περί Βασικής Εκπαίδευσης (852/1998), Γ) το κυβερνητικό διάταγμα για τους σκοπούς της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης και την κατανομή του χρόνου για την ΕΑΕ στη βασική εκπαίδευση (1435/2001) και δ) το Εθνικό Αναλυτικό Πρόγραμμα του 2004 το οποίο σχεδιάστηκε από το Εθνικό Συμβούλιο Εκπαίδευσης.

Σύμφωνα με τη Φινλανδική νομοθεσία, μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες θεωρούνται οι μαθητές των οποίων οι αναπτυξιακές δυνατότητες και οι μαθησιακές τους δεξιότητες είναι περιορισμένες λόγω αναπηρίας, ασθένειας ή δυσλειτουργικότητας. Επιπροσθέτως, μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες θεωρούνται εκείνοι οι οποίοι έχουν ανάγκη ψυχολογικής και κοινωνικής υποστήριξης.

Οι μαθητές με λιγότερο σοβαρές μαθησιακές δυσκολίες ή που αντιμετωπίζουν δυσκολίες προσαρμογής μπορούν να λάβουν κάποιου είδους *μερικής ειδικής εκπαίδευσης* σε κανονικό σχολείο. Εάν ένα παιδί δεν μπορεί να αντεπεξέλθει στη γενική εκπαίδευση λόγω αναπηρίας, ασθένειας, καθυστέρησης στην ανάπτυξη, συναισθηματικής διαταραχής ή κάποιας άλλης διαταραχής, τότε φοιτά σε ειδικό σχολείο.

Ωστόσο, ο ορισμός της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης στη Φινλανδία είναι πολύ ευρύτερος. Η ΕΑΕ συχνά παραπέμπει σε μια σημαντική σωματική ή πνευματική αναπηρία των μαθητών. Στη Φινλανδία όμως, ο όρος χρησιμοποιείται αρκετά ευέλικτα και απευθύνεται κυρίως σε μαθητές που έχουν ανάγκη εξατομικευμένης υποστήριξης εκτός του κανονικού ωραρίου στην τάξη.

Η πολιτική της Φινλανδίας στον τομέα της ΕΑΕ επικεντρώνεται στην έγκαιρη παρέμβαση στην εκπαίδευση του μαθητή, συχνά κατά τα τρία πρώτα χρόνια της σχολικής του εκπαίδευσης, και δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην αντιμετώπιση των προβλημάτων λόγου και ομιλίας.

2.5.1 Φινλανδικό Εκπαιδευτικό Σύστημα και Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση

Στις Σκανδιναβικές χώρες όπως στη Φινλανδία, η κεντρική ιδέα της εκπαιδευτικής τους πολιτικής στηρίζεται στην ανάγκη ριζικών αλλαγών και μεταρρυθμίσεων στο «κανονικό» εκπαιδευτικό σύστημα ώστε να μπορεί να δέχεται κάθε μαθητή ανεξάρτητα από τις ιδιαιτερότητες του.

Η Φινλανδία δίνει μεγάλη έμφαση στην έγκαιρη αναγνώριση και στην πρώιμη παρέμβαση των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών και στη συστηματική εξατομικευμένη υποστήριξη του κάθε μαθητή. (FNAFE 2017; Perry &Wilson,2015) Αυτός είναι και ο πιο σημαντικός παράγοντας επιτυχίας του Φινλανδικού εκπαιδευτικού συστήματος. Επίσης, κεντρική έννοια του Φινλανδικού εκπαιδευτικού συστήματος αποτελεί η αρχή της συνεκπαίδευσης για να βοηθήσει τους μαθητές να επιτύχουν στα κανονικά σχολεία. (Perry &Wilson,2015) Οι δήμοι και τα σχολεία έχουν ως πρωταρχικό σκοπό τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες να λαμβάνουν ειδική εκπαίδευση στα πλαίσια του κανονικού σχολείου.

Τα παιδιά με αναπηρία σήμερα στο Φινλανδικό εκπαιδευτικό σύστημα παρακολουθούν στην πλειοψηφία τους το τυπικό σχολείο με επιπλέον βοήθεια. Όταν η περίπτωση του παιδιού κρίνεται σοβαρή και το ίδιο δεν έχει την ικανότητα να παρακολουθήσει τη ροή του προγράμματος του τυπικού σχολείου, τότε εγγράφεται στο ειδικό σχολείο. Για να εγγραφεί το παιδί στο ειδικό σχολείο, οι γονείς πρέπει να κάνουν σχετική αίτηση και να υπάρχει σχετική γνωμάτευση για το πρόβλημα του παιδιού. (Sahlberg,2012)

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι οι Φινλανδοί εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι το 90% των μαθητών μπορούν να παρακολουθήσουν επιτυχώς τις κανονικές τάξεις, εφόσον τους παρέχεται όπου κρίνεται αναγκαίο η κατάλληλη συναισθηματική, ακαδημαϊκή και ιατρική υποστήριξη. Επιπροσθέτως, η Φινλανδία κατέχει σχετικά υψηλά ποσοστά αναγνώρισης ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών των μαθητών με περίπου το 30% των μαθητών να φοιτούν στην υποχρεωτική εκπαίδευση.

Η ειδική αγωγή και εκπαίδευση στη Φινλανδία παρέχεται με τις παρακάτω τρεις μορφές:

- ✓ Γενική υποστήριξη στις κύριες τάξεις. Παιδαγωγική συζήτηση και αξιολόγηση,
- ✓ Ενισχυμένη υποστήριξη. Τα παιδιά πρέπει να επιτύχουν τους ελάχιστους στόχους σε κάθε τομέα σπουδών. Οι στόχοι αναθεωρούνται τακτικά.
- ✓ Ειδική υποστήριξη. Με τη σύσταση της ομάδας ευημερίας των μαθητών μαζί με την υποστήριξη των γονέων. Είναι το υψηλότερο επίπεδο υποστήριξης με πολυεπαγγελματική παιδαγωγική συζήτηση και παρατήρηση, υποχρεωτική ατομική εκπαιδευτική κατάρτιση. Η υποστήριξη μπορεί να παρέχεται στην κύρια τάξη, ειδική τάξη ή ειδικό σχολείο. (Sahlberg,2012; Sassi & Moberg,1990)

2.5.2 Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση στα σχολεία και Θεσμοί ΕΑΕ

Έγκαιρη Αναγνώριση των Ειδικών Εκπαιδευτικών Αναγκών

Σύμφωνα με το διδάκτορα Passi Sahlberg, γενικό διευθυντής του Κέντρου Διεθνούς Κινητικότητας και Συνεργασίας του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού της Φινλανδίας, το εκπαιδευτικό σύστημα στη Φινλανδία δίνει μεγάλη έμφαση στην έγκαιρη αναγνώριση και διάγνωση δυσκολιών και προβλημάτων οποιασδήποτε μορφής που μπορούν να παρουσιάσουν τα παιδιά

κατά τη διάρκεια της σχολικής φοίτησης. Η Φινλανδία ακολουθεί διαφορετική πολιτική από άλλες χώρες οι οποίες λαμβάνουν μέτρα με τέτοιον τρόπο ώστε να ο σχεδιασμός και η εφαρμογή των παρεμβάσεων να πραγματοποιούνται όταν οι δυσκολίες των παιδιών και τα προβλήματα είναι εμφανή και όταν αυτά αναδεικνύονται. (Edutopia, 2012)

Στα φινλανδικά σχολεία η κύρια έμφαση δίνεται στη δημοτική εκπαίδευση, με 49% των εκπαιδευτικών πόρων διατίθενται για την ειδική αγωγή και εκπαίδευση η οποία παρέχεται κατά τα πρώτα στάδια της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. (Takala & Hausstatter,2012)

Η επικέντρωση της προσοχής στην έγκαιρη αναγνώριση αρχίζει πολύ πριν τα παιδιά αρχίσουν το σχολείο με τη βοήθεια ιατρο-παιδαγωγικών κέντρων και υπηρεσιών που παρέχουν σε τακτικό επίπεδο εκτιμήσεις για την ανάπτυξη των νοητικών, κοινωνικών και κινητικών δεξιοτήτων των βρεφών και των παιδιών προσχολικής ηλικίας. Όλα τα παιδιά στη Φινλανδία αξιολογούνται μέσω ενός αναπτυξιακού τεστ αξιολόγησης από την τοπική ιατροπαιδαγωγική υπηρεσία σε ηλικία 5 ετών. Έπειτα, τα παιδιά αξιολογούνται για πιθανές μαθησιακές δυσκολίες κατά τη διάρκεια της προσχολικής εκπαίδευσης στην ηλικία των έξι ετών. (Sassi & Moberg,1990)

Ομάδες από ιατρικό προσωπικό, νοσηλευτικό προσωπικό και παραϊατρικό προσωπικό (λογοθεραπευτής, ψυχολόγος) προβαίνουν στις παραπάνω εκτιμήσεις. Κατά τη διάρκεια της μετάβασης από την προσχολική στην πρωτοσχολική εκπαίδευση, το δημοτικό σχολείο οργανώνει μια συνάντηση με το παιδί, τους γονείς, και τους εκπαιδευτικούς του παιδιού τόσο από την προσχολική του εκπαίδευση όσο και την πρωτοσχολική του τάξη. Η συνάντηση περιλαμβάνει την αξιοποίηση πληροφοριών από το portfolio του μαθητή καθώς επίσης σημειώσεις και παρατηρήσεις αξιολόγησης των κοινωνικών και κινητικών δεξιοτήτων του παιδιού και των ικανοτήτων λόγου (ανάγνωση, γραφή, προφορική επικοινωνία).

Οι μαθητές στη Φινλανδία οι οποίοι χρειάζονται περαιτέρω υποστήριξη λαμβάνουν αυτό που ονομάζεται «ειδική» εκπαίδευση. Επιπλέον, κάθε κανονικό σχολείο διαθέτει έναν εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής, ο οποίος συμβάλλει στην αναγνώριση των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών του παιδιού και παρέχει την κατάλληλη υποστήριξη. (Sassi & Moberg,1990)

Στην προσχολική και τη βασική εκπαίδευση, οι μαθητές δικαιούνται υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας που χρειάζονται για να μπορέσουν να παρακολουθήσουν τη το σχολείο. Αυτές περιλαμβάνουν υπηρεσίες που καταγράφονται στο πρόγραμμα σπουδών, την υγειονομική περίθαλψη στο πλαίσιο του νόμου για τη δημόσια υγεία και τη στήριξη της ανατροφής τέκνων σύμφωνα με το νόμο για την προστασία των παιδιών. (OKM, 2017)

Συνοψίζοντας, οι μαθητές των ειδικών σχολείων είναι εκείνα τα παιδιά τα οποία δεν μπορούν να υποστηριχθούν από τα κανονικά σχολεία. (Sassi & Moberg,1990)

Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση & Ειδικές Περιστάσεις

Όταν οι μαθητές χρειάζονται υποστήριξη σε ειδικές περιστάσεις, όπως σε περίπτωση ασθένειας ή δύσκολων συνθηκών ζωής, τότε μπορεί να τους παρέχεται διδασκαλία σε νοσοκομεία και σε κέντρα κοινότητας. Η τοπική αρχή στην περιοχή της οποίας, βρίσκεται το νοσοκομείο είναι υπεύθυνη για την οργάνωση της διδασκαλίας για τον μαθητή που είναι ασθενής στο βαθμό που το επιτρέπουν η υγεία και άλλες περιστάσεις. (EAFSNAIE, 2012)

Οι οδηγίες για τους μαθητές που τοποθετούνται σε μια κοινοτική κατοικία είναι ευθύνη του σχολείου που λειτουργεί στην οικία της κοινότητας, υπό την προϋπόθεση ότι το σπίτι της κοινότητας είναι εξουσιοδοτημένο να παρέχει εκπαίδευση. Η ευθύνη για τη διδασκαλία άλλων παιδιών που βρίσκονται έξω από το σπίτι βρίσκεται στον δήμο κατοικίας κάθε μαθητή. (EAFSNAIE, 2012)

2.6 Ειδικά Σχολεία άτομα με πολύ σοβαρές αναπηρίες

Όπως προαναφέρθηκε, όταν η περίπτωση του παιδιού είναι σοβαρή και δεν έχει την ικανότητα και τη δυνατότητα να παρακολουθήσει τη ροή του προγράμματος του τυπικού σχολείου, τότε εγγράφεται στο ειδικό σχολείο μετά από σχετική αίτηση των γονέων και σχετική γνωμάτευση για το πρόβλημα του παιδιού. (Perry &Wilson,2015)

Στη Φινλανδία υπάρχουν έξι κρατικά ειδικά σχολεία υποχρεωτικής εκπαίδευσης, τα οποία προορίζονται κυρίως για τους νέους με προβλήματα ακοής ή όρασης ή με σωματική ή άλλη βλάβη. Τα σχολεία ενεργούν ως εθνικά κέντρα ανάπτυξης και παρέχουν τεχνογνωσία σε ειδικά θέματα ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης σε άλλα σχολεία. Επίσης προσφέρουν προσωρινή εκπαίδευση και αποκατάσταση σε μαθητές από άλλα σχολεία. Επιπροσθέτως, η χώρα διαθέτει επτά ξεχωριστά ειδικά σχολεία επαγγελματικής εκπαίδευσης για μαθητές με πιο σοβαρές αναπηρίες ή χρόνιες παθήσεις. (Perry &Wilson,2015)

Παιδιά με προβλήματα όρασης

Στη Φινλανδία η κύρια επιλογή του σχολείου για κάθε παιδί με προβλήματα όρασης αποτελεί το τοπικό σχολείο του δήμου, συμπεριλαμβανομένων των αναγκαίων υποστηρικτικών υπηρεσιών αποκατάστασης του δήμου. Αν τα παραπάνω κρίνονται ανεπαρκή, το παιδί θα πρέπει να παρακολουθήσει ειδικό σχολείο. (Perry & Wilson,2015)

Σύμφωνα με το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού της Φινλανδίας, στη Φινλανδία δεν υπάρχουν ειδικές τάξεις ή σχολεία στους δήμους για μαθητές με προβλήματα όρασης, υπάρχουν δύο κρατικά ειδικά σχολεία.

Τα σχολεία αυτά είναι: το Σχολείο για παιδιά με προβλήματα Όρασης, το ***Jyväskylä School for the Visually Impaired*** (The School for the Visually Impaired in *Jyväskylä* Finland", 2018) και το Σουηδικό Σχολείο για Σουηδόφωνα παιδιά με προβλήματα Όρασης στο Ελσίνκι το ***Helsinki Swedish School for the Visually Impaired***. Η τελική απόφαση εξαρτάται από την έγκριση των γονέων του παιδιού.

Ένα παιδί με προβλήματα όρασης μπορεί να ξεκινήσει την προσχολική του εκπαίδευση όπως και τα άλλα παιδιά στην ηλικία των έξι ή μπορεί να παρακολουθήσει την προσχολική εκπαίδευση νωρίτερα στην ηλικία των πέντε ετών. Εάν, λόγω της αναπηρίας του, ένα παιδί δεν μπορεί να ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση σε εννέα χρόνια, η εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευσή του μπορεί να διαρκέσει έντεκα χρόνια. Από αυτά τα έντεκα χρόνια, ένα χρονικό διάστημα έως δύο ετών μπορεί να αφιερωθεί στην προσχολική του εκπαίδευση.

2.7 Η ΕΑΕ στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Σύμφωνα με το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού της Φινλανδίας, το Εθνικό Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών της Φινλανδίας για τα Λύκεια (2003) εστιάζει στο γεγονός ότι σκοπός της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης είναι να υποστηρίζει τους μαθητές, έτσι ώστε να τους εξασφαλίσει ίσες ευκαιρίες για να ολοκληρώσουν τη φοίτησή τους στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Από τη στιγμή που οι μαθησιακές δυσκολίες ενός μαθητή εντοπιστούν, ο σχεδιασμός και η υλοποίηση της εκπαιδευτικής παρέμβασης για την υποστήριξη του μαθητή ξεκινά άμεσα, λαμβάνοντας υπόψη πληροφορίες για τις επιδόσεις της μελέτης του μαθητή και τις ανάγκες του για υποστήριξη κατά τη διάρκεια της υποχρεωτικής του εκπαίδευσης. Το πρόγραμμα του εκάστοτε Λυκείου καθορίζει τον τρόπο οργάνωσης της διδασκαλίας και υποστήριξης των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Επαγγελματική Εκπαίδευση

Σύμφωνα με το Φινλανδικό Υπουργείο Παιδείας, τα σχολεία της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης υποχρεούνται να δίνουν ιδιαίτερη προσοχή στην παροχή συμβουλών και την καθοδήγηση των μαθητών οι οποίοι έχουν μαθησιακές δυσκολίες ή έχουν απουσίες από το σχολείο ή αντιμετωπίζουν προβλήματα στην καθημερινή τους ζωή. Οι σύμβουλοι επαγγελματικού προσανατολισμού που εργάζονται τόσο στη βασική εκπαίδευση όσο και αυτοί που εργάζονται στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση έχουν ως στόχο να βρουν το κατάλληλο προσανατολισμό για κάθε παιδί είτε με σοβαρές ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ανάλογα με τις επιθυμίες του. (EAFSNAIE, 2012)

Στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, οι φοιτητές που χρειάζονται ειδική εκπαιδευτική υποστήριξη λαμβάνουν εκπαίδευση με τη μορφή ειδικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Για κάθε φοιτητή που λαμβάνει ειδική εκπαίδευση και κατάρτιση καταρτίζεται ατομικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Αυτό πρέπει να περιλαμβάνει λεπτομέρειες σχετικά με τα προσόντα που πρέπει να συμπληρωθούν, το εθνικό βασικό πρόγραμμα σπουδών ή τις απαιτήσεις του τίτλου σπουδών που βασίζεται στα προσόντα που παρατηρείται στην εκπαίδευση και την κατάρτιση, το πεδίο εφαρμογής του τίτλου σπουδών, το ατομικό πρόγραμμα σπουδών που συντάχθηκε για τον σπουδαστή, ειδικές εκπαιδευτικές υπηρεσίες και υπηρεσίες φοιτητικής φροντίδας που απαιτούνται για σπουδές, καθώς και άλλες υπηρεσίες και μέτρα στήριξης που παρέχονται στον φοιτητή. Κάθε εκπαιδευτικός φορέας είναι υπεύθυνος για την οργάνωση ειδικής εκπαίδευσης και κατάρτισης και υπηρεσιών για φοιτητές ειδικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. (EAFSNAIE, 2012)

Στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ενσωματώνονται στην κανονική τάξη εφόσον αυτό είναι εφικτό ή σε ειδικές τάξεις ή και στα δύο. Στην περίπτωση των ατόμων με σοβαρές αναπηρίες, υπάρχουν επτά ξεχωριστά επαγγελματικά ειδικά σχολεία. Αυτά παρέχουν ειδικές εγκαταστάσεις και ειδικές υπηρεσίες αποκατάστασης και

καθοδήγησης για την προώθηση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης για τους φοιτητές με σοβαρές αναπηρίες ή χρόνιες παθήσεις.

Για κάθε μαθητή ορίζεται ένα ατομικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα/πλάνο individual education plan (IEP). Το κάθε IEP περιλαμβάνει τα προσόντα που πρέπει να αποκτηθούν από το μαθητή, τις απαιτήσεις και το πεδίο εφαρμογής της πιστοποίησης, το εξατομικευμένο αναλυτικό πρόγραμμα που εκπονείται για το μαθητή, καθώς και τις υπηρεσίες φοιτητικής μέριμνας και υποστήριξης που απαιτούνται.

Στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και στην επαγγελματική εκπαίδευση, τα σχολεία είναι υπεύθυνα για να διαπιστώσουν εάν οι μαθητές είναι ενήμεροι για τις υπηρεσίες οι οποίες τους παρέχονται και στο πλαίσιο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Η Φινλανδία δίνει μεγάλη έμφαση στην πρόληψη και όχι στη διόρθωση των προβλημάτων όταν αυτά παρουσιάζονται. ***Για να εξασφαλίσουμε την ισότητα και την ποιότητα στο εκπαιδευτικό σύστημα και κανένας μαθητής να μην μένει πίσω, προσπαθούμε να κάνουμε παιδιά και γονείς να συνειδητοποιήσουν το πρόβλημα και να βοηθήσει τους μαθητές να αναρωτηθούν: Υπάρχει κάποιο γνωστικό αντικείμενο ή κάπου όπου χρειάζομαι επιπρόσθετη βοήθεια;; Η ειδική εκπαίδευση δεν είναι κάτι ειδικό.*** (Edutopia, 2012)

Passi Sahlberg, *καθηγητής στο Graduate School of Education του Πανεπιστημίου του Χάρβαρντ στο Cambridge της Μασαχουσέτης και πρώην Γενικός Διευθυντής του CIMO (του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού) στο Ελσίνκι της Φινλανδίας*

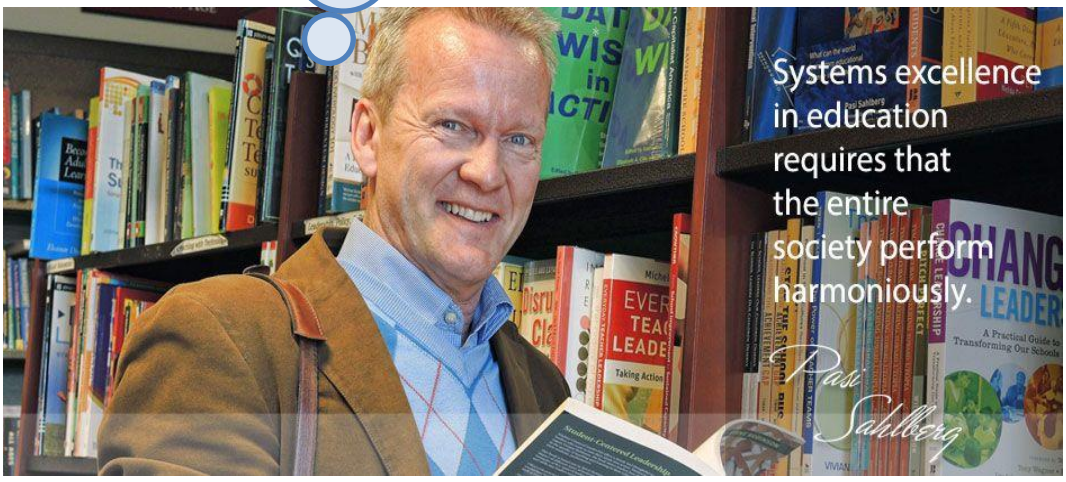

2.8 Η ΕΑΕ στα Φιλανδικά σχολεία

2.8.1 Η ΕΑΕ στα σχολεία- Εμπειρίες Φιλανδών εκπαιδευτικών

Ο *Olli Mättää,* ***διευθυντής ενός κανονικού Λυκείου του Ελσίνκι και καθηγητής της Σουηδικής και Αγγλικής Γλώσσας,*** αναφέρει τα εξής :

«..Εμείς ως εκπαιδευτικοί συγκεκριμένων γνωστικών αντικειμένων μόλις εντοπίσουμε ένα πρόβλημα που αντιμετωπίζει ένας μαθητής, ερχόμαστε άμεσα σε επαφή και συνεργαζόμαστε με έναν εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής ώστε να μπορεί να έρθει στην τάξη, να κάνουμε συνδιδασκαλία και να εστιάσουμε στο πρόβλημα του μαθητή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Το πρόβλημα μπορεί να είναι είτε πρόβλημα συγκέντρωσης προσοχής σε ένα θέμα, είτε πρόβλημα ανάγνωσης ειδικότερα στα μαθήματα της γλώσσας και των μαθηματικών…» (Edutopia, 2012)

Σύμφωνα με την ***Outi Nikolskelainen, εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής και ειδικής τάξης*** (ανάλογη του τμήματος ένταξης) αναφέρει τα εξής για τους μαθητές της): *«..Αισθάνομαι ότι τα παιδιά θέλουν και έρχονται σε εμένα, νιώθουν καλά που έρχονται και δεν θεωρούν τη συμμετοχή τους στην ειδική τάξη σαν ένα είδος τιμωρίας...»* Ο εκπαιδευτικός ειδικής αγωγής είναι διαθέσιμός για ορισμένες ώρες , παίρνει τον μαθητή ή μαθητές σε ξεχωριστή τάξη και τους παρέχει την κατάλληλη υποστήριξη ετοιμάζοντας για τον καθένα από αυτούς ένα ατομικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα (IEP). (Edutopia, 2012)

2.8.2 Η ομάδα υποστήριξης (Student welfare group)

Κάθε Φινλανδικό σχολείο διαθέτει μια ομάδα ατομικής υποστήριξης η οποία είναι υπεύθυνη για την ευημερία των μαθητών (Student welfare group). Η ομάδα αυτή απαρτίζεται από το διευθυντή του σχολείου, το σύλλογο διδασκόντων

συμπεριλαμβανομένου του εκπαιδευτικού ειδικής αγωγής, το σχολικό ψυχολόγο πλήρους ή μερικής απασχόλησης και το σχολικό νοσοκόμο. Η ομάδα μπορεί να περιέχει επίσης έναν κοινωνικό λειτουργό και έναν σύμβουλο για τον μαθητή (student advisor). (Perry & Wilson,2015)

Εικόνα 10. Ο σχολικός νοσοκόμος εργάζεται και παρέχει βοήθεια 5 ημέρες την εβδομάδα ενώ ο σχολικός ψυχολόγος 3 ημέρες την εβδομάδα.

Όλοι οι παραπάνω έχουν μια συνάντηση δύο φορές το μήνα για να συζητήσουν την πρόοδο των μαθητών οι οποίοι λαμβάνουν περαιτέρω βοήθεια, Οι μαθητές μπορεί να αντιμετωπίζουν μαθησιακές δυσκολίες, προβλήματα στο σπίτι, προβλήματα συμπεριφοράς και προσαρμογής ή προβλήματα σχολικού εκφοβισμού (bullying). (Edutopia, 2012) Η ομάδα έχει είτε εβδομαδιαία συνάντηση είτε 2 φορές το μήνα. Οι συναντήσεις επικεντρώνονται στους μαθητές που λαμβάνουν ειδική εκπαίδευση στα πλαίσια του κανονικού σχολείου και όχι

μόνο συζητώντας και για το εκπαιδευτικό πλάνο του κάθε μαθητή. Σε τέτοιες συναντήσεις συχνά προκαλούνται και οι γονείς.

Ακολουθεί απόσπασμα διαλόγου μιας τέτοιας συνάντησης:

Εκπαιδευτικός ειδικής αγωγής: «…ακόμη και σε μικρότερη ομάδα μαθητών η... έχει προβλήματα αυτοσυγκέντρωσης και συγκέντρωσης της προσοχής στην εργασία της…

Είχε αυτά τα προβλήματα πριν;..

Έχει πρόβλημα με την εμφάνισή της. Πιστεύει ότι είναι πολύ μεγαλόσωμη…….
(Edutopia, 2012)

2.9 Εκπαιδευτικοί

Η βάση της επιτυχίας του φινλανδικού εκπαιδευτικού συστήματος γενικότερα και του εκπαιδευτικού συστήματος της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης βασίζεται και στο γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί διαθέτουν υψηλά τυπικά προσόντα και τους δίνονται οικονομικά και κίνητρα επαγγελματικής εξέλιξης.[6] (Perry & Wilson,2015 ; Sahlberg,2013) Οι εκπαιδευτικοί οι οποίοι πληρώνονται από τους δήμους, διαθέτουν παιδαγωγική ανεξαρτησία στην τάξη και έχουν αυτονομία να προσαρμόσουν το αναλυτικό πρόγραμμα στα πλαίσια του Εθνικού Αναλυτικού

[6] Αξίζει να σημειωθεί επίσης ότι οι Φιλανδοί εκπαιδευτικοί και διευθυντές επενδύουν κατά μέσο όρο ο καθένας 7 ημέρες ετησίως για την επαγγελματική τους εξέλιξη και επιμόρφωση. (Sahlberg,2012)

Προγράμματος Σπουδών. (Perry & Wilson,2015 ; Sahlberg,2013) Η παιδαγωγική ελευθερία των εκπαιδευτικών έγκειται και στο γεγονός ότι οι μέθοδοι διδασκαλίας επιλέγονται από τους εκπαιδευτικούς.

Το επάγγελμα του εκπαιδευτικού είναι απολύτως σεβαστό στη Φινλανδία, όπου η απαραίτητη προϋπόθεση για να γίνει κάποιος εκπαιδευτικός σε κανονική τάξη είναι η απόκτηση μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης από το 1979. Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών αποτελεί δημοφιλής επιλογή σπουδών και, κατά συνέπεια, η διαδικασία επιλογής εισαγωγής σε αυτές τις σχολές είναι ανταγωνιστική και μόνο 10 έως 15 τοις εκατό των αιτούντων γίνονται δεκτές όπως φαίνεται και στην εικόνα 11. (Sahlberg,2013; Takala & Hausstatter,2012) Η μπλε γραμμή δείχνει το σύνολο των αιτήσεων των υποψήφιων φοιτητών σε Φινλανδική παιδαγωγική σχολή δημοτικής εκπαίδευσης στα μεταπτυχιακά προγράμματα από το 2001 έως το 2014 για μια και η κίτρινη γραμμή τις αποδεκτές αιτήσεις.

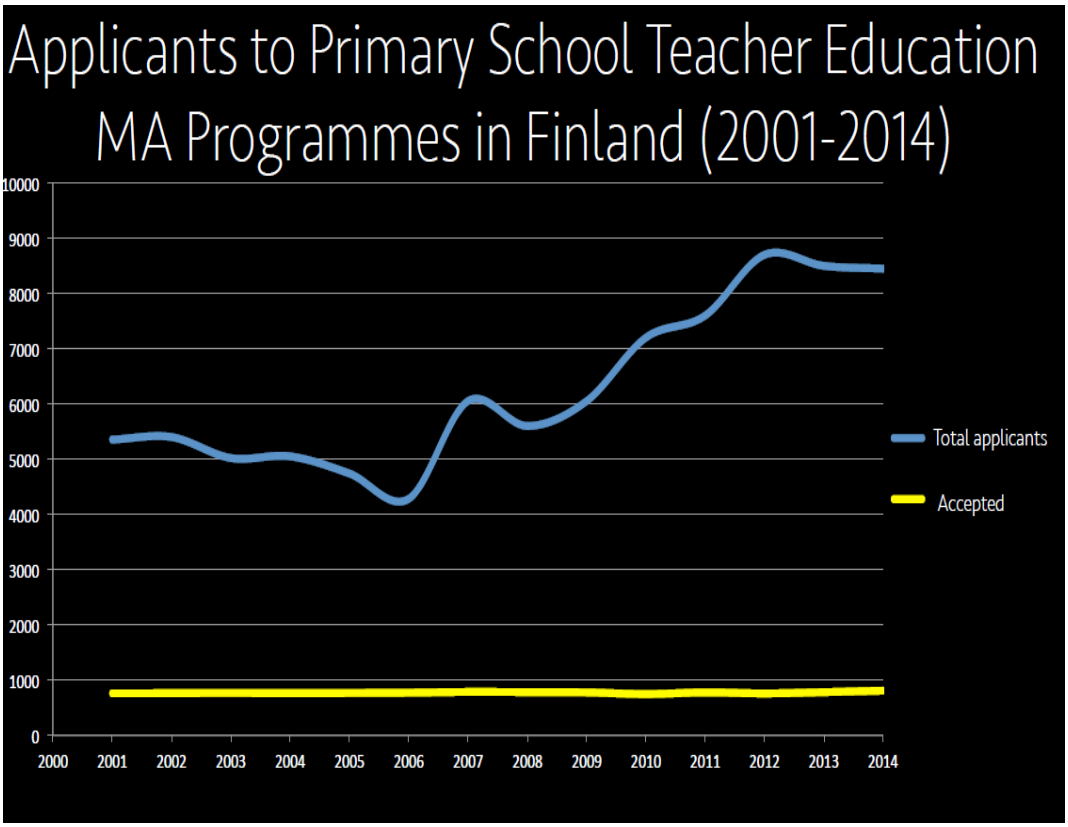

Εικόνα 11. Η μπλε γραμμή δείχνει το σύνολο των αιτήσεων των υποψήφιων φοιτητών σε Φινλανδική παιδαγωγική σχολή δημοτικής εκπαίδευσης στα μεταπτυχιακά προγράμματα από το 2001 έως το 2014 για μια και η κίτρινη γραμμή τις αποδεκτές αιτήσεις. (Sahlberg,2017)

Αξίζει να επισημανθεί ότι οι εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής και γενικής αγωγής σπουδάζουν τρία χρόνια σε προπτυχιακό επίπεδο και δύο χρόνια σε μεταπτυχιακό επίπεδο. Οι εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής χρειάζονται μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης στην Ειδική Παιδαγωγική. Είναι ακόμη αξιοσημείωτο ότι πέντε πανεπιστήμια της Φινλανδίας προσφέρουν ετήσιο πρόγραμμα εξειδίκευσης στην Ειδική Αγωγή παράλληλα με το μεταπτυχιακό τους σε εκπαιδευτικούς γενικής αγωγής. Τα πανεπιστημιακά τμήματα εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, τα κέντρα συνεχιζόμενης εκπαίδευσης καθώς επίσης και το Εθνικό Συμβούλιο Εκπαίδευσης προσφέρουν στους εκπαιδευτικούς περαιτέρω και συνεχή εκπαίδευση και κατάρτιση κάθε χρόνο. (EAFSNAIE, 2012)

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χαρακτηριστούν ως ειδικοί εκπαιδευτικοί νηπιαγωγείων, εκπαιδευτικοί ειδικών αναγκών (special needs teachers) ή εκπαιδευτικοί ειδικών τάξεων (special class teachers). Εκτός από τους εκπαιδευτικούς ειδικών αναγκών, οι εκπαιδευτικές υπηρεσίες απασχολούν επίσης εκπαιδευτικούς συμβούλους και υπαλλήλους σχολικής φροντίδας, ψυχολόγους, γιατρούς, συμβούλους μαθητών και φοιτητών και διάφορους θεραπευτές. (EAFSNAIE, 2012)

Τα κρατικά ειδικά σχολεία και τα επαγγελματικά ιδρύματα έχουν επίσης κοινωνικούς λειτουργούς, νοσηλευτικό προσωπικό και βοηθητικό προσωπικό το οποίο συνεισφέρει για παράδειγμα στη σχολική μεταφορά των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. (EAFSNAIE, 2012)

Οι νηπιαγωγοί ειδικής αγωγής προσφέρουν ειδική αγωγή και εκπαίδευση σε προνήπια και νήπια. Οι εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής της επαγγελματικής εκπαίδευσης απασχολούνται τόσο σε ειδικά επαγγελματικά σχολεία όσο και σε κανονικά επαγγελματικά σχολεία. Οι εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής (special needs teachers) παρέχουν μερική ειδική εκπαίδευση σε κανονικά σχολεία. Οι μαθητές που λαμβάνουν ειδική υποστήριξη σε ειδικές τάξεις ή σε ειδικά σχολεία διδάσκονται από εκπαιδευτικούς ειδικών τάξεων. (EAFSNAIE, 2012)

Είναι αξιοσημείωτο ότι το επάγγελμα του εκπαιδευτικού σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης είναι πολύ δημοφιλές και έχει υψηλό κοινωνικό γόητρο ανάλογο με το επάγγελμα του ιατρού και του μηχανικού. Είναι ακόμη αξιοσήμαντο ότι οι εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής στη Φινλανδία ανεξαρτήτως της βαθμίδα εκπαίδευσης στην οποία υπηρετούν πρέπει να κατέχουν μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης, το οποίο είναι πλήρως επιδοτούμενο. Επίσης, οι εκπαιδευτικοί προσλαμβάνονται από το διευθυντή του σχολείου και αξιολογούνται από εκείνον στο τέλος κάθε σχολικής χρονιάς. (Perry &Wilson,2015; Sahlberg,2012,2013)

Οι Φινλανδοί ειδικοί δάσκαλοι εκπαιδεύονται στο πανεπιστήμιο. Υπάρχουν δύο εναλλακτικές επιλογές που οδηγούν σε ειδική εξειδίκευση των εκπαιδευτικών στην ΕΑΕ:

- είτε μεταπτυχιακό στην Ειδική εκπαίδευση (60 ECTS) για άτομα που έχουν ήδη προπτυχιακό τίτλο σπουδών στην εκπαίδευση
- είτε επιλογή μαθημάτων που αφορούν την ΕΑΕ στο προπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών τα οποία αντιστοιχούν σε 60 ECTS και επιμόρφωση στην ειδική αγωγή ως δάσκαλοι γενικής αγωγής.

Ενδεικτικά αναφέρονται τα οικονομικά κίνητρα και πιο συγκεκριμένα, οι μισθοί των εκπαιδευτικών στη Φινλανδία (Ritva, 2013)

	Ημερομισθία/ Ημέρες εργασίας σε ημέρες/ εβδομάδες	**Μαθήματα ανά εβομάδα**	**Μισθός σε ευρώ**	**Ποσό σε ευρώ για υπερωρίες για εβδομαδιαίομά**
Εκπαιδευτικός Γενικής αγωγής με μεταπτυχιακό	190 ημέρες/38 εβδομάδες	24 ώρες	2494-3244 €	87,29
Εκπαιδευτικός ειδικής Αγωγής με μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης	**190 ημέρες/38 εβδομάδες**	**22/24 ώρες**	**2712-3622**	**103,56**
Εκπαιδευτικός ανώτατης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	190 ημέρες/38 εβδομάδες	18-24 ώρες	2694-3503	113,13
Διευθυντής υποχρεωτικής	8 εβδομάδες άδεια το	14,5-21 ώρες	2856-3782	126,28

εκπαίδευσης	χρόνο			
Διευθυντής ανώτατης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	8 εβδομάδες άδεια το χρόνο	1-13 ώρες	3509-4571	--

Πίνακας 1. Εκπαιδευτικοί στη Φινλανδία και μισθοί-οικονομικά κίνητρα.(Ritva, 2013)

Αξίζει να σημειωθεί επίσης ότι σύμφωνα με έρευνα του OECD TALIS το 2013 στην οποία συμμετέχουν περισσότερες από 30 χώρες ανάμεσα τους και η Φινλανδία, το 91% των εκπαιδευτικών στη Φινλανδία αισθάνονται επαγγελματική ικανοποίηση. (OECD, 2013)

Πιο συγκεκριμένα, στη Φινλανδία, το 95% των εκπαιδευτικών αναφέρουν ότι τα πλεονεκτήματα του επαγγέλματος του εκπαιδευτικού υπερτερούν, ενώ το 77% των υπόλοιπων χωρών συμφωνούν. Ομοίως, το 85% των Φινλανδών εκπαιδευτικών θα επέλεγε ξανά το επάγγελμα του εκπαιδευτικού και μόνο το 5% δηλώνει δυσαρεστημένο από το επάγγελμα του εκπαιδευτικού, σε σύγκριση με τους μέσους όρους των υπόλοιπων χωρών του TALIS 78% και 9% αντίστοιχα.

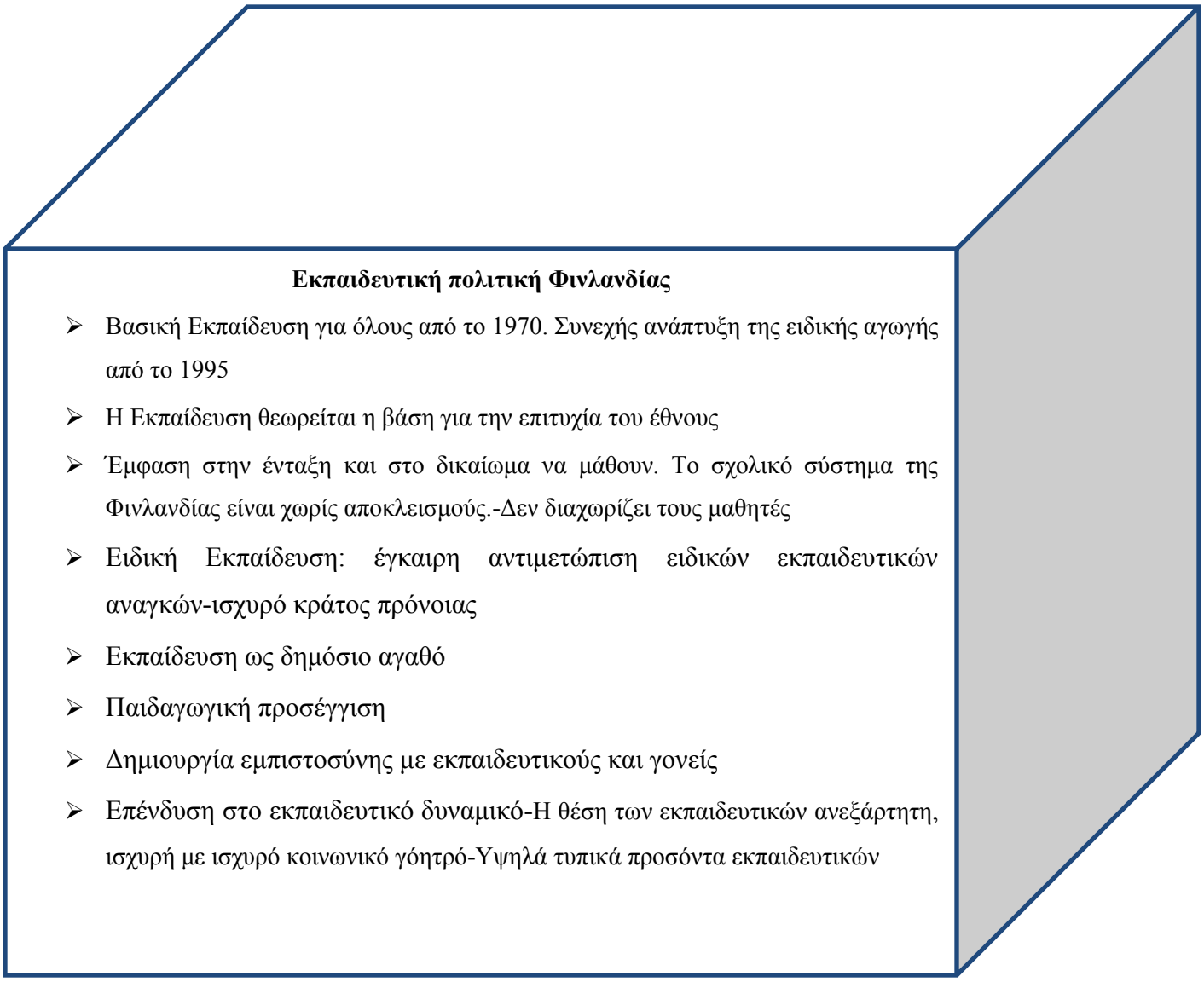

Σχήμα 2. Η Εκπαιδευτική Πολιτική της Φινλανδίας.

2.10 Στατιστικά στοιχεία ΕΑΕ Φινλανδία

Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία, το 8,5 % των μαθητών της Φινλανδίας αποτελείται από μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες το 55% εκ των οποίων είναι ενσωματωμένοι σε κανονικές τάξεις. Το 30% των μαθητών παρακολουθούν ειδικές τάξεις (τμήματα ένταξης) σε κανονικά σχολεία και το 15% των μαθητών είναι μαθητές ειδικών σχολείων.

Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία του 2015, ο αριθμός των μαθητών οι οποίοι φοιτούν σε ειδικά σχολεία κατά τη δεκαετία 2004-2014 έχει μειωθεί από το 1,7% στο 0,9%.. (Statistics Finland, 2015)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^{ο}: Αποτελέσματα Έρευνας-Συμπεράσματα-Προτάσεις

3.1 Αποτελέσματα

Μοντέλο συνεκπαίδευσης

Οι δυο χώρες ακολουθούν το μοντέλο συνεκπαίδευσης. Η Ελλάδα ακολουθεί το συγκεντρωτικό μοντέλο συνεκπαίδευσης όπου η χρηματοδότηση γίνεται από την κεντρική κυβέρνηση απ' ευθείας στα ειδικά σχολεία, παρατηρούμε δύο υποκατηγορίες όπου: είτε τα κονδύλια συνδέονται με τις ανάγκες των σχολείων (αριθμός μαθητών με αναπηρία, σοβαρότητα της αναπηρίας) και τα διαχειρίζονται περιφερειακές ή σχολικές επιτροπές.

Η Φινλανδία ακολουθεί το αποκεντρωτικό μοντέλο συνεκπαίδευσης όπου τα κονδύλια κατανέμονται στους δήμους οι οποίοι έχουν την κύρια αρμοδιότητα ανακατανομής των χρηματοδοτήσεων στην ειδική αγωγή. Αποφασιστικό ρόλο στη διαδικασία κατανομής των κονδυλίων παίζουν τα «Σχολικά Κέντρα Εκπαιδευτικού Υλικού και Εφαρμογών.»

Ενώ στη Φινλανδία όλα τα παιδιά πηγαίνουν σχολείο και το ποσοστό εγκατάλειψης του σχολείου είναι σχεδόν μηδαμινό. Στην Ελλάδα παρατηρούνται περιστατικά όπου τα παιδιά διακόπτουν το σχολείο ή δεν έχουν ίσες ευκαιρίες πρόσβασης στην εκπαίδευση.

Σύστημα Πρόνοιας-Κτιριακές υποδομές

Η Φινλανδία δίνει μεγάλη σημασία στην εκπαίδευση και τη θεωρεί ως μέσο ανταγωνιστικότητας κάτι το οποίο δεν μπορεί εύκολα να ειπωθεί για τη χώρα μας. Κλειδί της επιτυχίας του Φινλανδικού εκπαιδευτικού συστήματος αποτελεί η έγκαιρη αναγνώριση των εκπαιδευτικών αναγκών και η πρώιμη παρέμβαση. Στην Ελλάδα υπάρχει έλλειψη κτιριακών υποδομών τόσο στην υποχρεωτική εκπαίδευση όσο και στη τριτοβάθμια εκπαίδευση καθώς και έλλειψη προσωπικού.

Ένας σημαντικός παράγοντας για το επιτυχημένο Φινλανδικό εκπαιδευτικό σύστημα και για την εξασφάλιση των ίσων ευκαιριών για όλους τους μαθητές αποτελεί το ισχυρό σύστημα κοινωνικής πρόνοιας της χώρας. *Η συμμετοχή του ισχυρού κράτους πρόνοιας της Φινλανδίας είναι ζωτικής σημασίας για την επιτυχία της εκπαίδευσης*. Σε κάθε Φινλανδικό σχολείο, προσφέρονται μια ποικιλία από δωρεάν υπηρεσίες όπως ένα ζεστό φαγητό σε καθημερινή βάση καθώς επίσης και ψυχολογική υποστήριξη και ιατρική και οδοντιατρική περίθαλψη.

Αξίζει να επισημανθεί ακόμη ότι η Ελλάδα έχει κάνει αρκετά θετικά βήματα στο θέμα της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης. Τα μέτρα που λαμβάνει η Φινλανδία για την ειδική αγωγή υλοποιούνται και χρηματοδοτούνται επαρκώς, ενώ στην Ελλάδα, παρά το γεγονός ότι ψηφίζονται μέτρα για την ειδική αγωγή, εν τούτοις πολλές φορές δεν υλοποιούνται και ο βασικός λόγος είναι η έλλειψη χρηματοδότησης και η έλλειψη προσωπικού. Ο οικονομικός παράγοντας παίζει πάρα πολύ σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του τομέα της ειδικής αγωγής.

Μια ομοιότητα και μια διαφορά ταυτόχρονα είναι η διαδικασία εγγραφής των μαθητών, καθώς και στις δύο περιπτώσεις μια ομάδα ειδικών συναντούν το άτομο, βλέπουν, καταγράφουν και αξιολογούν την κατάσταση. Στην Φινλανδία, οι γονείς απευθύνονται πρώτα στις τοπικές αρχές, οι οποίες με την σειρά τους ενημερώνουν το σχολείο.

Θεσμοί ΕΑΕ

Παράλληλα, και στις δύο χώρες που εξετάζονται, προβλέπονται αυτοτελή σχολεία ειδικής αγωγής όλων των βαθμίδων, είτε δημόσια είτε ιδιωτικά, τα οποία περιλαμβάνουν νηπιαγωγεία, μόνο στην Ελλάδα, όπως προαναφέρθηκε, δημοτικά σχολεία, γυμνάσια και λύκεια. Στη Φινλανδία υπάρχουν ελάχιστα ιδιωτικά σχολεία. Τα ειδικά σχολεία είναι πολύ λιγότερα από ότι στην Ελλάδα. Επιπρόσθετα, τα παιδιά με ειδικές ανάγκες έχουν την δυνατότητα να φοιτήσουν είτε σε γενικές τάξεις, μαζί με άτομα χωρίς ειδικές ανάγκες, είτε σε ειδικά τμήματα που περιλαμβάνονται στα γενικά σχολεία. Για την επίτευξη του σκοπού

αυτού, απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η κατάλληλη υποδομή και οργάνωση των γενικών σχολείων.

Ιστορική εξέλιξη & Νομοθετικό πλαίσιο

Η ιστορική εξέλιξη της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης στην Ελλάδα ξεκινάει από τα αρχαία χρόνια. Ωστόσο, δεν υπάρχουν βιβλιογραφικές αναφορές για την αντίστοιχη χρονική περίοδο στη Φινλανδία. Επίσης, αξίζει να επισημανθεί ότι η ιστορία της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης αρχίζει στις δύο χώρες όταν τα πρώτα ειδικά σχολεία για παιδιά με προβλήματα όρασης ή ακοής ιδρύονται και οργανώνονται από την Εκκλησία ή χάρη στη φιλανθρωπική πρωτοβουλία.

Στο νομοθετικό πλαίσιο, παρατηρούνται προσπάθειες και των δύο χωρών για κατοχύρωση των δικαιωμάτων των ατόμων με ειδικές ανάγκες, την ίση μεταχείρισή τους και την ενσωμάτωσή τους στο χώρο εργασίας.

Το κίνημα για την ενσωμάτωση των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και με αναπηρία σε τάξεις του κανονικού-τυπικού σχολείου αρχίζει να αναπτύσσεται στη Φινλανδία αρκετά νωρίτερα από ότι στην Ελλάδα και ειδικότερα, τη δεκαετία του 1960. Η υιοθέτηση της αρχής της ενσωμάτωσης-ένταξης των παιδιών με ειδικές ανάγκες στο κορμό των κανονικών σχολείων στην Ελλάδα πραγματοποιείται με τον Νόμο 1566/1985 και συγκεκριμένα στο Κεφάλαιο Ι’ με τίτλο «Ειδική Αγωγή.

Εκπαιδευτικοί Ελλάδα-Φινλανδία

Η βάση της επιτυχίας του φινλανδικού εκπαιδευτικού συστήματος γενικότερα και του εκπαιδευτικού συστήματος της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης βασίζεται και στο γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί διαθέτουν υψηλά τυπικά προσόντα και τους

δίνονται οικονομικά και κίνητρα επαγγελματικής εξέλιξης.[7] (Perry & Wilson,2015; Sahlberg,2012,2013) Δεν θα μπορούσε να ειπωθεί το ίδιο για τους εκπαιδευτικούς στην Ελλάδα της κρίσης στους οποίους δεν δίνονται επιπλέον οικονομικά και κίνητρα επαγγελματικής εξέλιξης. Επίσης, το επάγγελμα του εκπαιδευτικού έχει πολύ υψηλό κύρος ανάλογο του ιατρού. Στη Φινλανδία ο αριθμός των εκπαιδευτικών είναι πολύ μεγαλύτερος από ότι στην Ελλάδα.

Οι Φινλανδοί κατάλαβαν ότι η καλύτερη εγγύηση για την επιτυχία της εκπαιδευτικής σας μεταρρύθμισης είναι να εκπαιδεύσει όλους τους δασκάλους καλύτερα από πριν. (Sahlberg, 2013) Ως αποτέλεσμα, η βασική απαίτηση διδασκαλίας στη Φινλανδία είναι ένα μεταπτυχιακό δίπλωμα που εκδίδεται από ένα από τα πανεπιστήμια έρευνας. Σε αντίθεση με την Ελλάδα, όπου η κυβέρνηση δεν ρυθμίζει πόσοι νέοι καθηγητές προετοιμάζονται κάθε χρόνο, οι φοιτητές της Φινλανδίας θα αποφοιτήσουν για να βρουν μια δουλειά. Δεν είναι περίεργο το γεγονός ότι σε πρόσφατη εθνική έρευνα στη Φινλανδία το επάγγελμα του εκπαιδευτικού εκτιμήθηκε από τους ανθρώπους στις πρώτες 10 από τις 450 θέσεις εργασίας. (Hammerness, Ahtiainen & Sahlberg,2017)

Οι Φιλανδοί εκπαιδευτικοί διαθέτουν παιδαγωγική ανεξαρτησία στην τάξη και έχουν αυτονομία να προσαρμόσουν το αναλυτικό πρόγραμμα στα πλαίσια του Εθνικού αναλυτικού προγράμματος σπουδών σε αντίθεση με τους Έλληνες εκπαιδευτικούς. Υπάρχει καλύτερη συνεργασία σχολείου-οικογένειας καθώς στη Φινλανδία υπάρχει εμπιστοσύνη στο Φινλανδικό εκπαιδευτικό σύστημα και στους Φιλανδούς εκπαιδευτικούς γενικής και ειδικής αγωγής. (Hammerness , Ahtiainen, & Sahlberg,2017)

Μία ακόμη διαφορά εντοπίζεται στους μισθούς των εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης όπως φαίνεται και από τον παρακάτω πίνακα:

[7] Αξίζει να σημειωθεί επίσης ότι οι Φιλανδοί εκπαιδευτικοί και διευθυντές επενδύουν κατά μέσο όρο ο καθένας 7 ημέρες ετησίως για την επαγγελματική τους εξέλιξη και επιμόρφωση. (Sahlberg,2012)

Μισθοί Εκπαιδευτικών Ειδικής Αγωγής

Μισθοί	ΕΛΛΑΔΑ	ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ
Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης	**1,092€ (μεικτές αποδοχές) 24ώρες εβδομάδα**	**2712-3622€ 24ώρες εβδομάδα**

Πίνακας 2. Μισθοί Εκπαιδευτικών ΕΑΕ.

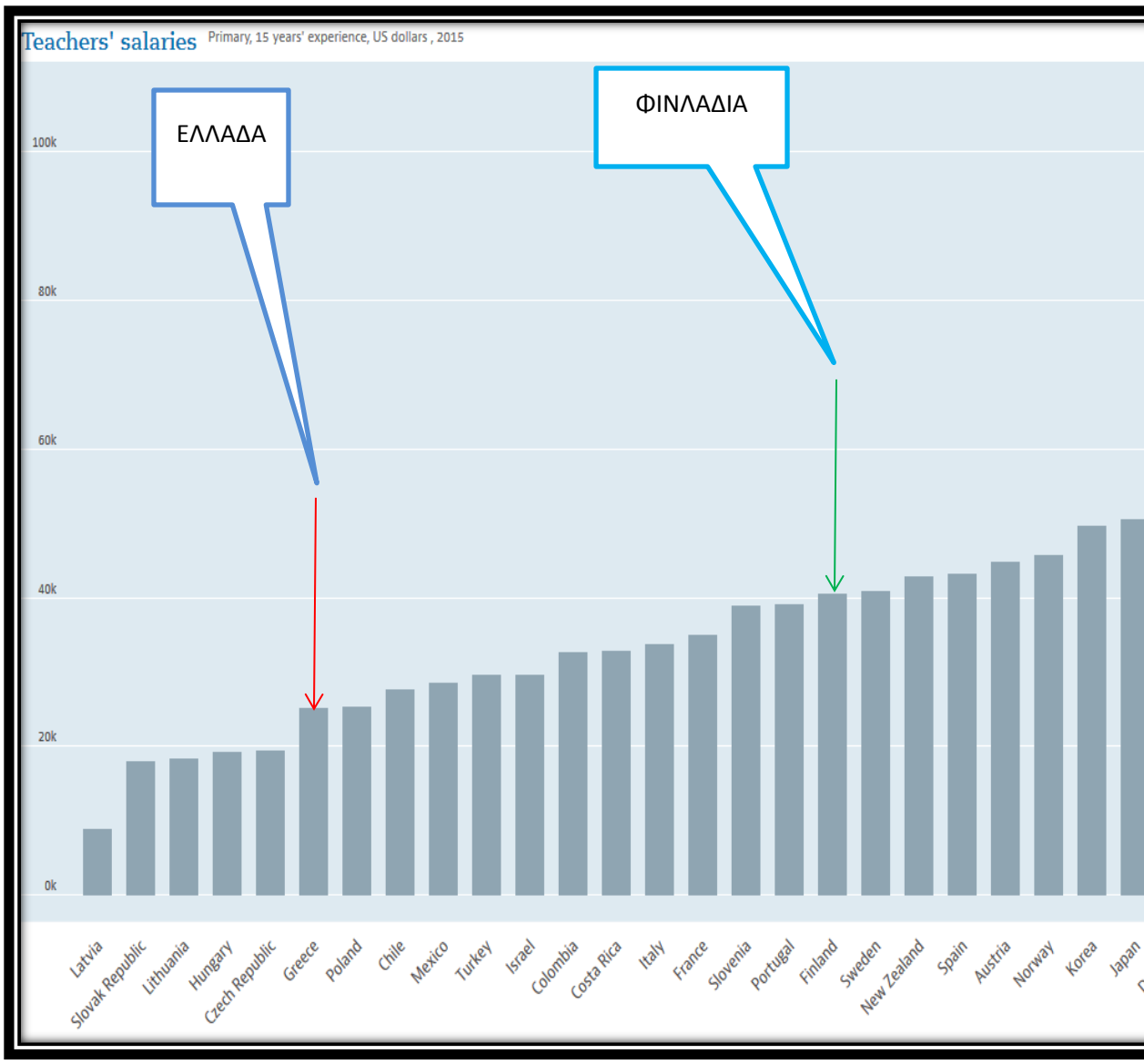

Εικόνα 12. Οι μισθοί των εκπαιδευτικών Ελλάδας και Φινλανδίας και σε σύγκριση με άλλες χώρες. (OECD, 2015)

Η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών στα Τμήματα ένταξης είναι ωρομίσθιοι ή αναπληρωτές (ΕΣΠΑ). Επίσης οι οικονομικοί πόροι για την ειδική αγωγή έχουν μειωθεί ως επακόλουθο της κρίσης και του μνημονιακού καθεστώτος. Στην ουσία, από την αναπτυξιακή πορεία της ειδικής αγωγής, σήμερα βρισκόμαστε σε ένα καθεστώς ύφεσης. Η στάση της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στα άτομα με αναπηρία έχει αλλάξει σε μεγάλο βαθμό σε θετική κατεύθυνση.

Εκπαιδευτικοί- Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό

Κάθε Φιλανδικό σχολείο διαθέτει μια ομάδα ατομικής υποστήριξης η οποία είναι υπεύθυνη για την ευημερία των μαθητών (Student welfare group) όπως συμβαίνει στην περίπτωση των Φιλανδικών σχολείων. Η ομάδα αυτή να απαρτίζεται από το διευθυντή του σχολείου, το σύλλογο διδασκόντων συμπεριλαμβανομένου του εκπαιδευτικού ειδικής αγωγής, το σχολικό ψυχολόγο πλήρους ή μερικής απασχόλησης και το σχολικό νοσοκόμο. Η ομάδα μπορεί να περιέχει επίσης έναν κοινωνικό λειτουργό και έναν σύμβουλο για τον μαθητή (student advisor). (Edutopia, 2012)

Στην Ελλάδα, δεν παρατηρείται κάτι αντίστοιχο, παρά μόνο το γεγονός ότι ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό όπως ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί, λογοθεραπευτές, φυσιοθεραπευτές και ειδικό βοηθητικό προσωπικό όπως συνοδοί παιδιών με ειδικές ανάγκες τοποθετούνται σε ειδικά σχολεία και σε σχολεία με τμήματα ένταξης ή για παράλληλη στήριξη και αυτά αφορούν κυρίως τη δημοτική εκπαίδευση. (Edutopia, 2012)

Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση –Δεδομένα Ευρωπαϊκών χωρών για το έτος 2012

Τα παρακάτω στατιστικά στοιχεία προκύπτουν από τις εκθέσεις του Ευρωπαϊκού Οργανισμού για την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση. Από το σύνολο των 36.011 μαθητών οι 7.861 φοιτούν σε ειδικά σχολεία, οι 26.350 φοιτούν σε ειδικές τάξεις μέσα στα κανονικά σχολεία και 1.800 είναι οι μαθητές που λαμβάνουν παράλληλη στήριξη. (European Agency for Development in Special Needs Education [EAFDISNE], 2012).

Στη Φιλανδία ο αριθμός είναι 45.439. Μόλις σε 3,28% ανέρχεται ο αριθμός των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές που λαμβάνουν υποστήριξη μέσα από τις δομές της ειδικής αγωγής όταν στις άλλες χώρες το ποσοστό ανέρχεται στο 10-12%.

Ελλάδα

	Δημόσια Σχολεία Πρωτοβάθμιας	**Δημόσια Σχολεία Δευτεροβάθμιας**	**Ιδιωτικά Σχολεία Πρωτοβάθμιας**	**Ιδιωτικά Σχολεία Δευτεροβάθμιας**	**Συνολικό Ποσοστό**
Αριθμός μαθητών (υποχρεωτικής εκπαίδευσης) συμπεριλαμβανομένων και των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες)	744,146	313,473	56,955	17,327	**1,131,901**
Αριθμός μαθητών με	27,341	8,670	--	--	**36,011**

ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες					
Αριθμός μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που φοιτούν σε ειδικά σχολεία	3, 951	3, 910	--	--	**7, 861**
Αριθμός μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που φοιτούν σε ειδικές τάξεις σε κανονικά σχολεία	21,866	4, 484	--	--	**26,350**
Αριθμός μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που φοιτούν σε κανονικά σχολεία πλήρως ενσωματωμένοι σε κανονικές τάξεις π.χ. θεσμός παράλληλης στήριξης ή συνδιδασκαλίας	1, 524	276	--	--	**1, 800**

Πίνακας 3. Ελλάδα και Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση. ([EAFDISNE], 2012)

Υποχρεωτική εκπαίδευση στην Ελλάδα: 5-16 έτη

Δημόσια και Ιδιωτική Παιδεία στην Ελλάδα:

Ο ορισμός της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης σύμφωνα με την Ελληνική Νομοθεσία: οι κατηγορίες των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών και των αναπηριών, που περιλαμβάνονται στο εκπαιδευτικό πλαίσιο της ειδικής αγωγής, σύμφωνα με το άρθρο 8 του ελληνικού νόμου Ν.3699/2008, είναι :

- Κινητικές αναπηρίες
- Νοητική καθυστέρηση
- Αισθητηριακές αναπηρίες
- Πολλαπλές αναπηρίες
- Φάσμα αυτισμού
- Διαταραχές ομιλίας/λόγου
- Ειδικές μαθησιακές δυσκολίες
- Σύνδρομο ελλειμματικής προσοχής με ή χωρίς υπερκινητικότητα
- Χρόνια νοσήματα
- Σύνθετες γνωστικές, συναισθηματικές και κοινωνικές δυσκολίες
- Παραβατική συμπεριφορά λόγω κακοποίησης, γονεϊκής παραμέλησης ή ενδοοικογενειακής βίας
- Νοητικές ικανότητες και ταλέντα, που υπερβαίνουν κατά πολύ τα προσδοκώμενα για την ηλιακή ομάδα

Φινλανδία

	Δημόσια Σχολεία Πρωτοβάθμιας	**Δημόσια Σχολεία Δευτεροβάθμιας**	**Ιδιωτικά Σχολεία Πρωτοβάθμιας**	**Ιδιωτικά Σχολεία Δευτεροβάθμιας**	**Συνολικό Ποσοστό**
Αριθμός μαθητών (υποχρεωτικής εκπαίδευσης) συμπεριλαμβανομένων και των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες)	345,615	186,368	5,524	7,681	**545,188**
Αριθμός μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες	25,884	19,294	94	167	**45,439**[8]
Αριθμός μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που φοιτούν σε ειδικά σχολεία	3,449	2,523	94	167	**6,233**

[8] Στη Φινλανδία υπάρχουν δύο κατηγορίες μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Εκείνοι με επίσημη απόφαση οι οποίοι σύμφωνα με τον πίνακα είναι 45,539. Η άλλη κατηγορία απαρτίζεται από μαθητές χωρίς επίσημη απόφαση με μαθησιακές δυσκολίες λιγότερο σοβαρές όπως δυσλεξία και δυσκολίες στα μαθηματικά. Υπάρχουν 125,631 τέτοιοι μαθητές οι οποίοι λαμβάνουν κάποιας μορφής ειδικής εκπαίδευσης σε κανονικό σχολείο.

Αριθμός μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που φοιτούν σε ειδικές τάξεις σε κανονικά σχολεία	9,317	5,145	0	0	**14,462**
Αριθμός μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που φοιτούν σε κανονικά σχολεία πλήρως ενσωματωμένοι σε κανονικές τάξεις π.χ. θεσμός παράλληλης στήριξης ή συνδιδασκαλίας	13,118	11,626	0 ***Υπάρχουν πολύ λίγα ιδιωτικά ειδικά σχολεία.*** ***Άλλα σχολεία δεν παίρνουν μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες***	0	**24,744**

Πίνακας 4. Φινλανδία και Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση. ([EAFDISNE], 2012)

Υποχρεωτική εκπαίδευση στη Φινλανδία: 7– 16 έτη

Δημόσια και Ιδιωτική Παιδεία στη Φινλανδία : Σχεδόν όλοι μαθητές φοιτούν σε δημόσια σχολεία. Τα Φινλανδικά ιδιωτικά σχολεία χρηματοδοτούνται από την κυβέρνηση και το αναλυτικό πρόγραμμα βασίζεται στο Εθνικό Αναλυτικό Πρόγραμμα.

Ο ορισμός της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης σύμφωνα με τη Φιλανδική Νομοθεσία:

Η βασική/υποχρεωτική εκπαίδευση διέπεται από το νόμο περί Βασικής Εκπαίδευσης (628/1998), από το Διάταγμα περί Βασικής Εκπαίδευσης

(852/1998), το κυβερνητικό διάταγμα για τους σκοπούς της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης την κατανομή του χρόνου για την ΕΑΕ στη βασική εκπαίδευση (1435/2001) και το Εθνικό Αναλυτικό Πρόγραμμα του 2004 το οποίο σχεδιάστηκε από το Εθνικό Συμβούλιο Εκπαίδευσης.

Οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες θεωρούνται οι μαθητές των οποίων οι δυνατότητές για την ανάπτυξη και οι μαθησιακές τους δεξιότητες είναι περιορισμένες λόγω αναπηρίας, ασθένειας ή δυσλειτουργικότητας. Οι μαθητές οι οποίοι έχουν την ανάγκη ψυχολογικής ή κοινωνικής υποστήριξης θεωρούνται επίσης μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Οι μαθητές με λιγότερο σοβαρές μαθησιακές δυσκολίες ή δυσκολίες προσαρμογής μπορούν να λάβουν κάποιου είδους *μερικής ειδικής εκπαίδευσης* σε κανονικό σχολείο. Εάν ένα παιδί δεν μπορεί να αντεπεξέλθει στη γενική εκπαίδευση λόγω αναπηρίας, ασθένειας, καθυστέρησης στην ανάπτυξη, συναισθηματικής διαταραχής ή κάποιας άλλης παρόμοιας ειδικής, τότε φοιτά σε ειδικό σχολείο.

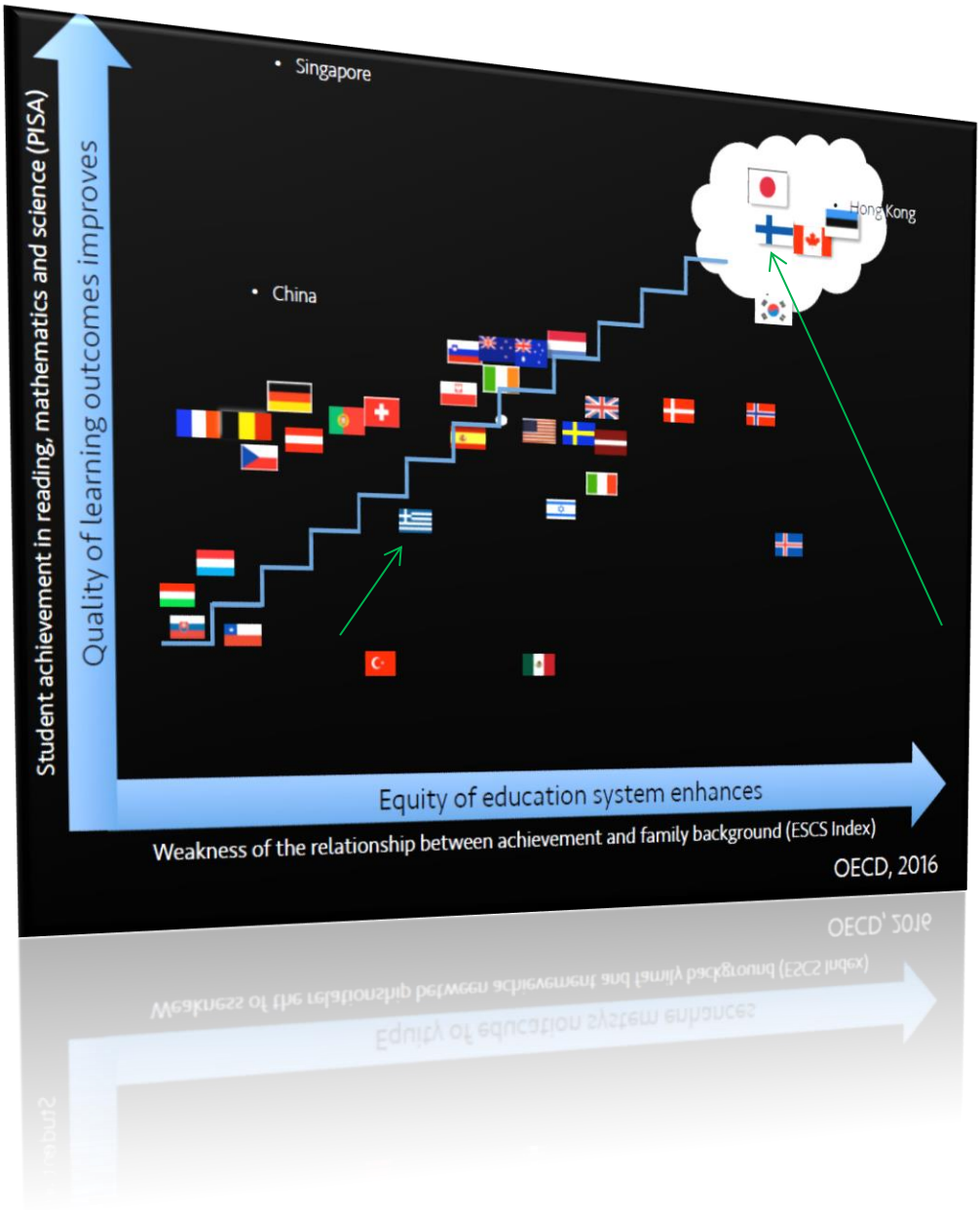

Εικόνα 12. Το εκπαιδευτικό σύστημα της Φινλανδίας βρίσκεται στα τρία καλύτερα εκπαιδευτικά συστήματα σε διεθνές επίπεδο τα οποία παρέχουν ίσες ευκαιρίες μάθησης. (Sahlberg, 2017)

3.2 Συμπεράσματα- Προτάσεις

Συμπερασματικά, στη Φινλανδία η ειδική αγωγή αποτελεί ενιαίο σύνολο με την υποχρεωτική εκπαίδευση με αναπτυγμένο ιατρικό σύστημα που δίνει τη δυνατότητα της πρώιμης διάγνωσης και παρέμβασης. Σήμερα υπάρχουν ελάχιστα ειδικά σχολεία για τυφλά και κωφά παιδιά που παρουσιάζουν ταυτόχρονα και άλλες σοβαρές διαταραχές. Οι εκπαιδευτικές πολιτικές της Φινλανδίας έχουν ωθήσει την αρχή από την κεντρική διοίκηση στις τοπικές κοινότητες και στα σχολεία.

Τα αναλυτικά προγράμματα της υποχρεωτικής εκπαίδευσης δίνουν έμφαση στην ολιστική προσέγγιση του μαθητή με ειδικές ανάγκες και στην υποχρέωση του σχολείου να αναπτύξει τις κατάλληλες μεθόδους για να μπορέσει να ανταποκριθεί στις ανάγκες του. Υπάρχει εξειδικευμένο προσωπικό εμψυχωτές εκτός σχολείου και οι γονείς έχουν ενεργή εμπλοκή. Στις Σκανδιναβικές χώρες όπως στη Φινλανδία, η κεντρική ιδέα είναι οι ριζικές αλλαγές στο «κανονικό» εκπαιδευτικό σύστημα είναι απαραίτητες ώστε να μπορεί να δέχεται κάθε μαθητή ανεξάρτητα από τις ιδιαιτερότητες του.

Στο νομοθετικό πλαίσιο, παρατηρούνται προσπάθειες και των δύο χωρών για κατοχύρωση των δικαιωμάτων των ατόμων με ειδικές ανάγκες, ίση μεταχείρισή τους και ενσωμάτωσή τους στο χώρο εργασίας.

Ενώ στη Φινλανδία όλα τα παιδιά πηγαίνουν σχολείο και το ποσοστό εγκατάλειψης του σχολείου είναι σχεδόν μηδαμινό, στην Ελλάδα παρατηρούνται περιστατικά όπου τα παιδιά διακόπτουν το σχολείο ή δεν έχουν ίσες ευκαιρίες πρόσβασης στην εκπαίδευση.

Τα αποτελέσματα του τεστ PISA δείχνουν ότι το φινλανδικό εκπαιδευτικό σύστημα είναι επιτυχημένο και έχει καλή απόδοση, εν μέρει λόγω της ευέλικτης μερικής ειδικής εκπαίδευσης που παρέχει και λόγω της πρώιμης στρατηγικής παρέμβασης. Η υποστήριξη προσφέρεται στους μαθητές άμεσα όταν χρειάζεται,

χωρίς καμία γραφειοκρατική διαδικασία. Ένα αποτελεσματικό πρόγραμμα εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών είναι επίσης ένα βασικό στοιχείο στη δημιουργία του επιτυχημένου φιλανδικού εκπαιδευτικού συστήματος. (Takala & Hausstatter, 2012)

Τέλος, παρατηρείται ότι η πολιτική της Φινλανδίας διαθέτει μια μεγαλύτερη σταθερότητα από ότι η πολιτική της Ελλάδας. Η Ελλάδα με την οικονομική κρίση που επικρατεί, με το ανεβοκατέβασμα των κυβερνήσεων και των ανασχηματισμών αυτών έχει ως συνέπεια οι νόμοι να αλλάζουν συχνά για τους μαθητές όσο και για τους εκπαιδευτικούς της ΕΑΕ όπως τα κριτήρια πρόσληψής τους.

Η απάντηση του ερευνητικού ερωτήματος σχετικά με τις ομοιότητες και διαφορές των δυο χωρών συνοψίζεται στους παρακάτω πίνακες:

ΕΑΕ	ΕΛΛΑΔΑ	ΦΙΝΛΑΔΙΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	ΑΣΤΑΘΗΣ	ΣΤΑΘΕΡΗ
ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΡΟΝΟΙΑΣ	ΟΧΙ ΤΟΣΟ ΙΣΧΥΡΟ	ΠΟΛΥ ΙΣΧΥΡΟ
ΚΤΙΡΙΑΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	ΕΛΛΕΙΨΗ *(π.χ. αίθουσα ΣΜΕΑΕ 12 τ.μ. για 7 νήπια)*	ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	ΕΛΛΕΙΨΗ ΚΑΛΥΨΗ ΚΕΝΩΝ ΑΠΟ ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΕΣ-ΟΧΙ ΤΟΣΟ ΥΨΗΛΟ ΑΝΑΛΟΓΟ ΜΕ ΤΟΥ ΓΙΑΤΡΟΥ-ΔΕΝ ΕΙΣΑΓΟΝΤΑΙ ΜΟΝΟ ΟΙ ΑΡΙΣΤΟΙ ΠΛΗΡΩΜΗ ΑΠΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ	ΚΑΜΙΑ ΕΛΛΕΙΨΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ-ΥΨΗΛΑ ΤΥΠΙΚΑ ΠΡΟΣΟΝΤΑ-ΥΨΗΛΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΓΟΗΤΡΟ-ΟΙ ΑΡΙΣΤΟΙ ΕΙΣΑΓΟΝΤΑΙ-ΠΛΗΡΩΜΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΔΗΜΟΥΣ Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΩΝ

ΕΙΔΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ	ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΥ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΣ ΕΛΑΧΙΣΤΑ
ΚΙΝΗΤΡΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΕΑΕ	ΟΧΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ	ΠΟΛΛΑ (ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ-ΕΠΑΓΓΕΛΑΜΤΙΚΗΣ ΑΝΕΛΙΞΗΣ)
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ	ΟΧΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ	ΠΟΛΥ ΣΤΕΝΗ
ΜΟΝΤΕΛΟ ΣΥΝΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	ΝΑΙ (ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟ)	ΝΑΙ (ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟ)
ΟΜΑΔΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ	ΝΑΙ (ΑΠΟ ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΕΣ ΚΥΡΙΩΣ ΕΕΠ-ΕΒΠ) ΚΥΡΙΩΣ ΣΕ ΕΙΔΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ	ΝΑΙ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΦΙΝΛΑΝΔΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΕΝΔΥΣΗ	ΟΧΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ	ΠΟΛΥ ΜΕΓΑΛΗ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΔΙΠΛΩΜΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΕΑΕ	ΟΧΙ ΠΑΝΤΑ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟ (ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ ΕΑΕ) (ΠΡΟΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΝΟΣ ΧΡΟΝΟΥ) (ΧΩΡΙΣ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΑΕ ΜΕ ΕΝΤΟΝΟ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΟΥΣ, ΕΙΚΑΣΤΙΚΟΥΣ,ΘΕΑΤΡΟΛΟΓΟΥΣ)	ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟ
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΕΑΕ	ΑΡΧΗ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΔΥΟ ΧΩΡΕΣ (ΕΚΚΛΗΣΙΑ-ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ)	
ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΑΕ-(ΕΝΤΑΞΗ)	1985	1960
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΠΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ-ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ	ΑΝ ΚΡΙΘΕΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΗ	ΠΟΛΥ ΣΤΕΝΗ

ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΑΕ		
ΓΡΑΦΕΙΟΚΡΑΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ &ΕΑΕ	ΝΑΙ	ΟΧΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΗ-ΧΩΡΙΣ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΕΙΣ

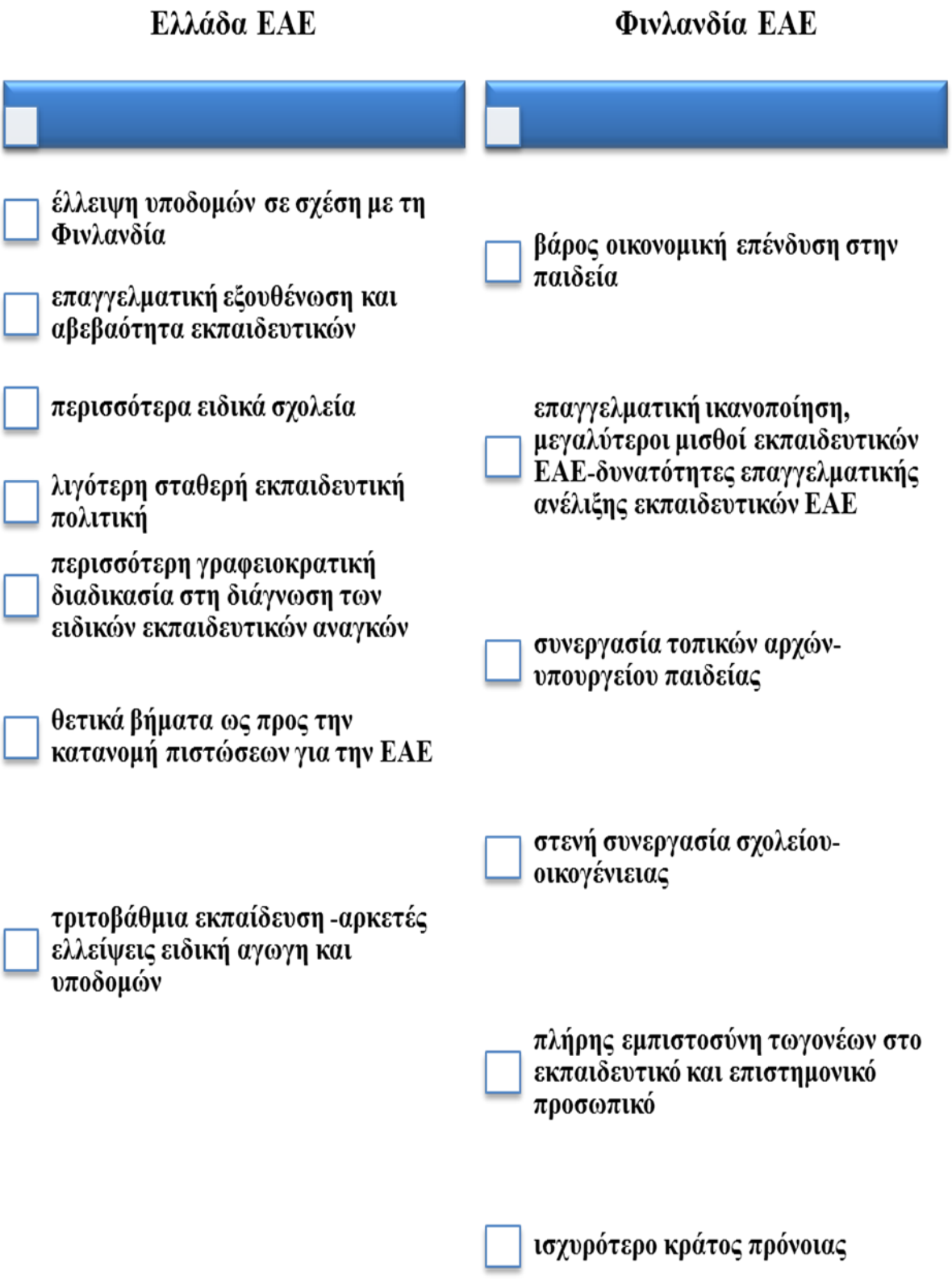
Ελλάδα ΕΑΕ
Φινλανδία ΕΑΕ
έλλειψη υποδομών σε σχέση με τη Φινλανδία
επαγγελματική εξουθένωση και αβεβαότητα εκπαιδευτικών
περισσότερα ειδικά σχολεία
λιγότερη σταθερή εκπαιδευτική πολιτική
περισσότερη γραφειοκρατική διαδικασία στη διάγνωση των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών
θετικά βήματα ως προς την κατανομή πιστώσεων για την ΕΑΕ
τριτοβάθμια εκπαίδευση -αρκετές ελλείψεις ειδική αγωγη και υποδομών
βάρος οικονομική επένδυση στην παιδεία
επαγγελματική ικανοποίηση, μεγαλύτεροι μισθοί εκπαιδευτικών ΕΑΕ-δυνατότητες επαγγελματικής ανέλιξης εκπαιδευτικών ΕΑΕ
συνεργασία τοπικών αρχών-υπουργείου παιδείας
στενή συνεργασία σχολείου-οικογένειας
πλήρης εμπιστοσύνη τωγονέων στο εκπαιδευτικό και επιστημονικό προσωπικό
ισχυρότερο κράτος πρόνοιας

Συμπερασματικά, κοινή διαπίστωση αποτελεί το γεγονός η Ελλάδα μπορεί να μάθει από το παράδειγμα του Φινλανδικού συστήματος εκπαίδευσης στον τομέα της ΕΑΕ καθώς επίσης και ότι για την αναβάθμιση της ποιότητας της ΕΑΕ στην Ελλάδα, απαιτούνται βαθιές αλλαγές στην υλικοτεχνική υποδομή, στα αναλυτικά προγράμματα, στην εκπαίδευση και στα κίνητρα των εκπαιδευτικών και στον τρόπο λειτουργίας των τμημάτων ένταξης. Η επένδυση στην παιδεία και στην Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση είναι σημαντική για την οικονομική ανάκαμψη και ευημερία του έθνους όπως έχει αποδειχτεί από το παράδειγμα της Φινλανδίας. Ειδικότερα, μεγάλη επένδυση πρέπει να γίνει νωρίτερα από τη στιγμή που γεννιέται το παιδί μέχρι τη στιγμή που δυνητικά θα πάει στο σχολείο 5, 6 ετών, στα προνήπια.

Το πιο σημαντικό στοιχείο του Φινλανδικού εκπαιδευτικού συστήματος αποτελεί η έγκαιρη παρέμβαση και το γεγονός ότι όσο πιο νωρίς εντοπιστεί και μελετηθεί το θέμα που αφορά στην εξέλιξη ενός μαθησιακού προβλήματος τόσο καλύτερα είναι για το παιδί και για την κοινωνία και σε αυτό το στοιχείο μπορεί να εστιάσει και η Ελλάδα.

Αξίζει να επισημανθεί ακόμη ότι η ΕΑΕ δεν θα πρέπει να χρησιμοποιείται ως «πεδίο» σύγκρουσης ιδεολογιών και δοκιμής αντιδημοκρατικών εκπαιδευτικών πολιτικών. Η παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης στο Σχολείο για Όλους απαιτεί σημαντική χρηματοδότηση και υποστηρικτικές υπηρεσίες.

Κάθε Ελληνικό σχολείο είτε ειδικό είτε γενικής αγωγής θα μπορούσε να διαθέτει μια ομάδα ατομικής υποστήριξης η οποία είναι υπεύθυνη για την ευημερία των μαθητών (Student welfare group) όπως συμβαίνει στην περίπτωση των Φιλανδικών σχολείων. Η ομάδα αυτή να απαρτίζεται από το διευθυντή του σχολείου, το σύλλογο διδασκόντων συμπεριλαμβανομένου του εκπαιδευτικού ειδικής αγωγής, το σχολικό ψυχολόγο πλήρους ή μερικής απασχόλησης και το σχολικό νοσοκόμο. Η ομάδα μπορεί να περιέχει επίσης έναν κοινωνικό λειτουργό και έναν σύμβουλο για τον μαθητή (student advisor).

Τέλος, ένα ακόμη σημείο στο οποίο θα πρέπει να δοθεί έμφαση από την ελληνική πλευρά είναι η παροχή οικονομικών κινήτρων και κινήτρων επαγγελματικής

ανέλιξης στους εκπαιδευτικούς για την αναβάθμιση του εκπαιδευτικού έργου και την απόκτηση της εμπιστοσύνης των γονέων με παιδιά με ειδικές και μη εκπαιδευτικές ανάγκες στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Επίσης, επειδή παρατηρείται έλλειψη εκπαιδευτικών ΕΑΕ σε ορισμένους κλάδους της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης όπως στους Μαθηματικούς (ΠΕ03.50), στους Εικαστικούς (ΠΕ08.50) και στους Θεατρολόγους (ΠΕ32.50) αλλά και σε ορισμένες τεχνικές ειδικότητες όπως ο κλάδος ΠΕ18, είναι κατά την ταπεινή άποψη της συγγραφέως, απαραίτητο να αναβαθμιστούν τα προπτυχιακά προγράμματα σπουδών όχι μόνο με παιδαγωγικά μαθήματα γενικού περιεχομένου αλλά και με ορισμένα μαθήματα Ειδικής Παιδαγωγικής για όσους φοιτητές και φοιτήτριες ενδιαφέρονται να ασχοληθούν με την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Συμπερασματικά, το Φινλανδικό εκπαιδευτικό σύστημα θεωρείται επιτυχημένο διότι δεν εστιάζει στον ανταγωνισμό αλλά στην ανάπτυξη ισχυρού κράτους πρόνοιας, στην ισότιμη αντιμετώπιση όλων των μαθητών και στην ενίσχυση της εμπιστοσύνης στους εκπαιδευτικούς και στα σχολεία. Η μελέτη του εκπαιδευτικού συστήματος της Φινλανδίας μπορεί να συμβάλλει στην αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος της Ελλάδας διότι οι συγκριτικές μελέτες εκπαιδευτικών συστημάτων αποτελούν μια σπουδαία ευκαιρία να μαθαίνει ο ένας από τον άλλον ώστε να προσφέρουμε στα παιδιά το σχολείο που αξίζουν.

Η Ελλάδα πρέπει να αναπτύξει εκπαιδευτικές πολιτικές για τα χαρακτηριστικά αυτά καθώς επίσης δεν πρέπει να μιμηθεί τη Φινλανδία αλλά να μάθει από αυτήν μέσα από τη δική της διαδρομή. Ακόμη, βοηθώντας τα σχολεία και τους εκπαιδευτικούς να συνεργαστούν, να πειραματιστούν με νέες ιδέες και να μάθουν ο ένας από τον άλλο, είναι μάλλον οι καλύτερες στρατηγικές για την επίτευξη του επιθυμητού αποτελέσματος. Η μεγαλύτερη όσο είναι δυνατόν οικονομική επένδυση στην Παιδεία με ουσιαστικές και όχι επιφανειακές μεταρρυθμίσεις και στον τομέα της ΕΑΕ είναι μονόδρομος. Κλείνοντας, παρατίθεται απόσπασμα από το διαχρονικό Έλληνα ποιητή Κωστή Παλαμά και το διαχρονικό και επίκαιρο ποίημα του *«Σχολεία Χτίστε»*:

....Λιτά χτίστε τα, απλόχωρα, μεγάλα,
γερά θεμελιωμένα, από της χώρας
ακάθαρτης, πολύβοης, αρρωστιάρας
μακριά μακριά τ' ανήλιαγα σοκάκια,
τα σκολειά χτίστε!

Γιομίζοντάς τα να τα ζωντανεύουν
μαϊστράλια και βοριάδες και μελτέμια
με τους κελαϊδισμούς και με τους μόσκους•
κι ο δάσκαλος, ποιητής και τα βιβλία
να είναι σαν κρίνα.

Τα σκολειά χτίστε, υψώστε τα πλατάνια
για το δροσό στης ρεματιάς τη χάρη,
για τον καρπό σπάρτε τα αμπέλια, ας είναι
τ' αγαθά τους αγνά κρασιά, και ας είναι γούρμα σταφύλια,
λογής, κεχριμπαρένια, άλικα, μαύρα….

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DGXXII. (1996). *Ο Χάρτης του Λουξεμβούργου,* Βρυξέλλες, Βέλγιο.

Εθνικό Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών (2018). Didaktorika.gr. Τελευταία ανάκτηση 12 Οκτωβρίου 2017 από τον ιστότοτπο: https://www.didaktorika.gr/eadd/

Έκθεση πεπραγμένων ΠΕΣΕΑ. (2015). Ανακτήθηκε 25 Φεβρουαρίου 2017 από τον ιστότοπο: www.pesea.gr/Documents/pepragmenaPesea2015.doc.

Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (1996). *Οι ανάπηροι και οι εκπαίδευσή τους- Μιαψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση της ένταξης.* Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.

Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (2011). *Οι ανάπηροι και οι εκπαίδευσή τους- Μιαψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση της ένταξης.* Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο.

Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής. http://www.iep.edu.gr.

Καρατζά, Ε. (2013). Τμήμα Ένταξης πώς, πότε, γιατί. *Ελευθεροτυπία.* Τελευταία ανάκτηση 3 Ιανουαρίου 2018 από τον ιστότοπο: http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=395011

Κρουσταλάκης, Γ. (2000). *Παιδιά με ιδιαίτερες ανάγκες στην οικογένεια και το σχολείο- Ψυχοπαιδαγωγική Παρέμβαση*. Αθήνα: Εκδόσεις Λύχνος.

Λαμπροπούλου, Β. & Παντελιάδου, Σ. (2000). *Η ειδική αγωγή στην Ελλάδα- Κριτική Θεώρηση.* Στο Α. Κυπριωτάκης (επιμ.) Πρακτικά Συνεδρίου Ειδικής Αγωγής,156-169. ΠΤΔΕ, Σχολή Επιστημών Κρήτης, Ρέθυμνο 12-14 Μαΐου 2000.

Μπουζάκης, Σ. (επιμ.) (1993*). Συγκριτική παιδαγωγική ΙΙΙ*. Αθήνα: Gutenberg.

Νόμος υπ. αριθ. 4397 (1929).- Περί Στοιχειώδους εκπαιδεύσεως. Τελευταία ανάκτηση 2 Φεβρουαρίου 2017 από τον ιστότοπο: https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-4397-1929.html

Νόμος υπ. αριθ. 1143 (1981). ΦΕΚ Α΄, (80/ 31-3-1981). Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αριθμός Φύλλου 80, Άρθρα 1-25. 787-793. Τελευταία ανάκτηση 2 Φεβρουαρίου 2017 από την ιστοσελίδα: https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-1143-1981.html

Νόμος υπ. αριθ. 1566 (1985). ΦΕΚ Α΄, (167/ 30-09-1985). Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Άρθρα 32-35. 2547-2574.

Νόμος υπ. αριθ. 2817 (2000). ΦΕΚ Α΄, (78/ 14-3-2000). Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Άρθρα 1,2,3,4. 1565-1575.

Νόμος υπ. αριθ. 3794. (2008). ΦΕΚ Α΄, (199/ 2-10-2008). Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Άρθρα 1,2,3,4,6,7,8,12, 19. 3499-3522.

Νόμος 2017. (ΦΕΚ Β΄, 2103/19-06-2017) Τελευταία ανάκτηση 5 Νοεμβρίου 2017 από τον ιστότοπο:
http://www.minedu.gov.gr/publications/docs2017/%CE%A6%CE%95%CE%9A_2103_%CE%92_2017.pdf

Σαρρής, Δ., Στεργιούλης Ι., Βάσιος Σ. (2006). *Ο ρόλος του ΚΔΑΥ στο σύγχρονο σχολείο*. Πρακτικά 1ου Εκπαιδευτικού Συνεδρίου "Το ελληνικό σχολείο και οι προκλήσεις της σύγχρονης κοινωνίας" Ιωάννινα, 12-14 Μαΐου 2006. Περιφερειακής Διεύθυνση Α΄/βαθμιας & Β΄/θμιας Εκπαίδευσης.

Σούλης, Σ. (2008). *Ένα σχολείο για όλους- Από την έρευνα στην πράξη Παιδαγωγική της ένταξης.* Τόμος Β, Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.

Στασινός, Δ. (1991). *Η Ειδική Εκπαίδευση στην Ελλάδα- Αντιλήψεις, θεσμοί και*

πρακτικές- Κράτος και Ιδιωτική πρωτοβουλία (1906-1989). Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.

Sahlberg, P. (2013). Φινλανδικά μαθήματα. Τι μπορεί να μάθει ο κόσμος από την εκπαιδευτική αλλαγή στη Φινλανδία; (Ε. Κοτσυφού μετάφραση). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Επίκεντρο.

Φινλανδικά μαθήματα. Τι μπορεί να μάθει ο κόσμος από την εκπαιδευτική αλλαγή στη Φινλανδία;

Υ.Α. 27922/Γ6, ΦΕΚ 449/2007 «Καθορισμός των ιδιαιτέρων καθηκόντων και αρμοδιοτήτων του εκπαιδευτικού προσωπικού, που υπηρετεί σε σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής (ΣΜΕΑ) της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ειδικά σχολεία, τμήματα ένταξης)».

Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. (2017) *Ειδική Αγωγή*. Τελευταία ανάκτηση 13 Οκτωβρίου 2017 από τον ιστότοπο: http://www.minedu.gov.gr/eidiki-agwgi-2

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

European Agency for Special Needs and Inclusive Education. (2015). Finland – Overview[online]. *Country information for Finland*. Τελευταία ανάκτηση 25 Φεβρουαρίου 2017 από τον ιστότοπο https://www.european-agency.org/country-information/finland

[Edutopia]. (2012, Jan 25). *Finland's Formula for School Success (Education Everywhere Series)* [Video file] Τελευταία ανάκτηση 1 Μαρτίου 2017 από τον ιστότοπο http://minedu.fi/en/article/-/asset_publisher/proudly-presents-educational-support-and-guidance

European Agency for Development in Special Needs Education. (2012). *Special Needs Education Country Data 2012*. Τελευταία ανάκτηση 2 Μαρτίου 2017 από

τον ιστότοπο https://www.european-agency.org/sites/default/files/sne-country-data-2012_SNE-Country-Data2012.pdf

EiTTT - Marino Institute of Education. (2017). *Learning Activity 2: Co-Teaching - Inclusive Classroom Practice-Erasmus+*. Τελευταία ανάκτηση 1 Μαρτίου 2017 από τον ιστότοπο https://www.mie.ie/en/Research/Empowering_Inclusive_Teachers_for_Today_and_Tomorrow_EITTT_/

Finnish National Agency for Education. (2017). *Education System.* Τελευταία ανάκτηση 5 Μαρτίου 2017 από τον ιστότοπο http://www.oph.fi/english/education_system

Irish Examiner. (2017). *How we teach our children: The methods and myths behind Finland's education success*. [Image]. Τελευταία ανάκτηση 2 Οκτωβρίου από τον ιστότοπο: https://www.irishexaminer.com/viewpoints/analysis/how-we-teach-our-children-the-methods-and-myths-behind-finlands-education-success-451840.html

Hammerness, K., Ahtiainen, R., & Sahlberg, P. (2017) *Empowered Educators in Finland. How High-Performing Systems Shape Teaching Quality*. 1st Edition Jossey-Bass.

Kivirauma, J., & Ruoho, K. (2007). Excellence through Special Education? Lessons from the Finnish School Reform. *International Review Of Education, 53*(3), 283-302. http://dx.doi.org/10.1007/s11159-007-9044-1

Ministry of Education and Culture of Finland. (2017). *Education System.* Τελευταία ανάκτηση 1 Μαρτίου 2017 από τον ιστότοπο: http://minedu.fi/en/education-system

OECD. (2005). *Finland Country Note. Equity in Education: Thematic Review.* Τελευταία ανάκτηση 1 Μαρτίου 2017 από τον ιστότοπο http://www.oecd.org/education/country-studies/36376641.pdf.

OECD. (2014).*PISA 2012 Results: What students know and Can Do - Students Performance in Mathematics, Reading and Science*, (Volume I, Revised edition, February 2014), PISA, OECD Publishing.

OECD (2013). *FINLAND. Key Findings from the Teaching and Learning International Survey (TALIS).* Τελευταία ανάκτηση 5 Μαρτίου 2017 από τον ιστότοπο https://www.oecd.org/finland/TALIS-2013-country-note-Finland.pdf

---

OECD (2015). *Teachers' salaries: Primary, 15 years' experience / Upper secondary,15 years' experience, US dollars, 2015Source: Education at a glance: Teachers' statutory salaries.*[Image] Τελευταία ανάκτηση 5 Μαρτίου 2017 από τον ιστότοπο: https://data.oecd.org/eduresource/teachers-salaries.htm#indicator-chart

Wilson, J., & Pery, C. (2018). *Special educational needs in Finland. Research and Information Service briefing paper*. Northern Ireland Assembly. Retrieved from http://www.niassembly.gov.uk/globalassets/documents/raise/publications/2015/education/9015.pdf.

Pirttimaa R. (2016, January 28-29). *THE EVALUATION OF INCLUSIVE POLICY IN FINLAND: findings and lessons.* Paper presented at the CONFÉRENCE DE COMPARAISONS INTERNATIONALES. École inclusive pour les élèves en situation de handicap, Sèvres, France. Τελευταία ανάκτηση 3 Σεπτεμβρίου 2017 από τον ιστότοπο: http://www.cnesco.fr/wp-content/uploads/2015/12/05_Pirttimaa.pdf

Ritva, S. (2013). This is Education in Finland. Τελευταία ανάκτηση 25 Αυγούστου 2017 από τον ιστότοπο: https://www.slideshare.net/arodbiedriba/this-is-education-in-finland-by-ritva-semi-special-advisor-oaj-the-trade-union-of-education-in-finland

Sahlberg, P. (2017) *Iceland Talk 2017.Weakness of the relationship between achievement and family background (ESCS Index).* [Image] Τελευταία ανάκτηση

23 Σεπτεμβρίου 2017 από τον ιστότοπο https://pasisahlberg.com/wp-content/uploads/2013/07/Iceland-Talks-2017.pdf

Sahlberg, P. (2017). *Concordia Talk 2017. Applicants to Primary School Teacher Education Programs in Finland, 2001-2014* [Image] Τελευταία ανάκτηση 25 Σεπτεμβρίου 2017 από τον ιστότοπο: https://pasisahlberg.com/wp-content/uploads/2013/07/Concordia-Talk-2017.pdf

Sahlberg, P. (2013). *Teachers as Leaders in Finland.*] Τελευταία ανάκτηση 15 Σεπτεμβρίου 2017 από τον ιστότοπο: https://pdfs.semanticscholar.org/b71b/64c77d79f9a383bd81f3ae93c78a63f928c0.pdf

Sahlberg, P. (2012). Finland: A non-competitive education for competitive economy. In OECD: *Strong performers and successful reformers – Lessons from PISA for Japan.* Paris: OECD, pp. 93-111. Τελευταία ανάκτηση 12 Μαρτίου 2017 από τον ιστότοπο https://pasisahlberg.com/portfolio-writings/selected-writings/articles/sahlberg-p-2012-a-non-competitive-education-for-competitive-economy-in-oecd-.

Sahlberg, P. (2012). Quality and Equity in Finnish Schools. *School Administrator*, September 2012. pp. 27-30. Τελευταία ανάκτηση 15 Μαρτίου 2017 από τον ιστότοπο https://pasisahlberg.com/portfolio-writings/selected-writings/articles/sahlberg-p-2012-quality-and-equity-in-finnish-schools-school-administrator-september-2012/

Sahlberg, P. (2012). A Model Lesson. Finland shows us how equal opportunity looks like. *American Educator, 36(2),* 20-27.

Sassi, M., & Moberg, S. (1990). Special Education in Finland. *International Journal Of Disability, Development And Education*, *37*(2),91-98. http://dx.doi.org/10.1080/0156655900370202

Takala, M., & Hausstätter, R. (2012). Effects of History and Culture on Attitudes toward Special Education: A Comparison of Finland and Norway. *ISRN Education, 2012*, 1-7. http://dx.doi.org/10.5402/2012/161039

The School for the Visually Impaired in Jyväskylä, Finland. (2018). *Icevi.org*. Τελευταία ανάκτηση 15 Ιανουαρίου 2018 από τον ιστότοπο http://icevi.org/publications/ICEVI-WC2002/papers/02-topic/02-perttunen.htm

Finland, S. (2018). *Statistics Finland*. *Stat.fi*. Τελευταία ανάκτηση 2 Ιανουαρίου 2018 από τον ιστότοπο: http://www.stat.fi/index_en.html

Wikipedia. (2018). *Location of Finland*.[Image]. Τελευταία ανάκτηση 2 Ιανουαρίου 2018 από τον ιστότοπο: https://en.wikipedia.org/wiki/Finland#/media/File:EU-Finland.svg

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Οι απόψεις των νέων για τη συμμετοχική εκπαίδευση- Βρυξέλλες 7/11/2011

Η αφίσα της Ελλάδας

https://www.european-agency.org/agency-projects/european-hearing-2011/greece

Η αφίσα της Φινλανδίας

https://www.european-agency.org/sites/default/files/poster-fi-large.jpg